

Jægerspris Øvelsesplads

Drift- og plejeplan 2024-2039

Kolofon

Titel

Jægerspris Øvelsesplads, drifts- og plejeplan 2024-2039

Adresse

Kulhusvej 7, 3630 Jægerspris

Udgivelse

Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen 2024

Udarbejdelse

NIRAS A/S, Flemming Kristensen, Laust Mellerup og
Sandie Lykke Pedersen

Kvalitetssikring

Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen,
Natur- og Plansektionen

Fotos

Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen

Layout:

NIRAS A/S, Henriette Plougmann

Internetversion

Planen kan findes i elektronisk format på www.ejendomsstyrelsen.dk

Indhold

Læsevejledning	7
1. Resumé	8
2. Indledning	12
2.1. Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner	12
2.2. Konkret om drifts- og plejeplanen for Jægerspris Skyde- og .. Øvelsesterræn	16
2.3. Den tidligere drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn	19
2.4. Drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn . 2024-2039	19
2.5. International naturbeskyttelse på Forsvarsministeriets	20
terræner	20
3. Målsætning	23
3.1. Forsvarsministeriets generelle drifts- og plejemålsætninger.	23
3.2. Militære formål	23
3.3. Naturbeskyttelse	24
3.4. Offentlighedens adgang	25
3.5. Konkrete drifts- og plejemålsætning for Jægerspris Skyde- og . Øvelsesterræn	25
4. Status	30
4.1. Historie	30
4.2. Landskab og geologi	31
4.3. Ejendomsoversigt og kortgrundlag	32
4.4. Militær anvendelse	35
4.5. Naturforhold	36
4.6. Offentlighedens adgang	59
5. Analyse	60
5.1. Evaluering af tidligere drifts- og plejeplan fra 2008-2022 med tillæg	60
5.2. Analyse af ny indsats	79
6. Visioner	90
6.1. Det åbne landskab	91
6.2. Det halvåbne landskab	92
6.3. Det lukkede landskab	92
7. Aktiviteter	93
7.1. Rydning	94
7.2. Delvis rydning	95
7.3. Hugst og foryngelse	95
7.4. Slåning	96
7.5. Græsning	97

7.6. Afbrænding	98
7.7. Beplantningspleje	99
7.8. Pleje af vandhuller	99
7.9. Bekæmpelse af invasive plantearter	101
7.10. Fortidsminder	103
7.11. Ikke modelbeskrevne aktiviteter	105
8. Referencer	107
9. Bilag	109
10. Kortbilag	110

Læsevejledning

Drifts- og plejeplanen gennemgår de overordnede mål for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, status, samt langsigtede visioner for driften, som de beskrevne aktiviteter skal understøtte.

Drift og pleje af Forsvarsministeriets terræner er omfattet af 15-årige drifts- og plejeplaner. Udarbejdelse af drifts- og plejeplaner for de enkelte terræner påhviler Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, og sker med henvisning til bestemmelse for klima, energi samt miljø- og naturbeskyttelse og jagt m.v. indenfor forsvarsministeriets myndighedsområde, hvor Bestemmelse om drifts- og plejeplaner er bilag 5 (FES, 2022).

Planen beskriver i indledningen baggrunden for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner på Forsvarsministeriets arealer og specifikt for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. I afsnittet om målsætninger beskrives de kort- og langsigtede mål for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn opdelt i strategiske, taktiske og operationelle mål for henholdsvis den militære anvendelse og naturlovgivning.

Nuværende status for området er grundlaget for en analyse af den prioriterede indsats, der skal iværksættes. Se grundkort (kortbilag 1). Kapitel 4, Status, indeholder således en beskrivelse af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn historie, geologi, ejendomsforhold, militær anvendelse, naturværdier, fortidsminder samt adgangsforhold.

Planens analysedel (Kapitel 5) omfatter både en opsamling på evalueringen af den tidligere drifts- og plejeplan og en redegørelse for hvilke nye indsatser, der skal gennemføres i den nye planperiode (2024-2039). Indsatserne bygger desuden på de langsigtede visioner, der knytter sig konkret til Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Til sidst beskrives i tabelform de konkrete aktiviteter, der danner grundlaget for realisering af de beskrevne indsatser. Aktiviteterne kan ses af aktivitetskortet (kortbilag 2). Kortbilag 3 angiver udpegningen af skovudviklingstyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Hvert kapitel (undtagen kapitel 1) indledes med en kort opsummering af kapitlets væsentligste indhold. Denne opsummering fremgår med kursiveret skrift.

1. Resumé

Siden 1991 er der for en række af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesområder udarbejdet drifts- og plejeplaner med henblik på at sikre rammerne for uddannelse og træning af militære enheder under realistiske vilkår og samtidig tilgodese hensyn til naturbeskyttelse og offentlig adgang. Planerne udarbejdes i henhold til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses bestemmelse for drifts- og plejeplaner (FES, 2022). Målsætningen for driften af Forsvarsministeriets arealer er sammensat af mål for henholdsvis militær anvendelse, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang til terrænerne. Disse forskelligartede mål er formuleret og prioriteret i drifts- og plejemålsætningerne for de enkelte terræner og på grundlag af Forsvarsministeriets øvrige generelle retningslinjer, udmøntet i en række arealtilknyttede plejemålsætninger.

En del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er udpeget som Natura 2000-område, og er dermed underlagt de statslige Natura 2000-planer samt målsætningen og indsatsprogrammet heri. Forsvarsministeriet varetager selv planlægningen for de største områder, hvilket sker gennem drifts- og plejeplaner samt evt. tillæg hertil.

Nærværende drifts- og plejeplan erstatter derfor den hidtidige drifts- og plejeplan for perioden 2008-2022, samt Natura 2000-tillæg for perioderne 2012-2015 og 2017-2022 (Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, 2008), (Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, 2012) (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017).

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er det vigtigste skyde- og øvelsesterræn på Sjælland for håndvåben til tunge våben, herunder som led i enhedsskydninger og samvirke mellem våbenarterne. Terrænet er således af afgørende betydning for dele af uddannelsen ved Forsvaret, Hjemmeværnet samt Politiet på Sjælland (Totalforsvaret).

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn bruges til skydning og øvelser, primært for enheder på Sjælland. Det samlede øvelsesområde omfatter arealer ejet af forsvaret (693 ha) og 40 ha, som udgøres af selve Jægersprislejeren, samt naboarealer ejet af Kong Fredrik den VII Stiftelse, som lejes af forsvaret (ca. 500 ha). Denne drift- og plejeplan omfatter kun de arealer som er ejet af Forsvaret (693 ha) og fastsætter således rammen for udviklingen af forsvarets arealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn for perioden 2024-2039. Planen fastsætter som overordnet mål, at fastholde Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn i den nuværende naturtilstand, med halvåbne og åbne overdrev samt en række andre mindre skovområder. Der er opstillet en række militære målsætninger for terrænet for at sikre den fremadrettede funktion som trænings- og uddannelsessted, samt en række naturmålsætninger. De forskellige målsætninger, tager i høj grad udgangspunkt Natura 2000-planlægningen samt de krav og ønsker, der er til pleje af habitatnaturtyper og § 3-beskyttede naturtyper. Plejen er på dele af terrænet af hensyn til sikkerhed begrænset grundet ueksploderet ammunition. Af samme årsag er der heller ikke offentlig adgang til den vestlige del af terrænet, vest for Kulhusvejen.

Ca. 124 ha er egentlige habitatnaturtyper, hvoraf de fleste er vurderet til moderat eller god tilstand. Terrænet er levested for en række højt prioriterede og internationalt beskyttede naturtyper og arter. På terrænet findes store arealer med artsrige sure overdrev og kalkoverdrev, hede, rigkær, vandhuller og den fugtige skovnaturtype elle- og askesump. Der er en tusindtallig forekomst af orkideer fordelt på 5 arter, bl.a. en betydelig bestand af salep-gøgeurt (samt bakkegøgelilje, maj-gøgeurt, plettet gøgeurt og ægbladet fliglæbe), men der findes også andre mere eller mindre sjældne plantearter som tykakset star og trenervet snerre. Der er kun tre arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, skæv vindelsnegl, kildevældsvindel-snegl og stor vandsalamander. Af disse findes skæv vindelsnegl og kildevældsvindel-snegl kun i rigkæret ved Troldehøj, mens stor vandsalamander med stor sandsynlighed forekommer i stor set alle vandhuller på terrænet. Yderligere findes den mere sjældne løgfrø i et antal vandhuller på terrænet. Løgfrø er omfattet af Habitatdirektivets Bilag IV over særligt beskyttede arter. Af arter på den danske rødliste skal forekomsten af flere sjældne sommerfuglearter, bl.a. isblåfugl og violetrandet ildfugl, også fremhæves for terrænet.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn rummer mange fortidsminder og kulturhistoriske værdier fra yngre stenalder og bronzealderen i form af sten- og jorddiger samt gravhøje. De fleste er koncentreret i den vestlige del af terrænet ud mod Isefjorden, såsom storstensgraven Mølledyse, Storehøj og gravhøjene ved Troldehøj.

Der er adgang for offentligheden på østsiden af Kulhusvej i øvelsesterrænet, når det ikke benyttes til øvelsesaktiviteter. I skyde- og sprængningsområdet vest for Kulhusvej er der af sikkerhedsmæssige årsager ingen adgang for offentligheden.

I forhold til Natura 2000-planlægningen er de største udfordringer sikring af en sammenhængende og lysåben natur, samt at sikre voksesteder og spredningsmuligheder for naturtypernes karakteristiske og sjældne arter, herunder sikring af den naturlige hydrologi for naturtyperne. Derudover sikres en aktiv bekæmpelse af invasive plantearter på arealer, hvor der er en forekomst på over 10 %. De invasive arter spreder sig hastigt til andre naturtyper, udkonkurrerer og fortrænger den lysåbne natur på terrænet.

Der er igennem en lang årrække gennemført naturpleje på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Dette er sket med henblik på at sikre de internationalt beskyttede naturtyper og tilknyttede arter og opnå Natura 2000-målene. Den lysåbne natur er plejet primært ved rydninger, slåning, og afbrænding ved kysten, samt der er udlagt et område til græsning med kreaturer (skotsk højlandskvæg) ved Høsebakkeskoven. Skovene på terrænet er udlagt som militærskov.

Der er i forbindelse med tilblivelsen af nærværende drifts- og plejeplan foretaget en evaluering af den indsats, der er gennemført i den forgangne planperiode, både med hensyn til militære og naturmæssige målsætninger, samt offentlighedens adgang. På denne baggrund er der planlagt plejeindsats for planperioden 2024-2039.

Forsvarsministeriet konkluderer overordnet, at den igangværende og planlagte indsats i kombination med de nye initiativer vil kunne sikre opfyldelse af Natura 2000-målene og områdets økologiske funktionalitet for bl.a. arter på Habitatdirektivets Bilag IV. Den planlagte indsats, og de nye initiativer i og udenfor Natura 2000-området, vil fremadrettet kunne kombineres med en udvikling af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn som uddannelsessted for Totalforsvaret.

Det vurderes ikke, at udførelsen af aktiviteter tilknyttet naturpleje og militær anvendelse, beskrevet i denne drifts- og plejeplan, vil medføre en væsentlig påvirkning af arter og naturtyper på Forsvarsministeriets arealer, hvorfor der ikke er udarbejdet en konsekvensvurdering.

Drifts- og plejeplanen bidrager til handleplanen for Natura 2000-område nr. 235 Jægerspris Skydeterræn. Planen er vedtaget af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse i sommeren 2024.

2. Indledning

Dette kapitel beskriver den konkrete baggrund for drifts- og plejeplanen for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, herunder de konkrete arealmæssige forhold på terrænet og processen for drifts- og plejeplanens tilblivelse.

2.1 Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner

Siden 1991 er der udarbejdet drifts- og plejeplaner for Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner med henblik på at sikre mulighederne for den nødvendige uddannelse og træning af enheder under så realistiske forhold som muligt og samtidig tilgodese hensyn til naturlovgivning. Drifts- og plejeplanerne omhandler i princippet alle forhold, der knytter sig til forvaltningen af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner.

Drifts- og plejeplanerne udarbejdes af Forsvarsministeriet og er et af de vigtige redskaber til at implementere og gennemføre en arealforvaltning, der sikrer de mange interesser, der knytter sig til militære terræner med uddannelses- og øvelsesmæssige behov. Aktiviteterne der fremgår af denne plan imødekommer de lovmæssige bindinger og forpligtigelser, som fremgår af Miljøministeriets Natura 2000 planer. Nogle af de beskrevne aktiviteter kan kræve myndighedsbehandling.

Ved nye væsentlige bindinger kan planerne tilpasses, eventuelt via tillæg. Mindre ændringer, særligt af militær interesse, kan gennemføres uden tillæg. Planerne udarbejdes i henhold til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses generelle retningslinjer for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner (FES, 2022)

2.1.1 Formål og målgruppe

Formålet med drifts- og plejeplanerne er at understøtte militær øvelses- og uddannelsesaktivitet på Forsvarsministeriets terræner og at

- beskrive de militære målsætninger, der knytter sig til terrænet,
- beskrive de lovmæssige forpligtigelser for terrænet
- fremlægge en status for terrænernes naturværdier og anvendelse,
- foretage en analyse af, hvordan målsætningerne bedst tilgodeses og forenes,
- opstille visioner for den langsigtede udvikling af terrænerne,
- fastlægge generelle modeller og konkrete aktiviteter for forvaltningen i planperioden, og sikre ejerskab blandt såvel interne som eksterne bidragydere gennem inddragelse i tilblivelsesprocessen.

De primære modtagere af drifts- og plejeplanerne er den til enhver tid driftsansvarlige myndighed hos Forsvarsministeriet samt de militære brugere. Hertil kommer civile myndigheder, frem for alt kommunerne, som med drifts- og plejeplanen opnår et solidt og veldokumenteret udgangspunkt for administrationen af lovgivning på terrænerne - særligt lovgivning om planlægning, miljømål, naturbeskyttelse og vandløb. Endelig er planerne rettet mod offentligheden og dens adgang til terrænerne, med henblik på at styrke sikkerhed ved offentlig adgang.

2.1.2 Indhold

Drifts- og plejeplanerne er udarbejdet, så de bliver så operationelle som muligt. De beskrivende afsnit refererer fortrinsvis til allerede publiceret eller anden tilgængelig information, f.eks. tidligere drifts- og plejeplaner. Samtidig er det hensigten, at planerne, for at bevare størst mulig aktualitet, ikke beskriver forskrifter og målsætninger, der er stærkt foranderlige. Dette gælder ikke mindst de militære målsætninger, der kan ændres over kort tid.

Drifts- og plejeplanerne er den ramme, der skal sikre, at målsætninger og aktiviteter på det enkelte terræn samordnes med den konkrete indsats på naturbeskyttelsesområdet.

Konkrete projekter skal formuleres separat og i hvert enkelt tilfælde vurderes og behandles ved den til enhver tid relevante myndighed.

Drifts- og plejeplanerne følger en kapitelstruktur, hvor målsætningerne vægtes højt, således at disse på baggrund af et analyseafsnit nemt og overskueligt kan omsættes til aktiviteter. En gennemgående struktur i planerne er opdeling i følgende to prioriteringer:

1. prioritet - Militæranvendelse: Uddannelse og træning af personel og udvikling af materiel.
2. prioritet - Naturbeskyttelse: Bevarelse og genskabelse af naturværdier på habitatområder. Herunder behandles også fortidsminder.

2.1.3 Revision, ændringer og tillæg

Opdatering og revision af drifts- og plejeplanerne evalueres halvvejs i planperioden. Der kan løbende ved behov foretages revision eller udarbejdes tillæg for specifikke afgrænsede temaer (FES, 2022). Revisionen består desuden af opdatering af kortmaterialet.

Der er behov for at planerne kan tilpasses de til enhver tid militære behov. Ændringer i planer, der ikke umiddelbart forestår revision, kan gennemføres af Forsvarsministeriet. Større ændringer vil ske efter behørig inddragelse af eksterne myndigheder/partner, herunder civile myndigheder. Ligeledes kan der udarbejdes tillæg for specifikke, afgrænsede temaer.

2.1.4 Planproces

Revision og udarbejdelse af drifts- og plejeplanerne indebærer en række faser: igangsættelse, indsamling af data og materiale, formulering, høring, beslutning, publicering og endelig implementering. Interne brugere og eksterne bidragsydere inddrages via høring, med henblik på at identificere forslag og ønsker til planen, samt indsamling af relevante data fra forskningsinstitutioner, myndigheder, nabolodsejere og interesseorganisationer. Ansvar for planprocessen påhviler Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og er nærmere beskrevet i Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelsens generelle retningslinjer for udarbejdelse af drifts- og plejeplaner (FES, 2022).

2.1.5 Planperiode

Planperioden for drifts- og plejeplanerne er fastsat til 15 år, og konkrete plandispositioner tilrettelægges inden for denne tidsramme. Der er for nogle aktiviteter tale om en kortere implementeringsfrist, hvilket fremgår af aktivitetsskemaet i kapitel 7.

2.1.6 Virkning, retsbaggrund og myndighedsinddragelse

Drifts- og plejeplanerne er ikke juridisk bindende. En række af de aktiviteter, som planerne beskriver, kræver dispensation og/eller tilladelse i henhold til dansk lovgivning, herunder lovgivning, der er en udmøntning af internationale direktiver. Ved inddragelse af interessenter i tilblivelsesprocessen har Forsvarsministeriet dog en berettiget forventning om, at myndighedsbehandlingen af sådanne dispensationer vil ske med udgangspunkt i drifts- og plejeplanen og dermed smidigt og hurtigt. Tilsvarende ønskes det, at planerne kan blive en platform for samarbejde mellem Forsvarsministeriet og lokalsamfundet samt bidrage til gensidig forståelse for terrænernes drift, pleje og flersidige anvendelse.

2.1.7 Relation til lovgivning

Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner beskriver ikke de lovmæssige bindinger, der har betydning for det enkelte terræn. Lovene er indarbejdet i Ejendomsstyrelsens egne bestemmelser, der ligger til grund for drifts- og plejeplanerne. Vurderingen af krav om myndighedsbehandlinger af drifts- og plejetiltag, projekter, anlæg mv. er en fast etableret del af Ejendomsstyrelsens sagsbehandling, hvormed indholdet af de enkelte forskrifter ikke behøver en nærmere beskrivelse i drifts- og plejeplanen.

Eksempler på projekter, der kræver myndighedsbehandling, er opstilling af faste og midlertidige anlæg, plejetiltag der medfører tilstandsændringer som f.eks. ændring af hydrologi, etablering af nye beplantninger, rydning af eksisterende beplantninger, deponi af materialer til vejvedligehold mv. Derudover beskriver de landsdækkende statslige vandplaner, hvilken indsats og hvilke virkemidler, der skal til for at sikre et godt vandmiljø i området, og de udgør desuden grundlaget for opstilling af mål for, hvordan miljøtilstanden skal være i områdets søer, vandløb, kystvande og grundvand. Forsvarsministeriet bidrager med virkemidlerne, hvor det er relevant (f.eks. ændre vedligeholdelse eller restaurere vandløb, etablere nye vådområder og udlægge randzoner).

2.1.8 Relationer til generelle retningslinjer

Det sikres løbende, at eksisterende og nye lovmæssige bindinger bliver integrerede i drifts- og plejeplanerne. Konkrete projekter skal i hvert enkelt tilfælde vurderes og behandles ved den til enhver tid relevante myndighed. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har 2022 udarbejdet bestemmelser, der fungerer som generelle retningslinjer for f.eks. skovdrift, drift og pleje af landbrugsarealer og lysåbne naturarealer samt forebyggelse og bekæmpelse af invasive arter (FES, 2022). Disse retningslinjer udgør sammen med Ejendomsstyrelsens Arealudviklingskatalog (FBE, 2011) rammen for forvaltningen på det enkelte terræn. Retningslinjerne er således direkte retningsgivende for drifts- og plejeplanerne. Det sker fortrinsvis gennem nærværende plans kapitel 7, hvor der opstilles modeller for den konkrete implementering af planen.

2.1.9 Konkret implementering

Drifts- og plejeplanerne vil i kraft af deres relativt lange gyldighedsperiode kun vanskeligt kunne anvendes som et iværksættelsesdokument til direkte dag-til-dag-implementering af konkret forvaltning.

Den myndighed, der til enhver tid har ansvaret for den specifikke implementering af drifts- og plejeplanerne, omsætter planens aktivitetsoversigter til konkrete tiltag på det enkelte terræn og har desuden ansvaret for, at den enkelte aktivitet til enhver tid er i overensstemmelse med gældende lovgivning. Ved eventuel tvivl om, hvorvidt en given aktivitet kan gennemføres lovligt, skal dette altid afklares i samarbejde med Ejendomsstyrelsen.

2.2 Konkret om drifts- og plejeplanen for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Det samlede skyde- og øvelsesterræn omfatter arealer ejet af forsvaret (693 ha) og naboarealer ejet af Kong Fredrik den VII Stiftelse, som lejes af Forsvaret (ca. 500 ha). Denne drifts- og plejeplan omfatter kun de arealer, som er ejet af Forsvaret (693 ha).

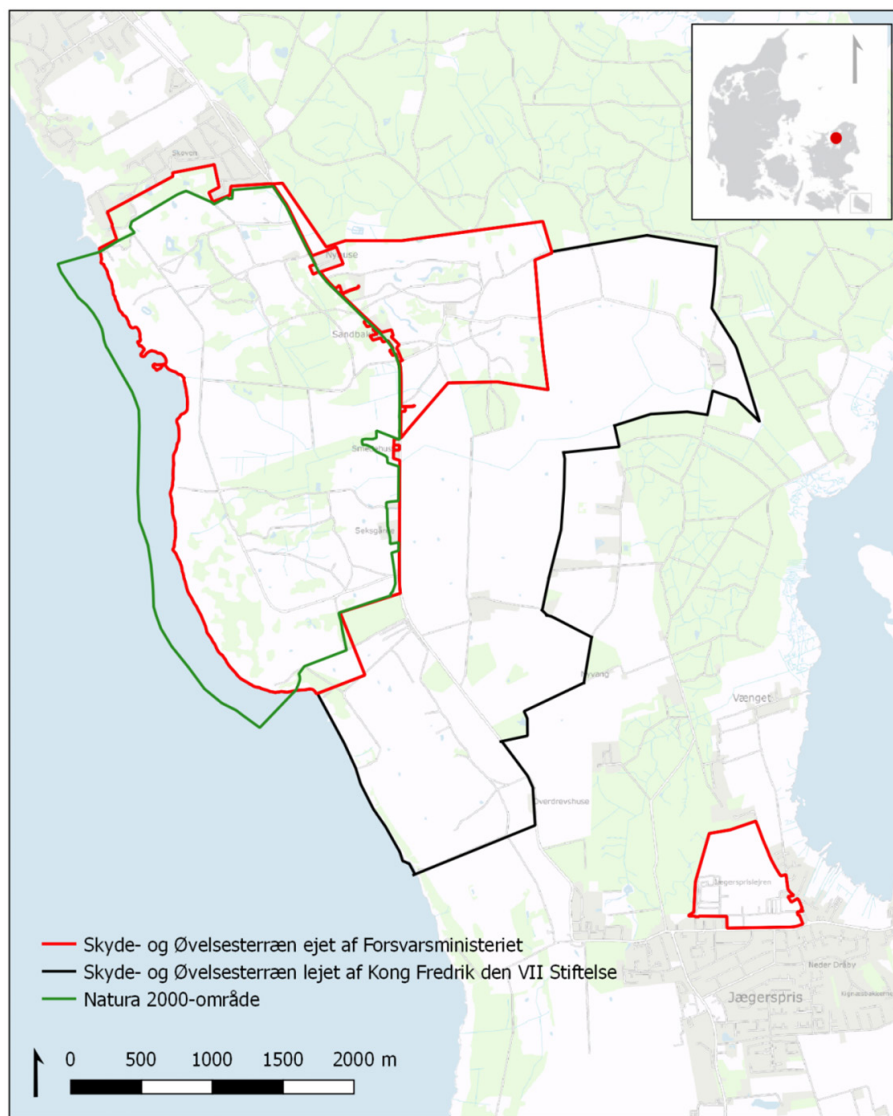
Nærværende plan udgør desuden den lovpligtige Natura 2000-handleplan for den del af Natura 2000-område N235, hvor Forsvarsministeriet er handleplanmyndighed. Det drejer sig i dette tilfælde om aktiviteter på hele landarealet, der hører under Forsvarsministeriets ansvarsområde.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn ligger i den nordlige del af Hornsherred i Nordsjælland, mellem Isefjord og Roskilde fjord. Terrænet består overvejende af åbent, kystnært tørt græsland i naturtilstand med enkelte dyrkede arealer. Der er tale om tidligere agerland, der nu delvist henligger som overdrev med visse partier under tilgroning i skov. Spredt i området findes mindre skovparceller bestående af overvejende løvtræ med indslag af fyr og gran. De lavtliggende fugtige arealer er mange steder sprunget i pile- og birkekrat. På sandede skrænter og bakker mod kysten ses overdrevsvegetation, samt partier med lyng. Floraen på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er rig og rummer sjældne arter. Især lokaliteterne Troldehøj og Nissebakker er botanisk vigtige, herunder rigkæret neden for Troldehøj. De dele, der i en længere periode har ligget udyrkede hen, og hvor dræning er ophørt, viser udviklingsforløb fra åbent agerland til skov.

Store dele af terrænet er således udpeget som habitatnaturtyper og §3-beskyttede naturtyper.

Figur 1: Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.
Oversigtskort. Forsvarsministeriet ejer ca. 693 ha (samt ca. 40 på Jægersprislejren,) og derudover forpagter Forsvaret ca. 500 ha af Kong Fredrik den VII StiftelsenKong Fredrik den VII Stiftelsen

2.3 Den tidligere drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

Drifts- og plejeplanen for 2008-2022 benævnes fremadrettet som den tidligere drifts- og plejeplan. Der er endvidere lavet et tillæg til den tidligere drifts- og plejeplan. Tillægget er gældende i perioden fra 2017-2022. Dette tillæg er udløst af kravet om Natura 2000-handleplaner i anden planperiode (2016-2021), og har derfor særlig fokus på Natura 2000-forpligtigelserne på terrænet. Tillægget omfatter desuden forhold, der har ændret sig siden ikrafttræden af den tidligere drifts- og plejeplan.

2.4 Drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn 2024-2039

Nærværende drifts- og plejeplan er udarbejdet i 2022 - 2024 under inddragelse af de militære brugere af terrænet. Drifts- og plejeplanen omhandler og beskriver driften af alle grønne arealer, krat og skov på terrænet med undtagelse af arealer i umiddelbar nærhed af bygninger og tekniske anlæg, som plejes mere intensivt.

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er der foretaget indsamling af data og materiale for at evaluere den drift, der har været i den foregående drifts- og plejeplanperiode. Der er blandt andet gennemført flere besigtigelser af terrænet med henblik på at beskrive status og fastlægge fremtidige aktiviteter.

Ud over oplysninger, indsamlet ved besigtigelserne, danner data fra Arter.dk, Naturbasen.dk (licens nr. E03/2014), Danmarks Miljøportal, samt håndbøgerne om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV (Kjær, C. et al., 2023), (Søgaard, B og Asferg, T, 2007) grundlag for beskrivelserne af eksisterende naturforhold. Der er ikke udført systematiske registreringer af flora eller fauna på terrænet.

Der har været afholdt et møde med brugerne af terrænet den 17. januar 2023. På mødet blev en række ønsker til områdernes udvikling gennemgået. Efterfølgende er der med udgangspunkt i de militære ønsker og målsætninger udarbejdet en plan for den fremtidige drift og pleje af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, under hensyn til naturværdierne i området. Planen er sendt i intern høring i marts 2024 og i ekstern høring oktober - november 2024.

2.5 International naturbeskyttelse på Forsvarsministeriets terræner

Forsvarsministeriet er som dansk myndighed direkte forpligtet af den internationale lovgivning på naturbeskyttelsesområdet, herunder reglerne i EU's direktiver, hvoraf Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 og Habitatdirektivet fra 1992 spiller en central rolle i beskyttelse og bevarelse af biodiversiteten. Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner udgør ca. 33.000 ha, hvoraf ca. halvdelen er udpeget som Natura 2000-områder. Af dette areal udgør over halvdelen egentligt udpegede naturtyper, hvor det særligt er de lysåbne, næringsfattige typer, som Forsvarsministeriet råder over og forvalter.

Mange af disse er i dag generelt truede som følge af fragmentering, næringsstofpåvirkning, tilgroning m.v., og tilsvarende er mange af de arter, som er tilknyttet naturtyperne, beskyttelseskrævende. Forsvarsministeriet har dermed en forpligtigelse til at iværksætte en aktiv forvaltning og plejeindsats, der sikrer naturtyper og arter i en gunstig bevarelsesstatus og samtidig tilgodeser de krav, der stilles til Forsvarsministeriets terræner som uddannelsessteder for militære enheder.

2.5.1 Natura 2000-planlægningen i Danmark

Danmark har som en del af implementeringen af international naturbeskyttelseslovgivning besluttet at gennemføre særlig planlægning for områder, udpeget efter EU's Habitatdirektiv og Fuglebeskyttelsesdirektiv samt Ramsarkonventionen, de såkaldte Natura 2000-områder. Områderne er udpeget for at bevare naturtyper og levesteder for vilde plante- og dyrearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Naturtyperne og arterne repræsenterer vigtige, bevarings-værdige dele af europæisk natur.

For hvert Natura 2000-område udarbejdes jf. Miljømålsloven statslige Natura 2000-planer, som på grundlag af en basisanalyse fastlægger en målsætning og et indsatsprogram for området. Begge er bindende. Den første Natura 2000-plan omfattede perioden 2009-2015. Denne plan er afløst af den anden Natura 2000-plan, der gælder for perioden 2016-2021. Den tredje planperiode er 2022-2027. For fredskovspligtige skove er planperioden 12 år.

Efter den endelige vedtagelse af Natura 2000-planerne udarbejder kommunerne eller statslige lodsejere en handleplan for, hvordan de vil realisere indsatsen. Miljøstyrelsen varetager planlægningen for skovnaturtyper og marine områder. For offentligt ejede arealer kan den offentlige lodsejer gennem f.eks. drifts- og plejeplaner selv forestå Natura 2000-planlægningen, som i dette tilfælde.

2.5.2 Natura 2000-planlægningen på Forsvarsministeriets arealer

Ca. 60 af Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner, heraf 20 større skyde- og øvelsesområder, indgår i større eller mindre omfang i Natura 2000-netværket. Således skal Ejendomsstyrelsens nuværende aktiviteter, herunder både militære aktiviteter og de driftsmæssige aktiviteter, der resulterer i en given naturtilstand, vurderes i forhold til den statslige planlægning. På dette grundlag skal Ejendomsstyrelsen gennemføre passende foranstaltninger med henblik på at undgå forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter. Ydermere skal Ejendomsstyrelsen træffe passende foranstaltninger med henblik på at undgå forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for opnåelse af bevaringsmålsætningen for de beskyttede arter. Den generelle bevaringsmålsætning for Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte.

Ejendomsstyrelsen anvender Natura 2000-planerne i vurderingen af indsatsen i plejeplanerne. Natura 2000-planerne identificerer trusler, der i planerne angives som aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i sammen vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Ejendomsstyrelsen opfatter Natura 2000-planerne som "screeninger", der identificerer aktuelle trusler. Ud fra dette vurderer Ejendomsstyrelsen mulighederne for at bidrage med en indsats og gennemfører igennem sin planlægning aktiviteter, der kan imødegå de oplistede trusler.

For 19 af de terræner, der har Natura 2000-udpegninger, foreligger der drifts- og plejeplaner, der fungerer som redskab til opfyldelse af Ejendomsstyrelsens forpligtigelse til planlægning inden for Natura 2000-områderne og andre aspekter af implementering af international naturbeskyttelseslovgivning. Teknisk sker dette ved, at Ejendomsstyrelsen indarbejder Natura 2000-planlægningen i drifts- og plejeplanerne på lige fod med øvrige formelle forskrifter,

hvilket sker i forbindelse med den løbende revision af eksisterende drifts- og plejeplaner eller ved udarbejdelse af nye. I tilfælde, hvor der foreligger relativt nye drifts- og plejeplaner, vil Natura 2000-planlægningen sikres gennem tillæg til disse. På større lejede arealer tager udlejer eller kommunen initiativ til Natura 2000-planlægningen. Ejendomsstyrelsen vil her være en central samarbejdspartner. For en række af Ejendomsstyrelsens små arealer, f.eks. fyr, udkigsstationer eller depoter med Natura 2000-udpegning, er Natura 2000-planlægningen overladt til kommunen i samarbejde med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.

Nærværende drifts- og plejeplan udgør også den lovpligtige Natura 2000-handleplan for Natura 2000-område nr. 235 Jægerspris Skydeterræn og afløser det eksisterende tillæg for 2017-2022 (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017).

2.5.3 Særligt beskyttede arter

I henhold til Habitatdirektivets artikel 12 skal der gennemføres foranstaltninger for at beskytte arter på direktivets Bilag IV. Dette gælder uafhængigt af Natura 2000-områdeudpegningen. Forsvarsministeriets terræner repræsenterer levesteder for en stor del af de danske Bilag IV-arter, hvilket stiller krav til forvaltningen. Beskyttelse af Bilag IV-arter er generelt indarbejdet i drifts- og plejeplanerne eller søgt håndteret i forbindelse med udarbejdelse af Natura 2000-tillæg hertil.

3. Målsætning

I dette kapitel beskrives målsætningen for arealdriften på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn på kort og lang sigt. Kort- og langsigtede målsætninger har fungeret som et arbejdsredskab under drifts- og plejeplanens udarbejdelse og er bestemmende for den fremtidige drift og pleje af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Indledningsvist beskrives Forsvarsministeriets generelle målsætninger for drift og pleje af arealer. Dernæst beskrives de konkrete målsætninger for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

3.1 Forsvarsministeriets generelle drifts- og plejemålsætninger

Forsvarsministeriets generelle målsætninger for arealerne består af mål for hver af de tre prioriteter: Militær anvendelse, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang. Målsætningerne for de enkelte terræner opdeles i hhv. strategiske, taktiske og operationelle mål inden for hver prioritet (hhv. militæranvendelse, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang). Målene og deres gennemførelse er indbyrdes afhængige af hinanden.

De strategiske mål er overordnede og langsigtede og kan strække sig over flere planperioder. De sætter rammerne for den ønskede udvikling af et område på lang sigt.

De taktiske og operationelle mål er kortsigtede. Hensigten med disse mål er, at de skal opfyldes inden for den aktuelle planperiode. De taktiske mål beskriver konkret, hvordan de strategiske mål skal opfyldes, dvs. de konkrete handlinger, der vil føre til et ønsket resultat på sigt. De operationelle mål er de tiltag, som fører til gennemførelse af de planlagte aktiviteter beskrevet i afsnit 7.

3.2 Militære formål

Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner tjener først og fremmest som uddannelses- og øvelsesområder for militæret og øvrige myndigheder i Totalforsvaret, f.eks. politiet og hjemmeværnet. Derfor skal arealerne til enhver tid være funktionsdygtige for uddannelse og øvelser i militær henseende. Arealerne skal fremstå så varierede som muligt, så de over tid indeholder de terræntyper, der er behov for til militære uddannelser.

3.3 Naturbeskyttelse

Det øgede aktivitetsniveau vil medføre et øget pres på og forstyrrelse af områdets natur. Af Bestemmelser for drifts- og plejeplaner, som er bilag 5 til Bestemmelse for klima, energi samt miljø- og naturbeskyttelse og jagt m.v. indenfor forsvarsministeriets myndighedsområde (FES, 2022), fremgår det blandt andet, at udarbejdelse af langsigtede drifts- og plejeplaner er et af de redskaber, som Forsvarsministeriet anvender for at sikre de fremtidige militære anvendelsesmuligheder på arealerne, og at der tages nødvendige hensyn til naturbeskyttelse. Strategien fastlægger desuden en række målsætninger for ekstensivering af drift, international naturbeskyttelse samt rekreativ brug, formidling og dialog.

Forsvarsministeriets arealer udgør, i kraft af mange års militær anvendelse og ekstensiv drift, nogle af de bedst bevarede naturområder i Danmark. Mange terræner er helt eller delvist udpeget som naturarealer af international betydning med krav om en aktiv indsats for at sikre gunstig bevaringsstatus for særligt udpegede naturtyper og arter; såkaldte Natura 2000-områder.

Hertil kommer, at der på alle terræner kan forekomme særligt beskyttede arter, f.eks. odder, flagermus samt visse krybdyr-, padde-, insekt- og plantearter.

Ifølge vejledningen til naturbeskyttelsesloven forudsættes, "at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand". Det er således en generel målsætning, at Forsvarsministeriet aktivt bidrager til sikring af naturværdierne på de naturarealer, der er omfattet af generel naturbeskyttelse, f.eks. områder omfattet af naturbeskyttelseslovens §3.

Forsvarsministeriets arealer rummer ydermere andre væsentlige samfundsmæssige værdier i form af kulturminde og andre kulturspor, som også skal beskyttes.

3.4 Offentlighedens adgang

Hovedparten af Forsvarsministeriets terræner er tilgængelige for offentligheden, når arealerne ikke anvendes til militær uddannelse. Offentlighedens adgang formidles og kanaliseres hensigtsmæssig i forhold til militære aktiviteter og faciliteter samt naturområder og arter, der kræver særlig beskyttelse mod forstyrrelser. Visse terræner kan være permanent afspærret for offentlig adgang af hensyn til sikkerheden.

3.5 Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn

De konkrete mål for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er jf. ovenstående generelle målsætninger sammensat af de indbyrdes afhængige strategiske, langsigtede mål og taktiske og operationelle kortsigtede mål, som skal gennemføres inden for den kommende planperiode.

Nedenfor er målene opstillet skematisk. Det fremmer overblikket både løbende og ved den afsluttende evaluering af planen. Strukturen støtter opfyldelse af Forsvarsministeriets generelle beslutning om at evaluere drifts- og plejeindsatsen (FES, 2022).

3.5.1 Militære målsætning

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er det vigtigste skyde- og øvelsesterræn på Sjælland for både håndvåben og tunge våben. Derudover er terrænet vigtigt som led i enhedsskydninger og samvirke mellem våbenarterne. Terrænet er således af afgørende betydning for dele af uddannelsen ved Hæren, Flyvevåbnet, Søværnet, Hjemmeværnet samt Politiet på Sjælland.

Det er et grundlæggende mål at bevare Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn som et velfungerende uddannelsessted for at sikre Totalforsvarets fremtidige behov.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er et militært vigtigt skyde- og øvelsesterræn. Det bevares og udvikles til at opfylde Forsvarets uddannelsesmæssige behov på lang sigt. Forsvarets behov for skyde- og øvelsesterrænet vurderes at være stigende i takt med styrkeopbygningen og med øget intensitet i forbindelse med klargøring og uddannelse af enheder, der skal deltage i internationale missioner. Dette ses både i form af udvikling af nuværende samt anlæg af nye faciliteter i terrænet. Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn: Er en ubetinget forudsætning for Forsvarets virke på Sjælland. Er en ubetinget nødvendighed for uddannelsesbehovet ved Totalforsvaret.	Rammerne for hidtidige aktiviteter på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn sikres. Herunder rammerne for: Instruktionsskydning på traditionel langdistancebane. Instruktionsskydning på selvmarkerende feltskydebane. Instruktionsskydning fra øvrige faste anlæg. Enkeltmandsskydninger. Sektorskydninger. Enhedsskydninger på gruppe- og delingsniveau, herunder mulighed for brug af ildstøtte fra morterer og evt. artilleri. Skydning mod bevægelige mål. Jægerspris udbygges som ramme for, at de sjællandske enheder kan gennemføre enhedsuddannelse og skydning på Sjælland. I planperioden udbygges mulighederne for en række militære uddannelses- og brugstyper, herunder: Den bevægelige målbane – skydninger imod bevægelige mål udover 800 meter. Kamp (skydning) i skov. Gennemførelse af små gravearbejder, hvor der reetableres til vegetationsdække ved udlægning af særlige graveområder. Skydning på midlertidige hængslede skydebaner, hvor der reetableres til vegetationsdække ved udlægning af særligt område. Skydning fra fast indskydningsrampe. Kørsel i varieret terræn, særligt skov. Der kan ligeledes blive behov for at udbygge mulighederne for følgende militære uddannelses- og brugstyper: Kørsel på terrænkørebane for hjul- og bæltekøretøjer, som skal kunne anvendes i dagslys og mørke. Etablering af en permanent kulissey. Skydning på finskyttebane på over 1200 meter.	Der udlægges et område i den nordlige del af terrænet ved Troldegårdsvej til naturlig succession. På sigt vil området udvikle sig til skov og anvendes til kamp (skydning) i skov ved fremrykning til fods. Der udpeges graveområder nord for Troldegårdsvej. Der udlægges et område i den nordlige del af terrænet ved Bøvings Plads, der kan benyttes til træning på midlertidige hængslede skydebaner. Der etableres en indskydningsrampe ved Smedehusene. I Hønsebakkeskoven, Andersons Plantage og Troldegårdsvej udlægges kørselsspor til kørsel i skov i øst-vestlig retning. Dræning eller afvanding af skydebaner og –anlæg.

3.5.2 Naturbeskyttelse

Målene for naturbeskyttelse på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er blandt andet affødt af Natura 2000-planens målsætninger for udvalgte naturtyper og arter (Miljøstyrelsen, November 2021). Dertil er opstillet mål for en række øvrige naturtyper og arter. Hvor der under den operationelle målsætning ikke angives årstal, er det underforstået, at der er tale om fortsættelse af den eksisterende drift og pleje.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Natura 2000: Drifts- og plejeplanen for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn bidrager, i videst muligt omfang inden for rammerne af den militære brug af terrænet, til sikring af den overordnede målsætning for Natura 2000-område Nr. 235: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.	Områdets særligt følsomme naturtyper prioriteres højt, herunder kalkoverdrev (orkidélokalteter, 6210), surt overdrev (6230), tør hede (4030), tidvis våd eng (6410) og rigkær (7230). Arealet af naturtyperne skal øges, og det tilstræbes, at der skabes sammenhæng mellem forekomsterne. Surt overdrev, kalkoverdrev og tør hede er målsat til høj naturtilstand. De våde naturtyper tidvis våd eng (6410), kildevæld (7220) og rigkær (7230) sikres en optimal ekstensiv drift og pleje. Sø-naturtyperne kransnålgælle-sø (3140) og næringsrig sø (3150) sikres en optimal ekstensiv drift og pleje. Skovnaturtypen elle- og askeskov (91EO) sikres en skovnaturtype-bevarende drift og pleje. De tørre naturtyper strandvold med enårige planter (1210) og strandvold med flerårige planter (1220), tør hede (4030), tørt kalksandsoverdrev (6120), kalkoverdrev (6210) og surt overdrev (6230) sikres en optimal ekstensiv drift og pleje. Kildevældsvindelsnegl (1013), skæv vindelsnegl (1914) og stor vandsalamander (1166) sikres velegnede eksisterende og potentielle levesteder. Områdets økologiske integritet sikres ved en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje, en lav næringsstofbelastning samt gode sprednings- og etableringsmuligheder for naturtypernes karakteristiske arter, sjældne arter og arterne på udpegningsgrundlaget: kildevældsvindelsnegl, skæv vindelsnegl og stor vandsalamander. Invasive plantearter bekæmpes.	Det operationelle niveau gennemgås i kapitel 7, hvor de konkrete plejeaktiviteter bliver beskrevet. Disse kan ses på kortbilag 2. Overordnet gennemføres der hel eller delvis rydning af lysåbne naturtyper, for at sikre lysåbne forhold. I skovene gennemføres strukturhugst og dødt ved efterlades til gavn for en række arter. Der slås med opsamling på overdrev og heder for at sikre mod opvækst og fjerne næringsstoffer, og heder, rigkær og stedvist overdrev afbrændes. Arealet med græsning udvides, vandhullerne plejes i turnus, og der bekæmpes invasive arter overalt, hvor de forekommer.

Skov: Forsvarsministeriets skove skal fremstå robuste og modstandsdygtige i forhold til eksterne påvirkninger fra storm, klimaændringer og skadevoldere. Skovene skal sikres en omfattende strukturmæssig variation og hydrologi, så de til enhver tid opfylder de militære behov til uddannelsesmæssig brug, adgang, sløring og støjdemper. Forsvarsministeriets fredskovsarealer skal drives efter naturnære skovdriftsprincipper. Drifts- og plejebeslutninger skal understøtte omstillingsprocessen. Tilstedeværelse af døde og døende gamle træer i alle bevoksninger skal sikres.	Det langsigtede mål for fredskovsarealerne på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er at de udvikles til militærskov. Eksisterende dødt ved i form af stående og væltede døde træer efterlades i bevoksningerne, såfremt det er til gene for operativt brug. Hule træer, træer med reder samt nedfaldne grene og kvasbunker efterlades.	Efter hensigtsmæssig hugst for de ønskede fremtidstræer i de skovbevoksede arealer udlægges disse til militærskov.
Bilag IV-arter: Der sikres yngle- og rastesteder for arter på Habitatdirektivets Bilag IV	Flagermus: Træer med hulheder sikres gennem udvikling af militærskov og naturligt forekommende habitattrægrupper samt store gamle veterantræer og træer til naturligt henfald. Markfirben: Yngle- og rastesteder styrkes gennem sikring og udvidelse af lysåbne arealer ved naturpleje. Padde: Yngle- og rastesteder styrkes gennem sikring og udvidelse af lysåbne arealer og arealer med naturlig hydrologi samt pleje af eksisterende vandhuller.	Se ovenfor om skovdrift. Se pleje af lysåbne naturtyper og slettearealer i kapitel 7. Se kapitel 7 om sikring af naturlig hydrologi og pleje af vandhuller.
Øvrig natur: Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræns øvrige arealer skal udvikles bedst muligt til at støtte den egns karakteristiske biologiske mangfoldighed inden for rammerne af den militære brug.	Beskyttede og ikke beskyttede naturtyper og levesteder sikres en hensigtsmæssig drift og pleje.	Se kapitel 7.

3.5.3 Offentlighedens adgang

Målene for offentlighedens adgang er styret af den overordnede målsætning om at give offentligheden adgang til terrænerne i det omfang sikkerhed, uddannelse og naturbeskyttelses hensyn tillader det.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Naturarealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (øst for Strandvejen) kan anvendes rekreativt som udflugtsmål og oplevelsessted for offentligheden under hensyn til militære og naturbeskyttelsesmæssige interesser.	Offentlig adgang til Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (øst for Strandvejen) sikres efter nuværende regler. Offentlighedens adgang prioriteres igennem informationsstandere rettet mod besøgende.	Løbende opdatering af information om adgangsmuligheder til terrænet på hjemmesiden. Generelt rettes særlig fokus på overholdelse af regler om hund i snor på terrænet.

4. Status

Dette kapitel giver en status over forholdene på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn ved planperiodens start. Status indeholder en beskrivelse af ejendomsforhold, militære aktiviteter, arealanvendelse, naturværdier og håndtering af offentlighedens adgang.

Udarbejdelse af statusafsnittet i denne drifts- og plejeplan bygger på et bredt grundlag af data og information, herunder generelle oplysninger fra den tidligere drifts- og plejeplan Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (Forsvaret, 2008), Natura 2000-tillæg til den tidligere plan fra hhv. 2012 og 2017 (Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste, 2012) (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017), Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse (FES) samt Danmarks Miljøportal. Dertil basisanalysen og Natura 2000-planen for Natura 2000-område N235 (Miljøstyrelsen, November 2021) (Miljøstyrelsen, Juni 2023). Der henvises i øvrigt til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses hjemmeside for oplysninger om Forsvarsministeriets naturforvaltning.

4.1 Historie

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn kan dateres tilbage til august 1882, hvor artilleriet begyndte at bruge området til skarpskydninger på private jorder. Dette fortsatte op til 1930'erne, hvor Forsvaret købte eller eksproprierede de nødvendige arealer. Terrænet består af 1528 hektar, hvoraf Forsvaret ejer 692,8 ha. De resterende 835,2 ha. er lejet af Kong Frederik VII's Stiftelse. Terrænet bruges til skarpskydning og anden øvelsesaktivitet af Forsvarets enheder samt civileforeninger.

En fyldestgørende beskrivelse af den tidlige historie og naturhistorie om Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn kan findes i den tidligere drifts- og plejeplan for området (Forsvaret, 2008).

4.2 Landskab og geologi

Landskabet omkring skyde- og øvelsesterrænet er dannet i slutningen af sidste istid (Weichsel-istiden ca. 115.000 – 10.000 år siden). Særligt Vendsyssel-Gribskov fasen (16-15.000 år siden) har sat sine spor i landskabet omkring terrænet. I den nordlige del ses et sandet, ret bakket randmorænelandskab. I den sydlige del af området ligger et lavt og fladt område, dog går det i den sydligste del over i et kuperet morænelandskab. Den lave del af området var oversvømmet af Stenalderhavet. I den lavtliggende del skyder et par morænepartier op i form af bakkelandskabet ved Brandbjerg og Lygteholm. Disse bakker lå som øer, da området var dækket af Stenalderhavet, og de dengang dannede havskrænter kan stadig erkendes i terrænet. Der forekommer i dag flyvesandsstrækninger flere steder langs Isefjorden. Skydeterrænets kystlinje består af en ganske kort forstrand, bag hvilken der rejser sig en skrænt af varierende højde. Stranden er karakteristisk ved lav vanddybde og stedvis store mængder af sten. Se den tidligere drifts- og plejeplan 2008-2022 for yderligere, og afsnit 6 for beskrivelser af nuværende og fremtidige landskabstyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

4.3 Ejendomsoversigt og kortgrundlag

4.3.1 Øvelsesterrænet og dets inddeling

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er opdelt i 25 afdelinger (veje har deres egne afdelinger). Afdelingsnumrene fremgår af grundkort og aktivitetskort. Som grundlag for planlægningen af drift og pleje er afdelingerne inddelt i en række litra, dvs. driftsenheder, der er ensartede med hensyn til terræn, naturtype, anvendelse og vækstforhold.

Minimumsstørrelsen for en litra er som hovedregel ca. 1 ha for ubevoksede arealer. Markante, mindre bevoksninger eller andre arealer (herunder lavbundsarealer), der ikke ønskes adskilt som selvstændig litra, f.eks. på grund af størrelsen, men alligevel ønskes markeret på kortet, er indtegnet med prikket linje på kortene.

Naturtyperne, der er vist på grundkortet (Kortbilag 1), svarer til den vejledende registrering af beskyttet natur, herunder søer, moser, overdrev, heder og ferske enge, som var offentliggjort ved denne plans udarbejdelse. De beskyttede naturtyper er beskrevet i afsnit 4.5.3.

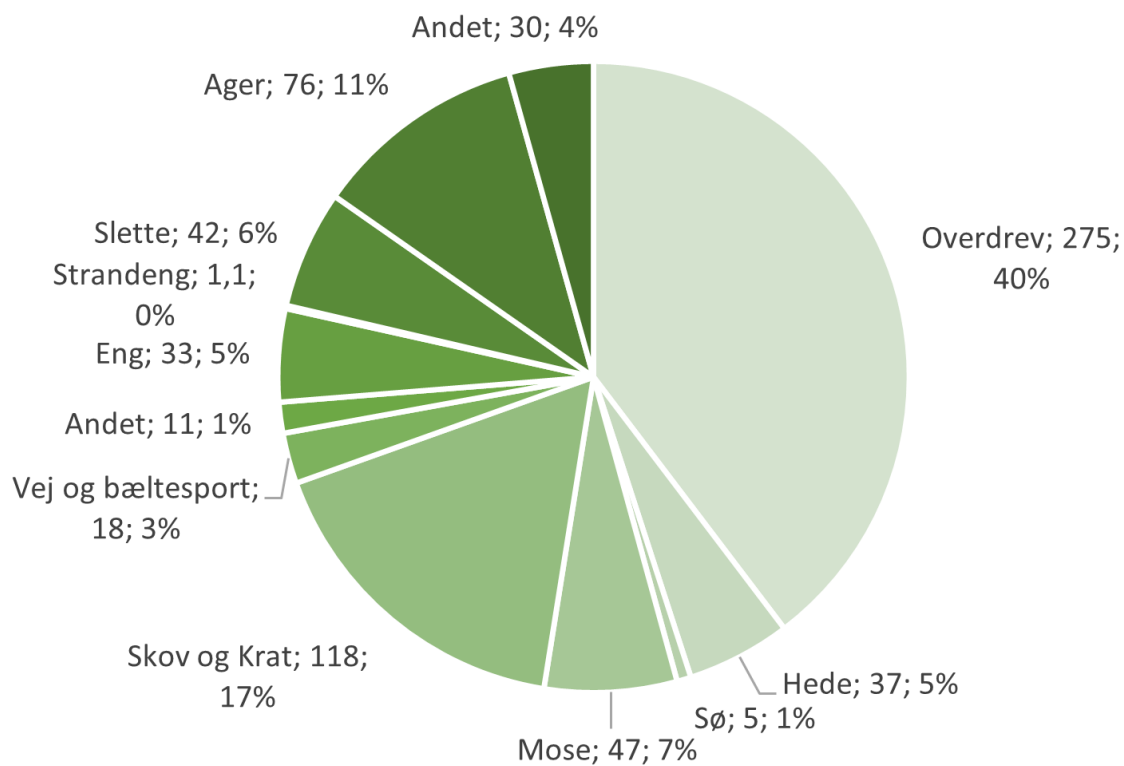
4.3.2 Arealfordeling

Hele arealdriften varetages af Ejendomsstyrelsen, der har det overordnede og bevillingsmæssige ansvar for driften af det samlede øvelsesterræn.

Drift- og plejeplanen omfatter kun de arealer, der er ejet af Forsvaret, som udgør i alt 693 ha. Heraf er 118 ha skov og krat og cirka 447 ha er naturtyper, der er beskyttet i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 3. Fordelingen mellem registrerede arealtyper, jf. grundkort, er som følger (i hektar):

Figur 2: Fordelingen mellem registrerede arealtyper i hektar. Data fra grundkortet (sum 693 ha).

Fordelingen mellem registrerede arealtyper i hektar

4.3.3 Ejendoms- og naboforhold

Det samlede øvelsesområde omfatter arealer ejet af Forsvarsministeriet (693 ha) og naboarealer ejet af Kong Fredrik den VII Stiftelse, som lejes af forsvaret (ca. 500 ha). Denne drift- og plejeplan omfatter kun de arealer, som er ejet af Forsvarsministeriet (693 ha) og ca. 40 ha ved Jægersprislejren.

Det samlede øvelsesområde afgrænses mod nord af et mindre sommerhusområde. Mod øst, marker i omdrift og et større skovområde. Syd for området ligger Jægerspris by og mod vest afgrænses området af Isefjorden.

4.3.4 Kortmaterialer

På grundlag af luftfotos, besigtigelser og tidligere kort, er der udarbejdet tre kort til denne drifts- og plejeplan:

- Grundkort (kortbilag 1)
- Aktivitetskort (kortbilag 2)
- Skovudviklingskort (kortbilag 3)

Grundkort, kortbilag 1

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på tidspunktet for planlægningsarbejdet (2023). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for aktivitetskortet.

Aktivitetskort, kortbilag 2

Aktivitetskortet er parallelt til aktivitetsafsnittet (Afsnit 7) udarbejdet for alle planlagte aktiviteter. Aktivitetskortet er en grafisk illustration af de fremtidige forskrifter og retningslinjer beskrevet som aktiviteter i drifts- og plejeplanen. Systematikken er her, at der med farver og særlige signaturer angives de områder, hvor der gennemføres aktiviteter. En homogen farve angiver aktiviteter, der er tilbagevendende (f.eks. slåninger), mens skravering angiver engangsindgreb (projekter). I visse tilfælde, f.eks. ved aktiviteter med meget begrænset arealstørrelse, eller hvor aktiviteten dækker hele øvelsesterrænet, er tiltagene udeladt af det trykte kort.

Skovudviklingskort, kortbilag 3

Skovudviklingskortet viser skovudviklingstyper (SUT'er), der på en given lokalitet beskriver den bevoksningstype, der ønskes på lang sigt. Skovudviklingstypen fastlægges ud fra de militære behov for

øvelseskulisser, skjulmuligheder under fremrykning og variation i bevoksningernes struktur. Skovudviklingstyperne vil endvidere være bestemt af de naturgivne jordbundsmæssige forhold. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er skovudviklingskortet primært en beskrivelse af den eksisterende udbredelse af skov og krat, idet der er et ønske om at fastholde de eksisterende skov- og kratområder i deres nuværende tilstand. Dvs. de vil drives ekstensivt uden at produktion er et fokus, hvilket defineres som militærskov.

4.4 Militær anvendelse

Området anvendes af langt de fleste militære enheder på Sjælland, samt enheder fra resten af landet, både til øvelsesaktivitet og skydetræning. Området kan bruges til skydninger op til delingsniveau. På området kan anvendes alt fra Forsvarets håndvåben til stort artilleri. Endvidere er der mulighed for test af nye våbensystemer på området. Øvelser og skydetræning gennemføres i såvel dagslys som mørke. I forbindelse hermed finder kørsel sted med bl.a. kampvogn, andre bæltekøretøjer samt større hjulkøretøjer.

4.5 Naturforhold

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er overdrev den fremherskende naturtype. Overdrev og de andre naturtyper er vidt udbredt i terrænet bortset fra den nordlige del, der er dækket af skov og slette, den centrale del af terrænet, der er dækket af løvskov samt den sydvestlige del med agerjord.

I den tidligere planperiode har visse områder ændret status fra slette til overdrev. Derudover er planlagte rydninger kun delvist eller slet ikke gennemført, så visse arealer er under tilgroning.

Der gives i det følgende en status for naturværdierne på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Rækkefølgen af beskrivelserne følger beskyttelsesniveauet, således at naturværdier med det højeste beskyttelsesniveau beskrives først. Til slut beskrives øvrige temaer, herunder invasive arter.

4.5.1 Natura 2000

Natura 2000 består af et netværk af internationale naturbeskyttelsesområder, som omfatter habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. Områderne er udpeget for at beskytte levesteder og rasteområder for fugle, bestemte naturtyper samt beskyttede truede, sårbare og sjældne arter af planter og dyr.

Natura 2000-planerne er statslige planer for hvert Natura-2000 område, hvori målsætningerne for de enkelte Natura 2000-områder fremgår. Målsætningerne skal bidrage til at bevare eller genoprette gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, for de arter og naturtyper, som indgår i udpegningsgrundlaget for hvert område. Natura 2000-planerne for tredje planperiode (2022-27) er endeligt vedtaget i juni 2023.

Natura 2000-planen udarbejdes på grundlag af en basisanalyse, og planen opstiller et langsigtet mål for områdets natur og et indsatsprogram for en 6-årig periode (dog 12-årig for træbevoksede fredskovpligtige arealer). Basisanalysen indeholder bl.a. kortlægning af habitatnaturtyper (søer og vandløb, terrestriske og marine) og levesteder for arter, som områderne er udpeget for, samt vurdering af tilstand og foreløbig vurdering af trusler for områdets udpegningsgrundlag.

Efter statens endelige vedtagelse af Natura 2000-planerne udarbejder kommunerne eller offentlige lodsejere en handleplan for, hvordan indsatsen realiseres. Handleplanen beskriver den konkrete og lokale indsats i Natura 2000 områderne, og de overordnede bestemmelser for dette er fastlagt i miljømålsloven. Miljømålsloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.

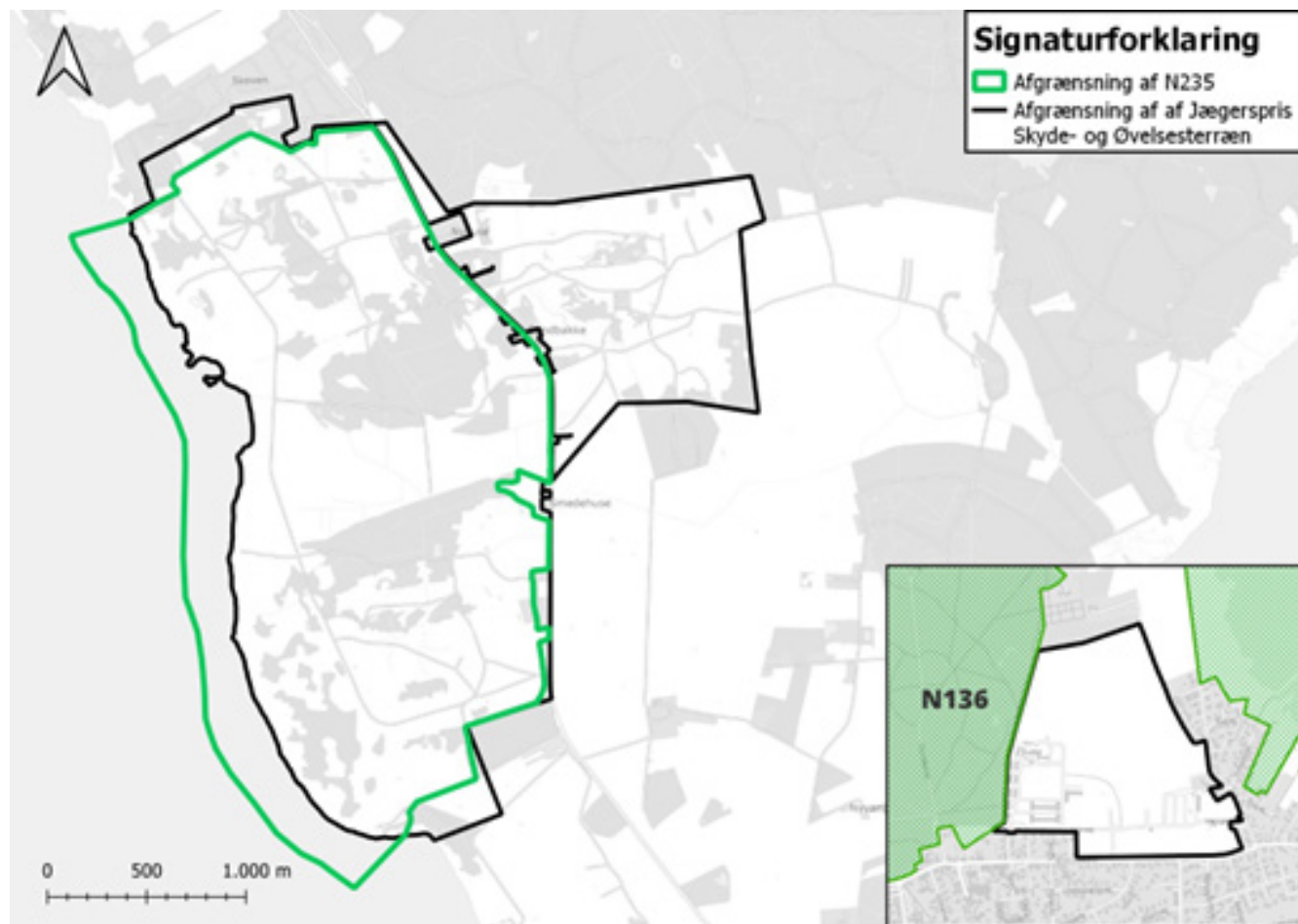
Natura 2000-planerne er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen, i øvrigt skal lægge Natura 2000-planerne til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planernes langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner.

Forsvarsministeriet forestår Natura 2000-handleplanlægningen gennem drifts- og plejeplanerne. Drifts- og plejeindsatsen på Forsvarsministeriets terræner skal således tilpasses i henhold til Natura 2000-lovgivningen. Dette medfører blandt andet, at der i drifts- og plejeplanerne skal gennemføres passende foranstaltninger, med henblik på at bidrage til at sikre gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for de beskyttede naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne.

Nærværende plan udgør således den lovpligtige Natura 2000-handleplan for den del af Natura 2000-området, hvor Forsvarsministeriet er handleplanmyndighed. Det drejer sig i dette tilfælde om aktiviteter på hele landarealet, der hører under Forsvarsministeriets ansvarsområde.

I det følgende er der udarbejdet en kortfattet beskrivelse af det habitatområde (H133), som inkluderer Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, og som derfor er relevant i forhold til driften af og naturplejen på terrænet. Til beskrivelse og vurdering af indsatsen anvendes som udgangspunkt den nye Natura 2000-plan 2022-27 (Miljøstyrelsen, Juni 2023) med tilhørende basisanalyse (Miljøstyrelsen, November 2021).

Natura 2000-området Jægerspris Skydeterræn har et samlet areal på 572 ha, hvoraf ca. 92 ha er hav. Den del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, der ejes af Forsvarsministeriet, er næsten sammenfaldende med den terrestriske del Natura 2000-område nr. 235 - Jægerspris Skydeterræn - bestående af habitatområde H133. Dette område er uændret i udstrækning siden første og anden planperiode. Afgrænsningen af området fremgår af Figur 2.

Figur 3. Afgrænsning af Natura 2000-område nr. 235, samt Forsvarsministeriets del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (sort linje). Lige vest og nordøst for selve Jægersprislejren (lille figur i nederste højre hjørne) ligger Natura 2000-område nr. 136 'Roskilde Fjorde og Jægerspris Nordskov' (inkl. habitatområde H120). Dette Natura 2000-område behandles ikke yderligere i Drifts- og Plejeplanen. Kortet indeholder data fra SDFI, Skærmkort, oktober 2023/WMS-tjeneste samt data, der benyttes i henhold til vilkår for brug af danske offentlige data.

Af Natura 2000-planen (Miljøstyrelsen, Juni 2023) fremgår: "Natura 2000-området ligger ud mod Isefjorden nordvest for Jægerspris og består for en stor dels vedkommende af et sandet og stedvist kuperet morænelandskab, der på midten gennembrydes af et fladere, engang havdækket område. En stor del af området har tidligere være ekstensivt dyrket agerland, men dele har givetvis aldrig været opdyrket. Netop grundet den meget sandede jord, især i den nordlige og nordvestlige del af området, og en i historisk tid meget lille befolkning, har området været ekstensivt udnyttet, hvormed en del af den artsrige flora har kunnet vedblive på dele af arealet. I dag fremstår området med lav bevoksning af overdrevs-planter, spredte skovparceller med både nåle- og løvtræ, og det fladere engområde med tydeligt præg af dybe grøfter.

Området har siden 1882 været benyttet som skydeterræn, hvorfor store dele af området ikke i den periode er blevet benyttet landbrugsmæssigt. Dette har sammen med de varierende geologiske forhold formentlig været en årsag til at overdrevs-, hede- og mosearealerne rummer en meget varieret og artsrig flora. Floraen opretholdes desuden, som følge af Forsvarets aktiviteter og naturpleje, herunder afbrændinger. Især de store overdrev på sur og kalkholdig bund er meget artsrige med tusindtallig forekomst af flere orkidéer, herunder salep-gøgeurt. Hvor kalkoverdrev er voksested for salep-gøgeurt, giver det denne naturtype status som en prioriteret naturtype efter habitatdirektivet. Også bakke-gøgelilje, der er karakteristisk art for surt overdrev, og indikatorarten plettet-gøgeurt, findes i tusindvis på de fugtigere dele af tør hede og tidvis våd eng."

Udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området fremgår af Tabel 1. Data stammer fra den reviderede basisanalyse fra 2020 (Miljøstyrelsen, November 2021).

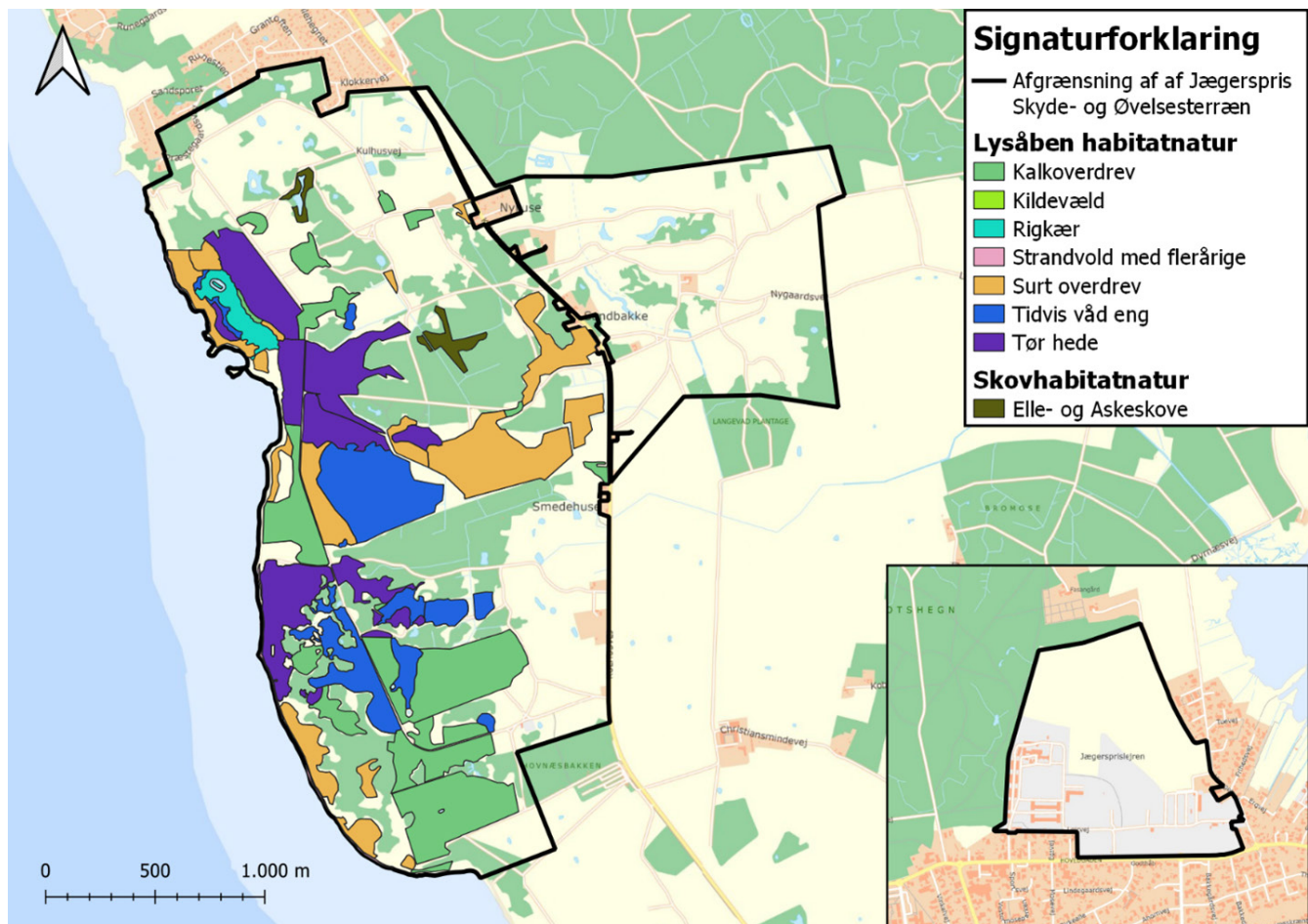
Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 133		
Naturtyper	Vadeblade (1140) Bugt (1160) Strandvold med enårige planter (1210) Strandvold med flerårige planter (1220) Strandeng (1330) Kransnålalge-sø (3140) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Tør hede (4030)	Tørt kalksandoverdrev* (6120) Kalkoverdrev* (6210) Surt overdrev* (6230) Tidvis våd eng (6410) Urtebræmme (6430) Kildevæld* (7220) Riggær (7230) Skovbevokset tørvemose* (91D0) Elle- og askeskov* (91E0)
Arter	Kildevældsvindelsnegl (1013) Skæv vindelsnegl (1014)	Stor vandsalamander (1166)

Tabel 1: Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området (Habitatområde 133). Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra Habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype eller art.

Udbredelse og tilstand af habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget for habitatområdet

Otte af de 13 terrestriske naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området er kortlagt på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Tabel 2 viser en oversigt over naturtyperne og deres areal på terrænet.

Samlet er der 188,6 ha terrestrisk habitatnatur i Natura 2000-området. Af de 188,6 ha udgør tør hede, kalkoverdrev, surt overdrev og tidvis våd eng samlet set over 95 %. Skovnaturtyperne udgør 3,62 ha, alene bestående af elle- og askeskov, da der under granskning ikke blev fundet belæg for, at de tidligere kortlagte skovbevoksede tørvemoser lever op til kriterierne for typen. Det blev i granskningen for basisanalysen heller ikke genfundet strandvold med enårige planter, strandeng, tørt kalksandoverdrev og urtebræmmer i habitatområdet.

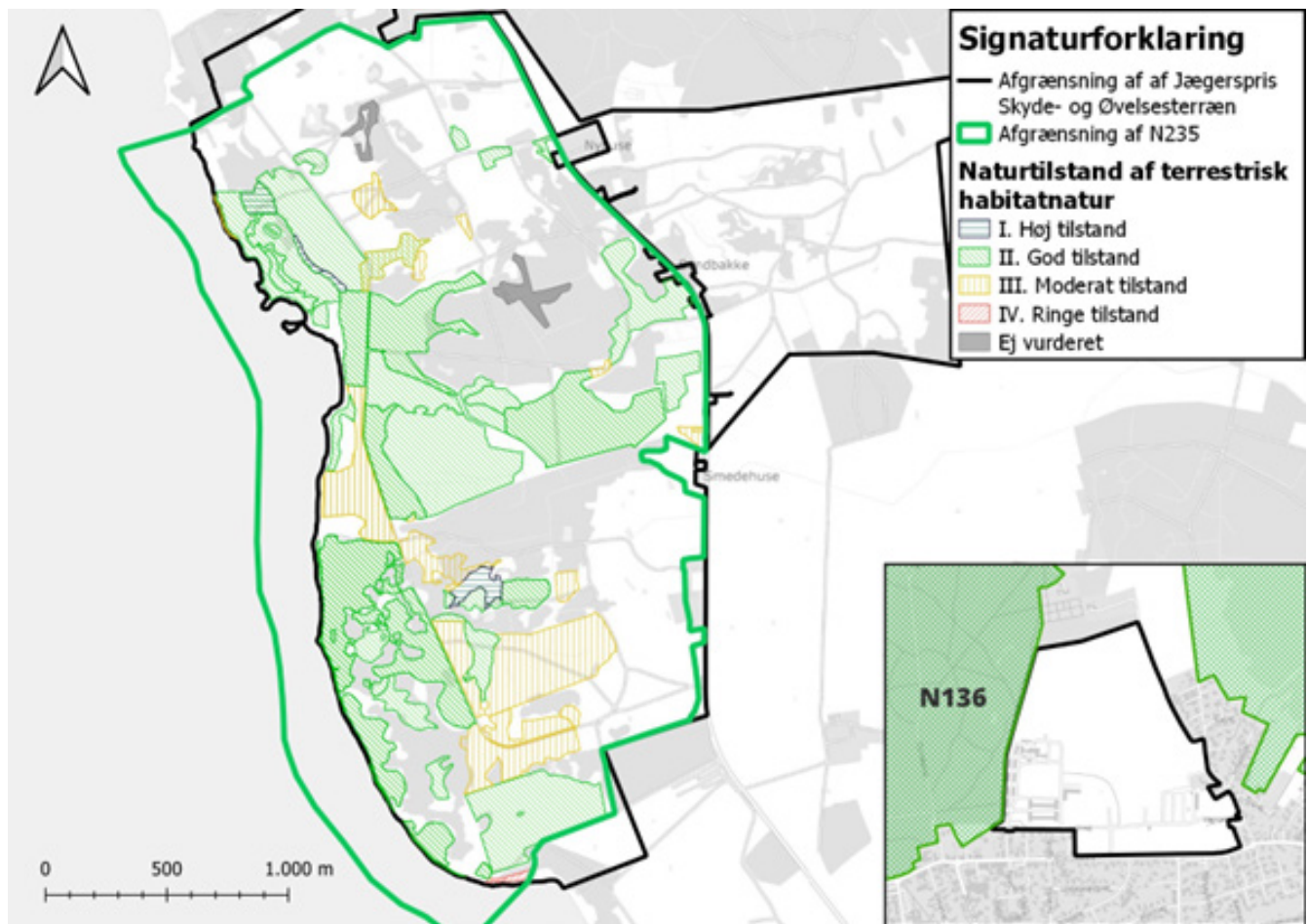

Figur 4 Placering og udbredelse af de udpegede habitatnaturtyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Kortet indeholder data fra SDFI, Skærmkort (tiltlet), oktober 2023/WMS-tjeneste samt data, der benyttes i henhold til vilkår for brug af danske offentlige data, samt habitatnaturtyper fra MiljøGIS.

Naturtilstanden af hver enkelt habitatnaturtype er sammensat af et strukturindeks og et artsindeks, som sammenlagt giver en klassificering af naturtilstanden. Naturtilstanden er inddelt i fem klasser (Høj (I), God (II), Moderat (III), Ringe (IV) og Dårlig (V)). Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag, og der er således tale om en prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning. Prognosen inddeles i gunstig, ugunstig eller ukendt. Kun naturtilstand I og II opfylder kravet om gunstig bevaringsstatus. De terrestriske naturtyper er senest kortlagt og tilstandsvurderet i perioden 2016-2019 (Miljøstyrelsen, November 2021). Kortlægningen af terrestriske naturtyper og deres tilstand fremgår af Figur 4 og Figur 5.

Terrestriske naturtyper	Tilstand (ha)						Areal (ha)
	Ej vurderet	Høj	God	Moderat	Ringe	Dårlig	
Lysåbne naturtyper							
Strandvold med flerårige planter (1220)			0,59	0,13			0,72
Tør hede (4030)			26,75	3,09			29,84
Kalkoverdrev* (6210)		0,36	33,45	32,37	0,38		66,56
Surt overdrev* (6230)		0,31	43,06	4,35			47,72
Tidvis våd eng (6410)		1,95	31,65	1,98			35,58
Kildevæld* (7220)				0,01			0,01
Rigkær (7230)		4,54					4,54
Skov naturtyper							
Elle- og askeskov* (91E0)	3,62						3,62
Total	3,62	7,16	135,5	41,93	0,38		188,59

Tabel 2: Fordeling af kortlagte habitatnaturtyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn samt for de fleste typer ligeledes vurdering af tilstand.

Figur 5: Kortlagt terrestrisk habitatnatur og naturtilstand på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (Miljøstyrelsen, November 2021). Kortet indeholder data fra SDFI, Skærmkort (tiltelt), oktober 2023/WMS-tjeneste samt data, der benyttes i henhold til vilkår for brug af danske offentlige data.

Ifølge basisanalysen (Miljøstyrelsen, November 2021) er de lysåbne naturtypers naturtilstand overvejende god, og det kortlagte areal af habitatnaturtyper er siden forrige kortlægningsperiode steget med lidt over 50 % pga. en mere detaljeret eftersøgning af habitatnaturtyperne i området og en større udbredelse af disse.

Trusler

Trusler er påvirkninger, der hver for sig eller i kombination, udgør en hindring eller væsentlig forsinkelse af muligheden for, at naturtypen eller levestedet kan opnå eller opretholde gunstig bevaringsstatus. Det er således nødvendigt, på kort eller langt sigt, at imødegå truslen, hvis naturtypen eller levestedet skal sikres gunstig bevaringsstatus.

Hovedparten af naturtyperne er der ikke drift på, men den regelmæssige spontane afbrænding har en betydelig effekt i lighed med drift og holder tilgroning delvist nede. Alligevel ses der for bl.a. kalkoverdrev, tidvis våd eng og tør hede en noget høj andel med

græs-/urtevegetation eller vedplanter. Tidvis våd eng har trods en vis andel med drift, en høj andel tilgroning med vedplanter. Naturtypen er samtidig påvirket af de grøfter, der går gennem områderne. Riggæret har også en høj andel tilgroning med vedplanter.

De væsentligste vurderede trusler for Habitatområde H133 er, jf. Natura 2000-planen (Miljøstyrelsen, Juni 2023), tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter samt forekomst af invasive arter som rynket rose på særligt på strandvolde med flerårige planter, tørre heder og sure overdrev.

Udbredelse og tilstand af levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget for habitatområdet

I Natura 2000-området er der kortlagt 17 levesteder for stor vandsalamander. Seks af søerne har en god naturtilstand, imens 11 af søerne er i moderat tilstand. Skyggepåvirkning af søerne varierer alt efter om de er beliggende i skov eller lysåbent. Alle søerne i området er omgivet af naturarealer og skov, og skyggepåvirkning fra tilgroning med vedplanter er generelt høj. Generelt har søer i god tilstand en mindre grad af skyggepåvirkning, højere andel med undervandsvegetation, en mere favorabel andel med flydeplanter og en mindre andel andemad, end søer i moderat eller ringe tilstand. Flere af søerne er upåvirkede af regulering, men dog med en vis påvirkning af næringsstoffer. Søer i god tilstand vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander, mens søer i moderat tilstand vurderes at være mindre gode levesteder.

Skæv vindelsnegl og kildevældsvindelsnegl findes i et rigkær i området. Riggæret er præget af tilgroning, som udgør en aktuel trussel for vindelsneglenes fortsatte tilstedeværelse.

Skæv vindelsnegl er mindre udbredt i Danmark og primært udbredt i det østlige Danmark. Arten lever på både tørre og fugtige lokaliteter, og kan forekomme i en række biotoper, fra fugtige enge, rigkær, starsumpe og strandvolde til mere tørre levesteder som overdrev, blandet løvskov, markhegn og stengærder. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er skæv vindelsnegl fundet i rigkæret ved Troldehøj. I 2018 blev der fundet 2-10 individer, som er næsten samme antal som i 2006, hvor der blev fundet mere end 10 individer (Miljøstyrelsen, November 2021).

Kildevældsvindelsnegl findes i spredte fåtallige forekomster i Nord- og Sydjylland samt i Nordvestsjælland, hvor bestandenes levedygtighed er usikker. Arten forekommer i kalkrige rigkær

og kildevæld. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er kildevældsvindelsnegl også fundet i rigkæret ved Troldehøj. I 2018 blev der fundet 2-10 individer, som er samme antal som i 2006.

Trods rigkæret fortsat er præget af tilgroning, har vindelsneglene en stabil tilstedeværelse på lokaliteten, og er fundet på den del af rigkæret, der er mest lysåbent. Det vurderes, at tilgroningen af rigkæret udgør en aktuel trussel, trods det, at tilgroningen holdes delvis i ave med de regelmæssige afbrændinger af området. Afbrænding af området har fundet sted i længere tid, og om det i sig selv udgør en trussel, vides ikke, men vindelsneglenes fortsatte tilstedeværelse afhænger af, at området ikke gror til (Miljøstyrelsen, November 2021).

Stor vandsalamander lever primært i mindre, solbeskinnede, rene vandhuller med god plantevækst, oftest i nærheden af skove, krat eller haver. Om efteråret finder salamandrene steder, hvor de kan overvinde frostfrit f.eks. under dødt ved, brændestakke, kældre, udhuse eller brønde. Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er, grundet de mange vandhuller og varierede landskab med mulighed for skjul og overvintring, særligt i den nord/nordøstlige del, et godt habitat for stor vandsalamander. Denne art er både opført på habitatdirektivets bilag II og bilag IV, og indgår derfor også i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området (Miljøstyrelsen, Juni 2023). Ifølge Natura 2000-planen er der kortlagt 17 levesteder for arten på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. De 17 levesteder fordeler sig ud over hele arealet, men arten er primært blevet registeret i de nordlige vandhuller, hvor den er observeret på 7 forskellige lokaliteter (Arter.dk, 2023). Den er dog observeret i de fleste af terrænets vandhuller jf. Peer Ravn, Ravn-Nature, som har et indgående kendskab til terrænets vandhuller.

Målsætninger

Natura 2000-planerne indeholder overordnede målsætninger og konkrete målsætninger.

De overordnede målsætninger for området angiver de overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter.

De konkrete målsætninger fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig

bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De overordnede målsætninger for Natura 2000-området er (Miljøstyrelsen, Juni 2023):

- At det marine område opnår en artsrig undervandsvegetation med gode levesteder for bunddyr og fisk.
- At de terrestriske naturtyper udgør et sammenhængende naturområde med store mosaikforekomster af tør hede (4030), tidvis våd eng (6410), rigkær (7230), surt*- og kalkoverdrev* (6230 og 6210).
- At områdets naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus prioriteres højt. Det gælder naturtyperne kalkoverdrev* (vigtige orkidélokalteter, 6210), surt overdrev* (6230), tør hede (4030), tidvis våd eng (6410) og rigkær (7230). Arealet af naturtyperne øges, og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne. Specielt rigkær sikres som levested for kildevældsvindelsnegl.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode spredningsmuligheder for naturtypernes karakteristiske og sjældne arter samt for arterne på udpegningsgrundlaget.
- Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

I de konkrete målsætninger er der mulighed for en forvaltning, der giver plads til større variation i naturen og om muligt mere naturlige forhold for forskellige arter.

De konkrete målsætninger for Natura 2000 området er (Miljøstyrelsen, Juni 2023):

Generel:

- Den samlede forekomst af naturtyper og arters levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur:

Der er kortlagt ca. 189 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 44 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til overvejende vådbund, ca. 144 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund og ca. 1 ha som salttolerante naturtyper.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 38 ha vådbundsnaturtyper, mindst 104 ha tørbundsnaturtyper og mindst 1 ha salttolerante naturtyper i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 3,6 ha. For de skovbevoksede naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter:

- For arter med et tilstandsvurderingssystem er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levesteder i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Søer under 5 ha:

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha):

- For marine naturtyper henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.
- For de marine naturtyper skal tilstand og areal være stabil eller i fremgang og bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.

Retningslinjer for indsatsprogrammet

Natura 2000-planerne indeholder en række krav til indsatser i planperioden der er nødvendige for at leve op til områdets målsætninger samt habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus. Nedenstående retningslinjer fastlægger de krav til indsatsen i planperioden.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område.

Generelle retningslinjer:

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje, også til gavn for tilknyttede arter.
5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, samt på at fortsætte arbejdet med at vurdere behovet

- for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.
9. Opdatering af vejledninger, f.eks. vedrørende klappning i Natura 2000-områder.
 10. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter, herunder en lang række direktivarter og -fugle.

Områdespecifikke retningslinjer:

1. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
2. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 5 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter med over 10 % dækning.
3. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.

4.5.2 Særligt beskyttede arter

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er levested for en lang række særligt beskyttede eller sjældne arter. Se en samlet artsliste i bilag 1, hvor arternes beskyttelsesstatus fremgår.

4.5.2.1 Bilag IV-arter

Habitatdirektivets (Directive 92/43/ECC) særlige artsbeskyttelse fremgår af direktivets artikel 12. Dyre- og plantearter opført på direktivets bilag IV er omfattet af denne beskyttelse og kaldes ofte "bilag IV-arter". Bilag IV-arterne og deres levesteder er beskyttede overalt i EU. De må ikke forsætligt indfanges eller slås ihjel, og der er forbud mod forstyrrelse eller ødelæggelse af deres yngle- og rasteområder. For planter gælder, at de ikke må beskæres eller graves op.

Ifølge rapport fra Danmarks Miljøundersøgelser (Søgaard, B og Asferg, T, 2007) og opdateringen i 2023 (Kjær, C. et al., 2023) er der registreret følgende Bilag IV-arter i det 10 x 10 km UTM-kvadrat, som omfatter Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn: Markfirben, spidssnudet frø, stor vandsalamander, løgfrø, brunflagermus, langøret flagermus, sydflagermus, skimmelflagermus og dværgflagermus.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der jf. Arter.dk og Naturbasen.dk registreret følgende bilag IV-arter: spidssnudet frø og stor vandsalamander, løgfrø, markfirben og flere arter af flagermus (ikke artsbestemt).

Spidssnudet frø

Spidssnudet frø lever i tilknytning til vandhuller i yngletiden, men træffes resten af året næsten over alt bl.a. i enge, heder, åbne skove og lavvandede moser. Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn byder på flere vandhuller og rige muligheder for fødesøgning, skjul og overvintring, som gør arealet til egnet habitat for spidssnudet frø. Spidssnudet frø er registreret i en række vandhuller i den nordlige og østlige del af arealet.

Stor vandsalamander

Da arten også er opført på bilag II indgår den derfor også i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området (Miljøstyrelsen, Juni 2023). Artsbeskrivelsen findes derfor i afsnit 4.5.1.

Flagermus

Flagermus er nataktive og fanger insekter i luften ved ekkolokalisering, og benytter derfor elementer i landskabet som ledelinjer. Alt efter hvilken art der er tale om, lever de om sommeren i hulheder i træer eller i bygninger med egnede hulrum. Om vinteren er de foretrukne opholdssteder lokaliteter, der er beskyttede mod prædatorer, og som er uforstyrrede og frostfrie, men med lave plusgrader.

Vandflagermus er afhængig af åbne vandflader til fødesøgning, men ellers trives flagermus generelt i et varieret landskab med forekomst af skov eller gamle træer i for eksempel levende hegn. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der potentielt fourageringsområder for flagermus ved løvskov, uregelmæssige skovbryn og læhegn, åbne arealer og vandhuller. Egnede ældre træer i området vil kunne danne grundlag for ynglekolonier.

Der er kun en enkelt observation af flagermus på arealet, som ikke er artsbestemt, men flere arter af flagermus forekommer med stor sandsynlighed flere steder på terrænet, da der er mange egnede levesteder i form af gamle træer og bygninger. Desuden er der ifølge Danmarks Miljøundersøgelser (Søgaard, B og Asferg, T, 2007) mange arter af flagermus registreret indenfor den 10 x 10 km UTM-kvadrat, som omfatter Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Markfirben

Arten lever i lysåbne områder med løs og sandet jord, hvor den yngler i små kolonier. Markfirben findes typisk i et varieret landskab rigt på insekter og skjulesteder. Typiske levesteder kan være sydvendte og solbeskinnede skråninger på heder, klitter, overdrev, råstofgrave og på vej- eller jernbaneskråninger. Lokaltiteterne giver mulighed for at solbade og for at kunne søge tilflugt for fjender. På grund af de store lysåbne arealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der potentielt mange egnede yngle- og rasteområder for markfirben. Arten er registreret 23 gange på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, både i og uden for habitatområdet (Arter.dk, 2023; Naturbasen.dk, 2023) og forekommer således spredt på store dele af arealet.

Løgfrø

Artens ynglehabitat varierer fra helt små vandhuller til søer og moser. Artens haletudser går først på land sidst på sommeren. Derfor kan den ikke trives i tidligt udtørrende vandhuller. Løgfrøen kræver lysåbne vandhuller, som gerne må være næringsrige, men ikke næringsbelastede. Uden for yngleområdet raster løgfrø ofte i løs sandet jord med lav vegetation, helst inden for 500 meter af ynglehabitatet. De mange søer i den nordlige del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn udgør egnede levesteder for arten. Løgfrø også kun observeret i dette område (Arter.dk). I 2016 blev terrænets vandhuller undersøgt for padder. Løgfrø blev kun registreret i tre af vandhullerne på den nordlige del af terrænet (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017).

4.5.2.2 Fredede og rødlistede arter

Ud over de bilag IV-beskyttede padder nævnt ovenfor, er der ligeledes registreret fredede arter i Danmark i henhold til artsfredningsbekendtgørelsen: skrubtudse, butsnudet frø og lille vandsalamander, som alle primært er registreret i den nordlige og nordøstlige del af området. For områdets krybdyr er der, foruden markfirben, observeret skovfirben, snog og stålorm. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der registreret seks forskellige arter af orkideer og de fredede sommerfugle engblåfugl og violetrandet ildfugl. Endvidere er der observeret en lang række fuglearter, f.eks. truede arter som Fiskeørn, Lærkefalk og Stor Tornskade. Se bilag 1 for artsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Rødlistede arter er vigtige for naturforvaltningen, da disse arter enten er sjældne eller i tilbagegang. De rødlistede arter er imidlertid ikke omfattet af særlig beskyttelse, med mindre arterne f.eks. er omfattet af fredning eller på anden vis er beskyttet.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der registreret 41 truede arter af dyr, svampe og planter. Disse kan henføres til rødlistekategorierne kritisk truet (CR), truet (EN), eller sårbar (VU). Hertil kommer 51 yderligere arter, der er næsten truet (kategorien NT). I alt er der således registreret 92 rødlistede arter i området.

4.5.3 Beskyttede naturtyper

Cirka 2/3 del af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn (med undtagelse af Jægersprislejren) er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3. Dette svarer til cirka 447 ha af det i alt 653 ha store område. På terrænet findes de beskyttede naturtyper hede, mose, sø, fersk eng og overdrev. Langt størstedelen af de beskyttede arealer er overdrev, se afsnit 4.3.2.

Naturtyperne er beskyttede mod tilstandsændringer i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3, men hidtidig drift må fortsætte. Dog er det ikke tilladt at gødske eller sprøjte, jordbehandle eller tilplante, jf. naturbeskyttelseslovens § 4. Dette gælder dog ikke, såfremt det sker af hensyn til Forsvarets trænings-, uddannelses-, øvelses- eller missionsaktiviteter.

Overdrev

Langt den største del af § 3-områderne er overdrev, der udgør 360 ha af det samlede beskyttede areal. Overdrev findes spredt over det

meste af terrænet, men er den dominerende naturtype langs kysten. Med 360 ha udgør overdrev ca. 87 % af de samlede §-3 arealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn og dækker ca. 55 % af det samlede areal. Overdrevene har en stor diversitet i deres artsrigdom, især med hensyn til floraen.

Overdrevene er i den tidligere planperiode blevet plejet med slåning, med eller uden opsamling årligt eller hvert 2. år.

Hede

Naturtypen hede omfatter et enkelt areal ved navn Brandbjerg som er beliggende i den østligste del af arealet og udgør 6,43 ha. Hede udgør dermed under 1 % af de samlede arealer og ca. 1,5 % af de samlede §3-beskyttede arealer. Heden har en meget artsrig sammensætning af flora, og der er ved tidligere besigtigelse registreret 127 forskellige arter af planter, herunder 4 arter af orkidéer. Der er jf. den tidligere drifts- og plejeplan planlagt rydning med efterfølgende slåning og opsamling.

Mose

Der er registreret 16 ha mose. Mosearealerne forekommer 6 forskellige steder jævnt fordelt på arealet. Flere af moserne har en rig flora, eksempelvis den ca. 4 ha store mose vest for Troldehøj og samt Karsemose, som begge rummer bestande af orkideer. Der er jf. den tidligere drifts- og plejeplan planlagt rydning, med efterfølgende slåning.

Eng

Områdets enge udgør med sine knap 19 ha ca. 3 % af det samlede terræn eller ca. 4,5 % af det samlede §3-beskyttede areal. Den primære registrering af eng er placeret centralt på området lige syd for Hønsbakkeskov.

Søer (vandhuller)

Søer udgør et samlet areal på 9,93 ha af området. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der registreret 88 §3-søer fordelt over hele terrænet. 75 ud af de 88 søer er registreret i den tidligere plejeplan og tildelt et ID-nummer. Af de 13 §3-registrerede søer, som ikke tidligere er tildelt et ID-nummer, forekommer 7 af disse registreringer at tilhøre våde lavninger, som er opstået i forbindelse med granatsprængning. De ligger i den vestlige del af terrænet. Derudover forekommer 4 registreringer i den centrale og østlige del af terrænet. Til slut er 2 ekstra søer tilføjet med ID-nummer 89 og 90 på baggrund af §3-registrering og orthofoto.

Vandhuller er ofte ynglested for padder og har desuden stor betydning for biodiversiteten generelt, idet de bidrager med levesteder samt fødesøgnings- og drikkesteder for mange arter. I 2016 er terrænets vandhuller blevet undersøgt for forekomst af padder. Her blev stor vandsalamander observeret i næsten alle vandhuller på arealet, mens der blev registreret den sjældne løgfrø i 3 forskellige vandhuller, som alle lå i den nordlige del af området. Bestanden af løgfrø i området er kendt gennem mange årtier.

Naturtyper	Areal (ha)	Andel af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn	Andel af samlet §3-areal
Eng	18,89	2,89%	4,58%
Hede	6,43	0,98%	1,56%
Mose	16,00	2,44%	3,88%
Overdrev	360,74	55,20%	87,55%
Sø	9,93	1,52%	2,41%

Tabel 3: Oversigt over areal og procentvis fordeling af §3-beskyttede naturtyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Der tages udgangspunkt i den vejledende registrering af §3-arealer, som fremgår af Miljøportalens Arealinformation. Det er naturtypernes aktuelle tilstand, som er afgørende for beskyttelsesstatus.

4.5.4 Fredskov

På skyde- og øvelsesterrænet findes der flere fredskovsområder. De primære fredskovsområder er Hønebakkeskov, Trolde- og Anderson Plantage. Derudover findes en række små områder med fredskov, se kortbilag 3. Militærskov er skovområder på forsvarets arealer. Der drives ekstensivt og som har været uden nogen form for produktion i en længere årrække.

Forsvarets skovarealer benyttes i stigende grad til øvelses- og uddannelsesaktiviteter. Da skovenes hovedformål er at skabe rammer for Forsvarets øvelses- og uddannelsesvirksomhed, drives de langt overvejende efter naturnære driftsprincipper og er ikke underlagt et egentligt produktionsformål. Det er en forudsætning for Forsvarets skovarealer, at de vil blive påvirket af den dynamik og forstyrrelse der vil opstå, som følge af Forsvarets aktiviteter. Forsvarets skove bliver løbende og efter behov optimeret ift. Øvelsesaktiviteter. Denne optimering indebærer eksempelvis fjernelse af biomasse, fældning af træer efter behov og vedligeholdelse af dræn.

Driften af skovområderne lever op til målsætningen fra Natura 2000-planen om, at skovområderne i Natura 2000-området N235 skal fremstå som urørt. Der er forekomster af habitatnaturtypen elle- og askeskov i Hønsbakkeskov og Troldekskov.

4.5.5 Fortidsminder

På øvelsesterrænet findes der en række forskellige fortidsminder, der er fredet af Museumsloven. Der findes 2 storstensgrave samt 37 gravhøje på området. De to storstensgrave er placeret tæt på hinanden i den nordvestlige del af terrænet. Gravhøjene findes primært i den vestlige del af området, ud mod Isefjorden, og mod nord omkring "Troldehøj" findes der en større gruppe bestående af 14 gravhøje.

Derudover kan der ses et antal sten- og jorddiger i området, som stammer fra den tidligere opdeling af de landbrug, som blev erhvervet i forbindelse med forsvarets overtagelse af arealerne. Disse er også beskyttet af Museumsloven.

Jævnfør museumslovens § 27 stk. 2 skal gravearbejder standses, hvis der under jordarbejde findes spor af fortidsminder (strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter). Fortidsmindet skal straks anmeldes til det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Fund kan således have betydning for mulighederne for anlæg eller militære gravearbejder.

4.5.6 Øvrige naturforhold

Krat og levende hegn

Krat defineres i arealanalysen som halvåben vegetation, det vil sige uden størrelse som svarer til skov, men med en høj dækningsgrad af vedplanter, der ikke danner højstammede bevoksninger. Hvor der ikke findes registreret §3-naturtyper, er betegnelsen krat angivet på kortet i Grundkortet kortbilag 1.

Der findes flere mindre krat spredt omkring på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, blandt andet på heder, overdrev, sletter og moser, hvor tilgroning med vedplanter forekommer naturligt. Krattene består af bl.a. pil, hvidtjørn, slåen, og hyld. Ud mod kysten består krattene overvejende af hvidtjørn og rosenarter, bl.a. rynket rose.

Krat og spredte bevoksninger af træer og buske bidrager til variationen i landskabet og øger antallet af levesteder for planter, svampe og dyr i et område. Mindre kratpartier skaber egnede habitater til de arter, som ikke foretrækker et åbent landskab. Solitære træer og buske giver således levested til en lang række planter, insekter og fugle. En moderat grad af opvækst af vedplanter er derfor ønskeligt på flere lysåbne naturtyper.

Levende hegn findes ligeledes spredt på terrænet, typisk langs ydergrænser og i gamle skel mellem marker. De består langt overvejende af træer som elm, ask, hvidtjørn, birk, røn, hyld, fyr og slåen. De levende hegn og bevoksninger tjener som levesteder, skjul, fødesøgning, læ og ledelinjer i landskabet for en lang række dyr; f.eks. flagermus, øvrige pattedyr, insekter og fugle, og de levende hegn har stor betydning som landskabselement.

De længste levende hegn afgrænser Skyde- og Øvelsesterrænets vestligste ende samt den nordvestlige grænse mellem Karsemosen, Vildtbindehuset og Brandbjerg. Hegnet består her af et nogle rækker af tætplantet, høje løvtræer.

Slette

Slette udgør 43 ha det samlede areal. Slettearealerne er den kategori af græsklædte arealer på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn som for hovedparten ikke er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3, men fremstår som kulturgræsarealer, som tidligere har været gødet og omlagt, og derfor kun rummer en flora med nogle få græs- og urtearter, eller af andre årsager ikke lever op til kriterierne for §3-beskyttelse.

Det drejer sig om området omkring Østergårds Plantage, ved Vildtbondehus, arealet vest for Brandbjerg, den sydlige del af Skyde- og Øvelsesterrænet samt et par mindre arealer vest for Jægersprislejren.

En mindre del af sletten ved Østergårds Plantage i den nordlige ende af Skyde- og Øvelsesterrænet er registreret som §3-beskyttet overdrev.

Agerjord

Ca. 67 ha af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn og Jægersprislejren er agerjord i omdrift – dvs. arealer, som årligt gødes, sås, høstes og pløjes. Agerjord i omdrift findes særligt i den sydøstlige, nordlige og vestlige del af skyde- og øvelsesterrænet samt ved Jægersprislejren.

Agerjord i omdrift har ingen naturmæssig værdi og omtales ikke yderligere.

4.5.7 Invasive arter og problemarter

Invasive arter er defineret som indførte, fremmede arter, der ved deres spredning og forekomst skader den hjemmehørende biodiversitet. Problemarter er hjemmehørende i Danmark, men kan på samme vis, som de invasive arter, skade biodiversitet.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er registreret følgende invasive plantearter; Kæmpebjørneklo, rynket rose, mangebladet lupin, sildig gyldenris, kæmpe-pileurt, småblomstret balsamin, glansbladet hæg (Miljøstyrelsen, 2023). Gyvel og vild pastinak medtages ligeledes i dette afsnit, selv om de ikke er på den statslige liste over invasive arter, fordi gyvel og vild pastinak anses som en problemart, der kan sprede sig voldsomt og udkonkurrere den øvrige flora.

Kæmpebjørneklo

Arten bekæmpes typisk ved rodstikning, opgravning, slåning, græsning og evt. fjernelse af skærme før de sætter frø, alt efter antal individer. Det kræver typisk indsats i 10 år eller mere at få en bestand udryddet. Rettidig omhu betaler sig.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er kæmpebjørneklo et mindre problem, da disse bekæmpes effektivt, når de opdages i terrænet. Derfor kan det ikke nærmere fastslås, hvor stor udbredelsen er.

Rynket rose

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er den desværre vidt udbredt, særligt langs kysten, hvor det dækker næsten hele områdets kystlinje. Derudover er der kortlagt en større forekomst nord for Smedehuse i afdeling 107. Der kan dog også forekomme mindre plamager med rynket rose, andre steder i terrænet.

Mangebladet lupin

Lupinen findes i tre store områder i den sydlige del af øvelsesområdet. Et ved Nissebakken, et ved Krøblingebakke samt området vest for skydebanerne helt mod syd. Den findes også langs Kulhusvej i området omkring Sandbakke. Derudover er der mindre områder i afdeling 103, 105 og 106. Der skal være fokus på arten på hele terrænet.

Sildig gyldenris og Canadisk gyldenris

De to typer af invasive gyldenris findes mange steder på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Der findes større områder i skoven nord for Hønebakken, samt en del små områder i afdeling 102 og 105.

Disse arter kan ikke forveksles med almindelig gyldenris, som er en såkaldt stjerneart, altså en positiv art for naturtypen overdrev, og hjemmehørende i Danmark. Arten forekommer også adskillige steder på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Kæmpe-pileurt og Japansk pileurt

Arten er lokaliseret ét sted på området, men der kan forekomme flere områder, der ikke er fundet i forbindelse med kortlægningen.

Bjergfyr

Bjergfyr har været et fokus i området i forbindelse med de seneste planer. Den findes i mindre grad syd for Mølledyssen samt området omkring Sandbakken.

Gyvel

Gyvel er registreret i området omkring Sandbakken både øst og vest for den. Det er mindre områder, men der kan forekomme flere områder, der ikke er fundet ved nuværende kortlægning.

Vild Pastinak

Pastinak findes langs vejen mellem Nyhuse og Smedehuse og i den østlige del af afdeling 106.

4.6 Offentlighedens adgang

Af sikkerhedsmæssige årsager er skydeterrænet vest for Kulhusvej lukket for besøgende. Øst for Kulhusvej er der adgang til øvelsesterrænet i øvelsesfrie perioder. Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af terrænet, der er lukket på grund af øvelsesaktivitet, vil som udgangspunkt fremgå af informationsposter, der er opstillet ved indfaldsveje til terrænet. Nærmere oplysninger om muligheden for adgang til skydeterrænet findes på Forsvarets og Ejendomsstyrelsens hjemmesider.

Informationstavler, der er placeret ved indfaldsveje til terrænet, angiver regler og retningslinjer for adgang og færdsel.

5. Analyse

Dette kapitel indeholder en emneopdelt diskussion af, hvordan drifts- og plejeplanen på en hensigtsmæssig og balanceret måde kan tilgodese de opstillede målsætninger under hensyntagen til optimal af ressourceudnyttelse. Det indledes med en evaluering af indsatsen under den tidligere drifts- og plejeplan.

5.1 Evaluering af tidligere drifts- og plejeplan fra 2008-2022 med tillæg

Den tidligere drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn fra 2008 er senere blevet fulgt op af Natura 2000-tillæg i 2012 og 2017. I forbindelse med disse tillæg er drift og pleje indtil da blevet evalueret. Der var på den baggrund planlagt nye aktiviteter for drift og pleje, som sikrede at drifts- og plejeplanen levede op til Natura 2000-planen for området.

I forbindelse med udarbejdelse af nærværende drifts- og plejeplan er der i 2022-2023 foretaget en evaluering af de aktiviteter, som fremgår af tillægget for 2017-2022, og indsatsen i denne periode er gennemgået.

Evalueringen er foretaget på baggrund af de aktivitetsskemaer og aktivitetskort, der er angivet i tillægget fra 2017. Detailinput til evalueringen stammer blandt andet fra skovfogeder, terrænmedarbejdere ved Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, og militære brugere på øvelsesterrænet, oplysninger fra Natura 2000-basisanalysen og Natura 2000-planen, samt i mindre omfang feltbesigtigelser i 2022-2023.

I evalueringen anvendes følgende systematik, hvor de enkelte aktiviteter i kolonnen "Status 2022" fordeles på følgende kategorier:

1. Gennemført: Aktiviteten har gennemgået nødvendig projektering og myndighedsbehandling, og planlagt feltindsats er gennemført. Hvis der er tale om en éngangsaktivitet, beskrives den kort i statusafsnittet. Hvis der er tale om en vedvarende aktivitet (for eksempel slåning) gives en kort beskrivelse i statusafsnittet, og yderligere opstilles et fortsat mål og en aktivitet for den videre indsats. I nogle tilfælde er der i projekteringen eller den praktiske indsats foretaget ændringer, for eksempel grundet fysiske forhold,

ændrede militære anvendelsesmønstre i projektområdet, ressourcer eller integration i beslægtede projekter i området. I så fald gives den en kort beskrivelse af ændringerne.

2. Projekteret: Aktiviteten har gennemgået nødvendig projektering og myndighedsbehandling, men feltindsatsen afventer. Den målsættes ved en henvisning til det pågældende ID i drifts- og plejeplanen. Hvis der er tale om en éngangsaktivitet, beskrives den kort i statusafsnittet. Hvis der er tale om en vedvarende aktivitet (for eksempel græsning og afbrænding), gives en kort beskrivelse i statusafsnittet, og yderligere opstilles et fortsat mål og beskrives en aktivitet for den videre indsats. Også her kan der være tale om ændringer, der i så fald beskrives kort.

3. Ikke gennemført: Aktiviteten er af den ene eller anden årsag ikke er udført inden for planperioden. Der kan være aktiviteter, som fortsat er planlagt, men endnu ikke gennemført, eller aktiviteter, som er opgivet eller udsat af forskellige årsager. Hvis der er kendskab til begrundelserne beskrives disse, og den videre indsats beskrives.

5.1.1 Rydning

Der var planlagt helt eller delvis rydning af arealer, der var under tilgroning, for at fastholde landskabet delvist åbent og dermed sikre naturtypernes tilstand, arternes levesteder og at de militære behov for varierede halvåbne arealer fortsat kan opfyldes.

Overordnet vurderes det, at de planlagte rydninger på terrænet kun er delvist eller ikke gennemført.

I nedslagsområderne langs kysten har det ikke været muligt at rydde vedplanter pga. eksplosionsfare, og til trods for, at arealerne har været afbrændt hvert 2.-3. år, er der fortsat mange vedplanter.

Nogle arealer er ryddet, f.eks. heder omkring Hønsebakkevej, og der følges op med rydninger senere i planperioden.

Tabel 4: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for rydning

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
1-1	Arealer i den centrale del af skydeterrænet øst for Strandvejen.	103, 104, 107	2018 og minimum hvert 5 år eller efter behov.	Hel rydning. Fjernelse af vedplanter (bl.a. birk, ahorn og pil, samt invasive arter).	Delvist gennemført. Er ryddet hvert eller hvert 2. år. Udfordringer i sprængghuller. Tre arealer. Det nord for Hønsbakkevej: Den vestlige del er ryddet, østlige del mangler, eller trænger igen. Syd for Hønsbakkevej: ryddet og er uden (større) vedplanter. Det sydlige areal langs strandvejen er ryddet med undtagelse af den sydligste del.	Det er beskyttede overdrev og habitatnatur, lyngen har det svært i afd. 103 litra a og 104 n, så plejen bør fremadrettet tilpasses dette. Der oprettes en ny aktivitet med afbrænding af hensyn til lyngen.
1-2	Sammenhængende overdrevsområde syd for Nissebakken og vest for Strandvejen.	109	Senest 2020	Hel rydning, Fjernelse af vedplanter (bl.a. birk, ahorn og pil, samt invasive arter). Inden og efter aktivitetens gennemførelse sker drift og pleje af arealet ved afbrænding (jævnfør Id 4-1). Projekteres desuden som led i LIFE+ projekt.	Delvist gennemført. Kystoverdrevene er blevet afbrændt hvert 2.-3. år i en årrække, men der er fortsat en del vedplanter (fyr). Vedplanterne er delvist resistente overfor afbrændingen og derfor er det primært græs/urtevegetationen der brændes af ved ildspåsættelse.	Det er beskyttede overdrev og habitatnatur, så plejen bør fremadrettet tilpasses dette. Der skal tages stilling til, om der skal ryddes mere, hvis det er muligt. I områder med eksplosionsfare er det ikke muligt at foretage rydning.
1-3	Fem delområder med eng, overdrev og mose spredt på terrænet.	103, 107, 108, 109	Senest 2020	Hel rydning. Fjernelse af vedplanter (bl.a. birk, ahorn og pil, samt invasive arter). Inden og efter, at aktiviteten gennemføres, plejes arealerne jævnfør Id 2-1, 2-3, 2-4 eller 4-1 (slåning eller afbrænding). Rydningen indgår som en del af LIFE+ projekt.	Delvist gennemført. Noget er ryddet for 1-2 år siden. Stødene skal knuses eller rykkes op med rendegraver; der er søgt dispensation. Del af overdrev syd for kulhusvej afd. 109 og tre i 107 og 108 på nord og syd for Kulhusvej er ikke ryddet. Areal vest for strandvejen afd. 103 delvist bevokset.	Omfanget af rydningen skal afklares på brugermødet under hensyn til naturbeskyttelse.

1-4	Tre delområder med overdrev og hede spredt på terrænet. To mose-, krat- og hedearealer øst for Troldehøj, samt hede-areal ved Brandbjerg.	103, 106	Senest 2018	Hel rydning. Vedplanter ryddes og fjernes fra området. På arealerne øst for Troldehøj efterfølges rydningen af årlig slåning jævnfør Id 2-2. På Brandbjerg efterfølges rydningen af slåning med opsamling i lige år jævnfør Id 2-3.	Delvist gennemført. De to arealer nær strandvejen er stort set ryddet, mens arealet ved Brandbjerg trænger til rydning, og forventes ryddet i løbet af 2023-2024.	Af hensyn til sikring af afvandings-interesser Ved Brandbjerg er der ved planens udarbejdelse igangværende dialog med kommunen om rydninger, som forventes gennemført i 2024.
1-5	Karsemosen	105	Senest 2022	Hel rydning. Vedplanter ryddes og fjernes fra området. I Karsemosen efterfølges rydningen af årlig slåning jævnfør Id 2-2.	Delvist gennemført. 1-5 rydningen er ikke gennemført. Skal videreføres, ikke af hensyn til brug, men der er afvandings-interesser og skoven. Ellers stiger vandet og presses tilbage i grøfterne.	Rydningen er endnu ikke gennemført. OBS på at fastholde naturtilstanden. Ved Karsemosen er der ved planens udarbejdelse igangværende dialog med kommunen om rydninger, som forventes gennemført i 2024.

5.1.2 Slåning

Generelt er de planlagte slåninger på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn delvist eller helt gennemført.

På større arealer, centralt på terrænet, har der været slået årligt med opsamling. Arealerne er primært habitatnaturtyperne tidvis våd eng og §3-beskyttede overdrev, som ikke er udpeget som habitatnaturtyper. Der er meget opvækst af birk, rød-el og tjørn, der hvor der opsamles. Naturen forekommer ringere på dele af dette areal, end på nogle af de arealer, hvor der ikke opsamles. Det har formentlig mere med de naturgivne forhold at gøre, da de arealer, hvor der ikke har været opsamlet, er kalkoverdrev med bl.a. orkidé-populationer.

På arealer fordelt over terrænet, men navnlig på kalkoverdrev i den sydlige del af terrænet, har der været slået uden opsamling indtil i 2022, hvor der er slået med opsamling.

De øvrige lysåbne arealer har været slået med opsamling hvert 2. år, nogle i lige år og nogle i ulige år, nogle steder uden opsamling og med bioklip i mosaik. Der er også slået i striber (mosaik) i sæson, og hele arealet i efteråret. Der er områder med en høj artsdiversitet af

værdifulde arter. Generelt er opsamling en dyr driftsmetode, og det er vanskeligt at bortskaffe høet. Nogen steder er terrænet meget ujævnt, og derfor svært at slå, og særligt vanskeligt at opsamle afslået materiale. Spontane brænde, som følge af øvelsesaktiviteter, er gavnlige.

Slåning er ikke gennemført på hedeområdet ved Brandbjerg, som er lejet ud til forskningsaktiviteter. Det er ikke gennemført naturpleje de seneste ca. 10 år, bortset fra delvis knusning af træer. Arealet trænger til rydning og slåning/hedepleje. Efter en rydningsaktivitet bør arealet holdes lysåbent ved slåning eller alternativt afbrænding.

Tabel 5: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for slåning

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
2-1	Større arealer i den centrale del af skydeterrænet, bl.a. i området omkring en bevægelig målbane og tidligere landbrugsareal øst for Kulhusvejen.	107, 108, 115	Årligt (minimum)	Slåning med opsamling. Områderne slås løbende for at undgå tilgroning og for at sikre en lav vegetation på skydeterrænet. Delområder, der er for kuperede eller på anden vis ikke kan slås/opsamles, skal afbrændes efter behov, for at sikre mod tilgroning, samt fjernelse af næringsstoffer.	Delvist gennemført. Slået uden opsamling i år, da opsamling er meget dyrt. Er slået med opsamling indtil i år (2022). Naturen er dårlig i forhold til steder, hvor der ikke opsamles. Der er meget opvækst af birk, rødél, tjørn, der hvor der opsamles. Slåningstidspunkt. Slås så sent som muligt, tidligst i september, mere oktober. Der opstår spontane brænde pga. øvelsesaktiviteter.	Prioritet at få gennemført rydninger, så der kan slås med opsamling eller afbrændes.
2-2	Større arealer i både skyde- og øvelsesterræn, primært overdrev, samt hedeareal på Brandbjerg.	102-109	Årligt (minimum)	Slåning årligt. Efter gennemførelse af førstegangspleje (jævnfør Id 1-4), foretages der slåning for at undgå tilgroning.	Delvist gennemført. Der er blevet slået med opsamling i år, efter det ikke er foretaget med opsamling før. Brandbjerg - forskning fra Københavns Universitet. Opvækst af rød-el, skal ryddes også rundt om. Der har været et høstetlaug på en del, der var godt overdrev, men de har mistet interessen. Dele kræver rydning, som ikke er gennemført.	Der er behov for en indsats for ikke at forringe naturtilstanden yderligere.

2-3	Større arealer i både skyde- og øvelsesterræn, primært overdrev, samt hedeareal på Brandbjerg.	102, 104, 107	Lige år (minimum)	Slåning med opsamling. Områderne slås løbende for at undgå tilgroning. Arealet på Brandbjerg slås/knuses for at undgå tilgroning med vedplanter og for at skabe lys til opvækst af hedelyng og mosser. Slåning med opsamling sker efter gennemførelse af førstegangspleje (jævnfør Id 1-4).	Delvist gennemført. 2-4 slåning med opsamling. Slåning er gennemført, men der foretages ikke så meget opsamling. Meget ujævnt og derfor svært at opsamle. Ikke et problem, hvor der også bliver brændt. Der er gode områder, og de har leveret hø til Naturstyrelsen til brug til frøspredning. Kan man få nogen til at hente høet? Også Af hensyn til vildt, skal derfor blive frø i området. NST ville gerne have tidligt og sent slåning. Der er også slået i striber mosaik i sæson, og i efteråret det hele.	Prioritere rydninger, så slåninger kan gennemføres.
2-4	Større arealer i både skyde- og øvelsesterræn, primært overdrev.	104-106	Ulige år (minimum)	Slåning med opsamling. Områderne slås løbende for at undgå tilgroning.	Gennemført	Aktiviteten fortsættes, men behov afklares med brugerne, da der er en del aktivitet.
2-5	Graveområde nord for Troldegårdsvej	102	Årligt	Slåning. For at sikre vedvarende græsvegetation og et åbent landskab, slås og harves arealerne efter behov.	Gennemført. Er taget ud af N2000. Det er der, man camperer og graver	Aktiviteten fortsættes
2-6	Brandbjerg	106	I planperioden	Slåning med opsamling. Arealet er lejet ud til forskning. Plejes i dialog med lejer.	Ikke gennemført. Der skal gang i dialog med lejer og ske rydning mv. Der er ikke sket meget de sidste 10 år naturmæssigt. Trænger. Har været knust træer.	Der skal igangsættes dialog med lejer om rydning mv. Der er ikke sket meget de sidste 10 år naturmæssigt. Trænger. Har været knust træer

5.1.3 Hegning til afgræsning

Der er i den tidligere planperiode planlagt og etableret et nyt græsningsområde øst og nord for Hønebakkeskoven. Der er opsat kreaturhegn og færste ved vejen. Området fungerer godt, og der undersøges muligheder for at udvide indhegningen mod vest i Hønebakkeskoven, med henblik på at begrænse tæt brombærkrat og anden underskogsvegetation, så skoven igen kan benyttes til militære øvelsesformål.

Tabel 6: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for hegning til græsning

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførsel	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
3-1	Sammenhængende område fra Troldekovvej og sydover langs Troldekov og Hønebakkeskoven ned til Hønebakkevej	104	2017	Afgræsning. Græsningsforsøget øst for Hønebakkeskoven gøres permanent.	Delvist gennemført. Kreaturer – (galloway). Meget opvækst af brombær og andet tæt i Hønebakkeskoven - vil derfor gerne udvide folden til skoven og færste og stenter (ikke led og låger). Man skal kunne komme ind med hjulkøretøjer m. 6 m spor. Ny aktivitet. Dyr skulle spise gyvel, men det gjorde de ikke i tilstrækkelig grad. Spiser i nogen grad brombær og stor nælde. Registreret som højmoser, men er det ikke, så der er forslag om hydrologi. Vil gerne have flere lysninger til enfanterister. 50-300 m stillinger er der behov for. Fin pionærskov, nu begynder eg og bøg at indvandre. Der er fortsat græsning på arealet og skal det fortsætte fremadrettet. Hegningen udvides jf. indtegnede linjer på det kortudsnit, der blev udleveret ved mødet.	Fortsættes. Der oprettes en ny aktivitet med udvidelse af folden. NHL har kort. Behov afklares med brugerne.
3-2	Område nord for Hønebakkevej og op til Troldekovvej	104	Senest 2018	Afgræsning (nyt område). Græsningsarealet øst for Hønebakkeskoven (Id 3-1) udvides med 7,7 ha mod nord. Hegning foretages, så den operative brug ikke begrænses (se Id 12-11). Græsningsarealet øges for at sikre og øge arealet med halvåbent/åbent landskab.	Gennemført hegning kan kun udvides i dialog med de militære brugere, men det bør fremgå af den fortsatte aktivitet, at denne afgræsning kun pågår, så længe det ikke forstyrrer den militære anvendelse af terrænet, eller når den ønskede udformning af naturen er opnået.	Aktiviteten fortsættes.

5.1.4 Afbrænding

De planlagte afbrændinger er gennemført, og har stort set virket efter hensigten.

Yderligere sker afbrændinger spontant i nedslagsområdet vest for Strandvejen, og derudover har der været planlagt pletvise afbrændinger på hele arealet mindst hvert 5. år. Dette er blevet gennemført, men der er behov for en yderligere indsats i forhold til opvækst af vedplanter og den invasive art rynket rose, som breder sig langs kysten.

I rigkæret vest for Troldehøj var der planlagt årlige afbrændinger de første 5 år for at begrænse tagrør og vedplanter. Der er senest foretaget en fuld afbrænding af hele rigkæret i 2019, og siden er der foretaget pletvise afbrændinger på op til 70 % af arealet.

Tabel 7: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for afbrænding

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførsel	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
4-1	Mosearealet vest for Troldehøj	103	Årligt fra 2018 og 5 år frem.	Afbrænding. For at bekæmpe tilvæksten af tagrør, pil m.m. foretages en kontrolleret afbrænding af arealet i vinterhalvåret hvert år i en 5-årig periode. Indgår herefter i Id-4-2.	Gennemført. Senest i 2019. Fuld afbrænding. Pletvist afbrændt, efterfølgende op til 70 % af arealet. Registreret som rigkær.	Aktiviteten fortsættes.
4-2	Arealerne vest for Strandvejen.	103, 107, 109	Minimum hvert 5. år med start i 2018.	Pletvis afbrænding. Der foretages pletvis afbrænding på de arealer, hvor der i en 5-årig periode ikke har været afbrænding, som følge af nedslag m.m.	Gennemført.	Aktiviteten fortsættes.

5.1.5 Træer, hugst og foryngelse

Al skov på forswarets terræner er fremadrettet i ekstensiv drift uden produktionsformål, med det hovedformål at fungere som skovkulisse til øvelsesformål også kaldet militærskov.

Tabel 8: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for træer, hugst og foryngelse

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
7-1	15 delarealer fordelt på hele terrænet.	102, 104, 105, 106, 107, 108, 109	Planlagt 2017-19	Strukturhugst for at fremme urørt skov. Der gennemføres hugst mod ikke-hjemmehørende arter som bjergfyr og andre eksoter, samt tynding i mindre skovparceller.	Delvist gennemført. Under hensyn til de militære ønsker. Man vil gerne have skov. Hvis eksoter fjernes, er det muligvis ikke skovagtigt nok til øvelsesformål længere. Det skal videreføres, men bliver muligvis ikke gjort alle steder. Det skal være en individuel vurdering.	Aktiviteten fortsættes.
7-2	Areal nord for Troldekovvej.	102	Senest 2019	Nyt læhegn. Etablering af nyt læhegn for at sikre militært behov for skjul i terræn.	Ikke gennemført. Er myndighedsbehandlet, men skal nu ligge et lidt andet sted. Den skal videreføres, og vil operativt gerne have det, men det skal måske flyttes. Aktiviteten kan videreføres, men det skal ikke være specificeret hvilke planter, der skal indgå i læhegnet. Det skal måske flyttes. Aktiviteten kan videreføres, men det skal ikke være specificeret hvilke planter, der skal indgå i læhegnet. Den skal videreføres, og vil operativt gerne have det, men det skal måske flyttes. Aktiviteten kan videreføres, men det skal ikke være specificeret hvilke planter, der skal indgå i læhegnet.	Aktiviteten fortsættes.

5.1.6 Hydrologi

Der er i den forgangne planperiode planlagt og gennemført analyser af mulighederne for genskabelse af naturlig hydrologi på Jægerspris Skyde- og øvelsesterræn. For området centralt på terrænet med habitatnaturtypen tidvis våd eng viste analysen, at den bevægelige målbane på arealet vil blive for våd og ikke vil være funktionsdygtig, hvis vandstanden hæves, og det er derfor ikke muligt uden at begrænse de operative aktiviteter.

Tiltag i Hønsebakkeskoven viste sig at være mulige, og der er gennemført et hydrologiprojekt med lukning af dræn i den østlige del af Hønsebakkeskoven. Vandstanden i skoven øst for Tyskergrøften kan styres med stigborde.

For mosearealet /rigkæret vest for Troldehøj blev det undersøgt, om det var muligt at sikre naturlig hydrologi i området ved lukning af grøfter/dræn eller at afløbshøjden reguleres. Analysen viste, at det ikke var muligt.

I den nordøstlige del af terrænet helt op mod Kulhusvej er der gennemført en analyse af, hvordan naturlig hydrologi kan sikres, uden at det er begrænsende for de operative aktiviteter. Et sammenfaldet dræn fra sommerhusområdet er blevet åbnet i Karsemosen og hydrologien i et mindre område neden for åbningen er dermed genoprettet.

Da de analyserede projekter enten er gennemført, eller ikke kunne lade sig gøre, videreføres aktiviteterne ikke.

Tabel 9: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for hydrologi (*aktiviteten fremgår ikke af aktivitetskortene)

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
5-1	Den centrale del af terrænet, syd for den bevægelige målbane.	107	2017	Analyse af mulighed for naturlig hydrologi. Når den bevægelige målbane er etableret, gennemføres en analyse af, hvordan naturlig hydrologi kan sikres, uden at det er begrænsende for de operative aktiviteter.	Gennemført analysen. Bangsgaard og Paludan har analyseret de forslag om hydrologi, der er i planen. De fleste kan ikke lade sig gøre i forhold til banen, som ville oversvømmes. Kun i Hønsbakkeskoven og lukket dræn i den nordlige del af terrænet. Der skal tages hensyn til sommerhusområdet, så de ikke oversvømmes. 5.5 og 5.2 er gennemført, de andre kan ikke lade sig gøre.	Aktiviteten er afsluttet
5-2	Hønsbakkeskoven.	104	2017	Analyse af mulighed for naturlig hydrologi. Der gennemføres en analyse af, hvordan en naturlig hydrologi kan sikres i Hønsbakkeskoven, uden at det er begrænsende for de operative aktiviteter.	Gennemført. Bangsgaard og Paludan har analyseret de forslag om hydrologi, der er i planen. 5.2 er gennemført. Der er lukket dræn i den østlige del af Hønsbakkeskoven.	Aktiviteten er afsluttet
5-3	Mosearealet vest for Trolldhøj.	103	Senest 2020	Naturlig hydrologi i området sikres ved at grøfter/dræn lukkes eller at afløbshøjden reguleres.	Analysen er gennemført - projektet kan ikke lade sig gøre.	Aktiviteten er afsluttet
5-4*	Engområde syd for den bevægelige målbane og Hønsbakkeskoven.	104, 107	Senest 2020	Naturlig hydrologi. Projektering og gennemførelse af de hydrologi projekter, der beskrives i analyserne i Hønsbakkeskoven og ved den bevægelige målbane (Id 5-1 og 5-2)	Analysen er gennemført – projektet delvist gennemført jf. 5.2	Aktiviteten er afsluttet
5-5	Nordøstligste del af terrænet, helt op til Kulhusevej.	113	2017	Naturlig hydrologi. Sammenfaldet dræn åbnes og hydrologien i et mindre område neden for åbningen genoprettes. Der gennemføres en analyse af, hvordan naturlig hydrologi kan sikres, uden at det er begrænsende for de operative aktiviteter.	Analysen er gennemført - projektet er gennemført.	Aktiviteten er afsluttet

5.1.7 Pleje af vandhuller

I den tidligere drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn har der været planlagt vandhulspleje for en lang række af vandhuller i området. Plejen er blevet gennemført for alle de vandhuller, som var højest prioriterede. Mange af de næsthøjest prioriterede vandhuller er også blevet plejet, men nogle mangler stadig gennemførelse, Derfor er de også øverst på prioriteringen i den kommende planperiode.

I tillægget til den tidligere drifts- og plejeplan (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017) er der beskrevet et antal vandhuller, hvor der ikke er nævnt en plejeindsats, herunder en stor del af §3-søerne i den vestlige del af terrænet. Muligvis fordi de ligger inden for nedslagsområder, hvor det pga. eksplosionsfare er vanskeligt at pleje. Disse vandhuller er prioriteret plejet i den kommende planperiode.

Tabel 10: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for pleje af vandhuller (*aktiviteten fremgår ikke af aktivitetskortene)

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
5-6*	6, 16 ,17, 19, 22 & 23 (Se kortbilag 2)	102, 109	Senest 2019. 1. prioritet.	Vandhulspleje. Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Desuden kan kantzonen plejes med harvning/pløjning efter behov, og der kan udlægges stenbunker og træstammer for at tilgodese Bilag IV-arter.	Gennemført kort for nye vandhuller er fremsendt efter brugermødet. Der bør laves et fast rul for vandhulspleje, for alle terrænets vandhuller, med plads til at FES kan prioritere rækkefølgen, f.eks. ved at der gives nogle årsintervaller ligesom tidligere.	Aktiviteten fortsættes.
5-7*	1, 3, 12, 31, 33 & 34 (Se kortbilag 2)	105-109	Senest 2021. 2. prioritet.	Vandhulspleje. Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Desuden kan kantzonen plejes med harvning/pløjning efter behov, og der kan udlægges stenbunker og træstammer for at tilgodese Bilag IV-arter.	Ikke gennemført. Vandhullerne skal alle vurderes i forhold til fremtidig pleje, de er meget tilgroede. Der er lavet nye siden svanehalen og svømmesø. 5.7 og 5.8 er ikke gennemført, de andre er mere eller mindre gennemført. Der er mange stød, som gør det svært at slå og vedligeholde. Bør hives op fra start.	Aktiviteten fortsættes.

5-8*	10, 11, 13, 26, 27, 28, 29, 30 & 37 (Se kortbilag 2)	102, 105, 108	Senest 2023. 3. prioritet.	Vandhulspleje. Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Desuden kan kantzonen plejes med harvning/pløjning efter behov, og der kan udlægges stenbunker og træstammer for at tilgodese Bilag IV-arter.	Se ovenfor	Aktiviteten fortsættes.
5-9*	14, 15, 18, 20, 25, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43 & 44 (Se kortbilag 2)	102, 104, 107, 108, 109	Senest 2020	Vandhulspleje. Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Desuden kan kantzonen plejes med harvning/pløjning efter behov, og der kan udlægges stenbunker og træstammer for at tilgodese Bilag IV-arter. Projektbeskrivelsen, myndighedsansøgning og pleje fortages som led i LIFE+ projektet 'SemiAquaticLife'.	Aktiviteten er gennemført iIkke gennemført. Vandhullerne skal alle vurderes i forhold til fremtidig pleje, de er meget tilgroede. Der er lavet nye siden svanehalen og svømmesø. 5.7 og 5.8 er ikke gennemført, de andre er mere eller mindre gennemført. Der er mange stød, som gør det svært at slå og vedligeholde. Bør hives op fra start	Aktiviteten fortsættes.
5-10*	13 nye vandhuller. Vandhuls nr. 76-88	102, 107, 108, 109	Senest 2020	Nye vandhuller. Projektbeskrivelse, myndighedsansøgning og pleje fortages som led i LIFE+ projektet 'SemiAquaticLife'. De nye vandhuller nummereres som vist på figur 7-1.	Se ovenfor	Aktiviteten fortsættes.

5.1.8 Naturlig succession

Et åbent areal på et overdrev øst for Troldeskoven har været udlagt til naturlig succession, grundet et operativt ønske. Området gror til i primært til gyvel, lupin og canadisk gyldenris, og der er ikke længere operativt behov for tilgroning. For at begrænse spredning af invasive arter ønskes arealet i stedet slået med opsamling fremadrettet.

Der er et operationelt ønske om tilgroning af et mindre lysåbent parti med tidvis våd eng og tørt overdrev, samt kalkoverdrev. Udstrækningen af tilgroningen er tilpasset, da det ikke er foreneligt med Natura 2000-målsætningen for de lysåbne habitatnaturtyper at lade dem gro til.

Tabel 11: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for naturlig succession

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
8-1	Åbent areal øst for Troldeskoven.	102	2017	Tilgroning. Åbent areal, der overgår til naturlig succession og opvækst. Brug af området til operative formål vil fortsat være muligt.	Der er canadisk gyldenris og gyvel, derfor er der slåning. Svært at slå, da der er meget vådt. Evt. operativt ønske om kampstilling, men det er vådt og relativt uinteressant. Der har været foretaget slåning på området, men det er pt. under tilgroning af uønskede arter. Flere arter ønskes bekæmpet, f.eks. gyvel, gyldenris og lupin.	Aktiviteten overgår til slåning og bekæmpelse af invasive arter.
8-2	To større mose- og kratområder i terrænets sydlige del.	107, 108	2017	Tilgroning. Opvækst bevares, og arealerne overgår til naturlig succession, således at opvækst kan udvikle sig til et lukket landskab af hensyn til den militære brug af arealerne. Der er ingen begrænsning i forhold til den operative brug af arealerne.	Gennemført. Der er ikke foretaget noget, og det gror langsomt til som planlagt. Køresporene i området bibeholdes.	OBS på at dele et §3-overdrev og habitatnatur. Aktiviteten bør udgå, og alternativt område findes.

5.1.9 Bekæmpelse af invasive arter og problemarter

Bekæmpelse af invasive arter er delvist gennemført. Området indeholder en del naturlige udfordringer, så som sten, der har ødelagt maskiner til slåning. Der bliver ikke brugt gift på området på grund af forsvarrets politik samt drikkevandsinteresser. Dette begrænser mulighederne for bekæmpelsesindsatsen. Langs kysten findes ueksploderet ammunition, hvilket betyder, at der ikke kan graves i området. Følgende arter forekommer stadig udbredt: Kæmpebjørneklo, rynket rose, mangebladet lupin, sildig gyldenris, kæmpepileurt, småblomstret balsamin, glansbladet hæg og bjergfyr, samt problemarterne gyvel og vild pastinak.

Tabel 12: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for bekæmpelse af invasive arter og problemarter (*aktiviteten fremgår ikke af aktivitetskortene)

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
9-1*	Hele terrænet	-	Løbende	Rynket rose. Bekæmpes ved hjælp af oprykning eller slåning eller en kombination af disse på de arealer, hvor der er ikke er risiko for forsoget ammunition.	Delvist gennemført. Har prøvet med biorotor, som blev ødelagt pga. sten. Slås, når det kan lade sig gøre. Vil stresses det med at slå det, evt. duppe med gift. Må ikke sprøjte pga. drikkevands-interesser. Må ikke grave, så de ikke kan trækkes op. Afdækning er ikke en mulighed, da det er på kysten, og det blæser. Der er en pistolbane på en del af arealet. På den centrale del er der ammunition. Der skydes ud over, og opstår en del brande, som ikke påvirker rynket rose ret meget.	Aktiviteten fortsættes.
9-2*	Fire delområder spredt på terrænet.	103, 107, 108	Senest 2020	Rynket rose. Bekæmpes ved hjælp af oprykning eller slåning, eller en kombination af disse på 4 delområder langs kysten. Disse områder indgår som en del af LIFE+ projektet.	Se ovenfor.	Aktiviteten fortsættes
9-3*	Hele terrænet	-	Løbende	Canadisk gyldenris. Større sammenhængende områder med gyldenris bekæmpes med gentagne slåninger. Indgrebet skal iværksættes tidligt på året, inden problemarten sætter frø.	Ikke gennemført i år, der står mange med frø rundt på terrænet.	Aktiviteten fortsættes

9-4*	Hele terrænet	-	Løbende	Mangebladet lupin. Bekæmpes ved oprykning eller slåning inden problemarten sætter frø.	Delvist gennemført. Relativt stort problem. Slåning har begrænset effekt. Slået i slut maj og i efteråret. Det er problematisk, for den øvrige vegetation at blive slået. Kan man evt. få lov at svide dem. Der er i FES forskellige forsøg med invasive arter -uden for DDPL.	Aktiviteten fortsættes
9-5*	Hele terrænet	-	Løbende	Gyvel (problemart). Større områder med gyvel bekæmpes med gentagne slåninger. Indgrebet skal iværksættes først på året, inden problemarten sætter frø.	Delvist gennemført. Gyvel trives på terrænet. Det eneste der virker er meget voldsom brand, ellers kommer de igen. Optrækning er måske næstbedst. Slåning holder dem nede i højden og kvæg gider dem ikke. Er et problem, når det breder sig til naturområderne, tilfører også næring. Operationelt ikke problem. Obs på problemer i afd. 113 a og 102 b.	Aktiviteten fortsættes
9-6	Kystareal ud for Bøvings Plads.	103	Senest 2018	Rynket rose. Pilotprojekt med kemisk bekæmpelse af rynket rose. Pilotprojektet igangsættes, eftersom det på store dele af terrænet ikke er muligt at bekæmpe arten mekanisk grundet sprængningsrisiko.	Ikke Gennemført. Rynket rose bekæmpes ved hjælp af slåning. Dette område indgår ikke i LIFE og må ikke sprøjtes, da det ligger i umiddelbart nærhed af følsom drikkevandsindvinding. Må slås, men ikke rives op uden tilladelse fra kommunen.	Aktiviteten fortsættes.
Skal tilføjes	Hele terrænet	-	-	Bjørneklo tilføjes	Bjørneklo skal tilføjes i kommende planperiode, der er forekomst fem steder på terrænet. Man kører rundt og rodstikker dem manuelt hver 3. uge.	Aktiviteten oprettes. Der mangles indtegning af kendskab til forekomst.
Skal tilføjes	Hele terrænet	-	-	Japansk pileurt tilføjes	Japansk pileurt skal tilføjes i kommende planperiode, der er forekomst min to steder på terrænet.	Aktiviteten oprettes. Bekæmpelse af arten tilføjes i den kommende planperiode.

5.1.10 Fortidsminder

Beskyttede sten- og jorddiger gror til, og der er behov for en aktivitet, der sikrer, at de holdes synlige, så de ikke beskadiges.

Tabel 13: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for fortidsminder (*aktiviteten fremgår ikke af aktivitetskortene)

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
10-1*	Hele terrænet	-	Løbende i 5-årig rotationsordning eller efter behov	Pleje af fortidsminder. Indebærer bl.a. rydning af opvækst og sikring af korrekt markering (se nærmere beskrivelse i bilag 9.2).	Delvist gennemført. Nogle af fortidsminderne er vanskelige at rydde, da der kan ligge granater, og man ikke har adgang til en pansret maskine, der kan rydde og slå.	Aktiviteten fortsættes.

5.1.11 Ikke modelbeskrevne aktiviteter

Flere aktiviteter gennemføres ikke efter de definerede modeller i driftskataloget, og kaldes derfor ikke-modelbeskrevne aktiviteter. Det drejer sig f.eks. om etablering af et graveområde i den nordlige del af terrænet til graveaktiviteter, hvilket er et militært behov, der fortsat eksisterer.

Der er planlagt mobile og fleksible skydebaner ved Bøvings Plads, som ikke er gennemført i den forgangne planperiode, men der er fortsat et behov.

Også aktiviteter omkring offentlighedens adgang til terrænet ligger her. I den forgangne planperiode skulle Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses hjemmeside opdateres, hvilket den bliver løbende, ligesom en web-app gør det. Offentlighedens adgang er ikke så meget et hensyn, som det er oplysning til offentligheden om adgang og sikkerhed på Forsvarets terræner.

Der har tidligere været udarbejdet publikumsfoldere, men de udgår til fordel for oplysninger på hjemmesiden. Der er skabt en QR-kode, som linker til web-app for Forsvarets terræner. Denne skal benyttes i stedet for publikumsfolder. Der opstilles fortsat informationstavler på terrænet. Der er behov for at tydeliggøre oplysninger om, at hunde skal føres i snor.

Tabel 14: Oversigt over aktiviteter indenfor planperiode 2017-2022 for ikke modelbeskrevne aktiviteter (*aktiviteten fremgår ikke af aktivitetskortene)

Id	Lokalitet	Afd. og litra	Planlagt gennemførelse	Planlagt indsats	Status 2022-2023	Videre planlægning
11-1*	Hele terrænet	-	Senest 2018	Opdatering af hjemmeside. Uddybende information om adgangsmuligheder til terrænet via internettet. Særligt fokus på overholdelse af regler om hund i snor.	Gennemført. Der sker løbende opdatering af Forsvarets hjemmeside samt web-app Forsvarets terræner. Oplysning til offentligheden om adgang og sikkerhed på Forsvarets terræner.	Aktiviteten fortsættes.
11-2*	Hele terrænet	-	Senest 2017	Informationstavler. Opdatering af informationstavler. Særligt information om overholdelse af regler om hund i snor skal tydeliggøres.	Ikke gennemført. Infotavler skal være enkle og uden telefonnummer, men der er behov for opdatering, da info om ordensregler er vigtig.	Aktiviteten fortsættes.
11-3*	Indfaldsveje	-	Senest 2019	Informationstavler. Opdatering af informationstavler. Særligt information om overholdelse af regler om hund i snor skal tydeliggøres.	Ikke gennemført. Info tavler skal være enkle og uden telefonnummer, men der er behov for opdatering, da info om ordensregler er vigtig.	Aktiviteten fortsættes.
12-1	Nord for Troldegårdsvej	102	2017	Graveområde (militær feltbefæstning). For at bevare de åbne landskabstyper i den nordlige del af terrænet, og sikre muligheden for militært graveområde, udlægges området til dette formål. Arealerne slås og plejes efter behov, således at arealet forbliver vedvarende slæt areal. Rammerne for graveaktiviteter indarbejdes i blivende bestemmelser. Delvist gennemført. Der er slået. Videreføres.	Delvist gennemført. Der er slået. Videreføres.	Aktiviteten fortsættes. Obs på at dele er §3-overdrev.
12-2*	Nord for Troldehøj og vest for Strandvejen.	103	I planperioden	Mobile og fleksible skydebaner. Der afsættes et område til mulig etablering af hængelskydebaner ved Bøvings Plads, herunder placering af faste fundamenter. Defineres og etableres ud fra operative behov.	Ikke gennemført.	Aktiviteten fortsættes
12-3	Den centrale del af terrænet, øst for Strandvejen.	107	Senest 2018	Bevægelig målbane. Etablering af bevægelig målbane til skydning på mere end 800 m.	Gennemført.	

12-4*	Hønsbakkeskoven, Troldeeskoven og Andersons Plantage.	102, 104, 107	2017	Kørsel i skov. Kørsel i skovene tillades, dog uden anlæggelse af faste kørespor.	Gennemført.	Aktiviteten fortsættes.
12-5	Ud for nærkamps by ved Andersonsvej.	107, 108	2017	Nyt vejtrace. Anlæggelse af en ny vej. Vejtracéet er myndighedsbehandlet i 2016.	Ikke gennemført. Der er en grusvej, men ikke asfalteret.	Aktiviteten udgår.
12-6	Nord for Smedehusene, minimum 200 meter fra Kulhusevej.	107	I planperioden	Ny indskydningsrampe. Etablering af fast indskydningsrampe på et areal på maksimalt 10 x10 meter i sammenhæng med den bevægelige målbane. Regler for brug af indskydningsrampe indarbejdes i blivende bestemmelser.	Ikke gennemført.	Aktiviteten fortsættes
12-7*	Areal omkring den bevægelige målbane i den centrale del af terrænet.	107	2017	Udjævning af granathuller. Udjævning af granathuller i forbindelse med etablering af bevægelig målbane. Gennemføres for at kunne udføre opfølgende pleje af arealet (slåning).	Gennemført. (2015-2016 jf. luftfoto).	Undersøges om det er aktuelt at gøre det på arealet vest for også.
12-8*	Hele Terrænet	-	Løbende	Oprydning på terrænet. Overalt på terrænet fjernes rester af tidligere øvelses- og jagtaktiviteter.	Delvist gennemført.	Aktiviteten fortsættes
12-9*	Arealer der ikke er udpeget til habitatnatur eller som natur beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3.	-	I planperioden	15-års genopdykningsret. Det skal tilstræbes, at der sikres en 15-års genopdykningsrets aftale på arealer, der ikke er omfattet af habitatnatur eller beskyttet af Naturbeskyttelseslovens §3, således at det sikres, at arealerne til enhver tid kan opdyrkes og drives uden at blive omfattet af naturbeskyttelse.	Ikke Gennemført.	Aktiviteten udgår
12-10*	Forpagtede arealer ejet af Kong Fredrik den VII Stiftelsen.	-	Løbende	Kultivering. Forpagtede arealer drives i henhold til forpagtningsaftale.	Gennemført - ikke DPPL. Udgår.	Aktiviteten udgår. Disse forpagtede arealer er uden for DPPL-området, og bør derfor ikke fremgå af DPPL.
12-11	Nyt græsningsområde øst for Hønsbakkeskoven.	104	Senest 2018	Hegning. Opsætning af kreaturhegn og etablering af færiste ved krydsning af vej.	Gennemført. Er etableret og gøres permanent, så længe det ikke er til gene for den militære brug.	Gøres permanent.

5.2 Analyse af ny indsats

På baggrund af ovenstående evaluering vurderes det, at der ikke er grund til ændring i de anvendte metoder benyttet i tidligere planperiode, da disse, hvis gennemført, imødekommer målene for drift og pleje af de forskellige naturtyper og militære faciliteter.

Analysen danner grundlag for planlægningen af aktiviteterne i de kommende 15 år fra 2023-2038, som beskrives i kapitel 7.

Analysen af den fremadrettede indsats på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn forholder sig til de tiltag, der allerede er gennemført eller mangler at blive gennemført i henhold til den tidligere drifts- og plejeplan. Analysen indarbejder desuden ændringer i forhold til militære behov og formål, samt andre forhold, der har ændret sig siden udarbejdelse af den forrige plan og evaluering af denne. I analysen er det for de enkelte emner vurderet, hvordan aktiviteterne kan tilrettelægges, så der både tages hensyn til militære interesser samt naturbeskyttelsesmæssige formål og offentlighedens adgang. Hvor der er mulighed for øget synergi mellem militære aktiviteter og naturpleje, er det beskrevet i overensstemmelse med strategien for militærnatur. Indsatserne er opdelt efter nogle overordnede modeller, som er Ejendomsstyrelsens generelle beskrivelse af aktivitetstyper.

Den nye indsats på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn skal tilrettelægges med fokus på den militære brug. Inden for disse rammer skal der være fokus på at sikre naturværdierne i området med særligt fokus på habitatnaturtyperne i Natura 2000-området beskrevet i afsnit 4.5.1. Som det fremgår af afsnit 4.5.1 og Natura 2000-planen, er der behov for følgende indsatser i habitatnaturtyperne (Miljøstyrelsen, Juni 2023):

Habitatnaturtype	Behov for indsats
Kalkoverdrev (6210)	Nedbringe vegetationshøjden, fortsætte afbrændinger. Bekæmpelse af invasive arter.
Surt overdrev (6230)	Fortsætte drift, der sikrer lav vegetationshøjde, herunder afbrændinger. Bekæmpe invasive arter.
Tidvis våd eng (6410)	Fortsætte driften, der sikrer lav vegetationshøjde. Rydning af vedplanter. Sikre mod yderligere afvanding.
Tør hede (4030)	Fortsætte afbrænding, der holder vegetationshøjden nede. Rydde vedplanter. Bekæmpe invasive arter, særligt rynket rose.
Rigkær (7230)	Fortsætte afbrænding, som begrænser uønsket græs/urtevegetation. Rydde vedplanter.
Strandvold med flerårige planter (1220)	Rydder vedplanter. Fortsætte afbrænding, som begrænser uønsket græs/urtevegetation. Bekæmpelse af invasive arter, særligt rynket rose.
Kildevæld (7220)	Fortsætte afbrænding, som begrænser uønsket græs/urtevegetation, men ikke i tilstrækkelig grad.
Elle- og askeskov (91E0)	Dødt ved efterlades fortsat.
Næringsrig sø (91E0)	Rydder vedplanter langs bred. Oprensning for at begrænse rørskov. Søer i moderat tilstand prioriteres før søer i god tilstand. Kendte levesteder for stor vandsalamander holdes lysåbne. Søer i nye afgrænsningsområder prioriteres, da afgræsning forventes at fjerne behov for fremtidig pleje, hvis søen er lysstillet inden afgræsningen påbegyndes.

For at opnå større variation i naturen bør plejen ske i mosaik, således at forskellige arealer fremstår med forskellig struktur. Der stiles mod større naturmæssig sammenhæng og robusthed gennem større, sammenhængende driftsenheder. Der følges op på gennemførte indsatser fra de tidligere planperioder, f.eks. ved genrydning eller fortsat slåning med opsamling. Der vil være fokus på forbedring af hedearealernes naturtilstand, samt bekæmpelse af invasive arter. Denne pleje vil således, gennem de planlagte aktiviteter, opfylde de generelle og konkrete målsætninger i Natura 2000-planen jf. afsnit 4.5.1 (Miljøstyrelsen, Juni 2023).

Det forudsættes endvidere, jævnfør naturbeskyttelseslovens § 52 og vejledningen til denne, at Forsvarsministeriet som statslig arealforvaltende myndighed "løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i rimelig stand". Det vil sige, at også beskyttede naturområder uden for Natura 2000-området, skal plejes hensigtsmæssigt.

På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn omfatter dette særligt overdrevsarealerne og heden, som er en indlandsklit, der kræver en kontinuerlig pleje for ikke at gro til med vedplanter. Der er p.t. en høj grad af tilgroning, hvorfor der bør igangsættes rydning eller delvis rydning, som opfølgning på tidligere planlagte tiltag.

Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er intensivt benyttet til træning i skydning med skarpt. Nedslagszonen for sprængladt ammunition omfatter hele kyststrækningen på arealer vest for Strandvejen, samt arealer på østsiden af Strandvejen fra Troldehøj og syd for ind til ca. 300 m fra vejen. Da der kan ligge ueksploderet ammunition på disse arealer, er færdsel på arealerne forbundet med livsfare. Ejendomsstyrelsen har på nuværende tidspunkt ikke adgang til maskiner, som kan slå eller rydde disse arealer sikkert. Desuden er der mange granathuller i området, som gør det vanskeligt at køre med maskiner. Derfor kan det være vanskeligt eller umuligt at gennemføre optimal pleje i visse områder. Det bør undersøges om enheder i Forsvaret har pansrede køretøjer, der har mulighed for at rydde særligt rynket rose samt evt. ueksploderet ammunition i samme omgang. Derfor er afbrænding benyttet, hvilket har en god effekt på naturtyperne. I forhold til opvækst af vedplanter er det dog ikke tilstrækkeligt alle steder. Det bør overvejes, hvordan der med jævne mellemrum kan ryddes vedplanter, så arealerne ikke gror til. Størstedelen af habitatnaturtyperne ligger inden for nedslagsområderne. Det drejer sig om en mosaik af alle de repræsenterede habitatnaturtyper, med undtagelse af skovnaturtyperne.

5.2.1 Videreførelse af aktiviteter

Den tidligere drifts- og plejeplan indeholder aktiviteter, der, som det fremgår af analysen i afsnit 5.1, ikke er gennemført, men som er projekteret eller udsat. Det fremgår af analysen, om disse aktiviteter videreføres i den nye planperiode, eller om de ikke længere er relevante. I det følgende gives en overordnet analyse af behov for drift og pleje af Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn inden for de forskellige aktivitetsklasser. I den samlede aktivitetsoversigt i kapitel 6 er de enkelte aktiviteter nærmere beskrevet.

5.2.2 Rydning

Af hensyn til den militære øvelsesaktivitet på terrænet er der fortsat behov for et halvåbent landskab og store arealer med god sigtbarhed. Der er dermed synergi mellem de militære behov og de lysåbne naturtypers behov for rydning af opvækst for at holde arealerne lysåbne og sikre naturtilstanden og dermed levesteder for arterne.

Som følge af, at rydningsaktiviteterne kun er delvist gennemført i den forgangne planperiode, vurderes der at være behov for at videreføre

aktiviteter med hel eller delvis rydning af de arealer, som benyttes til øvelsesaktivitet eller er lysåbne naturtyper.

Derfor videreføres aktiviteter med rydning på arealer, der ønskes lysåbne, f.eks. overdrev, heder, enge og slettearealer. Heder og andre habitatnaturtyper skal prioriteres højt.

Da afbrænding ikke hidtil har været tilstrækkeligt til at holde opvækst af vedplanter nede på den nordlige del af kyststrækningen tilføjes en ny aktivitet. Denne omfatter rydning af vedplanter på den nordlige del af arealerne vest for Strandvejen i lighed med på den sydlige del.

De øvrige aktiviteter, der omfatter rydning videreføres, enten som førstegangsrydninger på arealer, hvor dette endnu ikke er gennemført, eller som en opfølgende indsats for at fastholde lysåbne forhold gennem planperioden.

På alle andre lysåbne arealer, som ikke er omfattet af konkrete aktiviteter om rydning, men som skal kunne plejes ved slåning, eller på lysåbne naturtyper, som har naturlig lav græs- og urtevegetation, men trues af opvækst af vedplanter ryddes vedplanter ved behov. Dette af hensyn til de militære ønsker om, at krat ikke breder sig yderligere, og af hensyn til naturtilstanden i naturtyperne. F.eks. habitatnaturtypeoverdrevene med orkidéer i den sydlige del af terrænet. Ligeledes i indhegninger, hvor græsning ikke er tilstrækkeligt til at holde udbredelsen af vedplanter i skak.

Der er behov for rydning af vedplanter omkring vandhuller, se afsnittene om vandhulspleje afsnit 5.1.6.

5.2.3 Slåning

Slåning er meget vigtig på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Slåning tjener først og fremmest militære operationelle hensyn, for at holde landskabet halvåbent med mulighed for lange sigtelinjer og fremkommelighed til fods. Derudover sikrer slåning i høj grad også naturhensyn, da store dele af terrænet er udpeget som lysåbne habitatnaturtyper, som karakteriseres ved en lav vegetationshøjde. I det omfang områderne ikke kan afgræsses, hindrer slåningen tilgroning med vedplanter, og bidrager til bekæmpelsen af invasive arter. Derfor er slåning meget vigtigt og bør prioriteres højt. Det gælder særligt i habitatnaturtyperne, hvor plejen skal leve op til målsætningerne i planen for Natura 2000-område N235.

Behovet for slåning varierer fra areal til areal og naturtype til naturtype, både militært og i forhold til naturpleje. Der bør i udgangspunktet slås mindst én gang årligt på alle arealer. Mange steder vil slåning forår og efterår være ideelt. Slåning bør ske i mosaik, enten inden for det enkelte areal eller på forskellige arealet på forskudte tidspunkter, for at skabe størst mulig variation. Slåning bør ske med opsamling for at fjerne biomasse og næringsstoffer fra arealerne, og dermed fremme og fastholde de næringsfattige naturtyper og lyskrævende arter. Om muligt efterlades det afslåede materiale i 1-2 uger før det opsamles, for at dyr kan kravle ud, og frø kan falde fra og blive på arealet.

Der er hidtil gennemført forskellige slåningsaktiviteter på forskellige dele af terrænet. Aktiviteterne "slåning årligt", "slåning årligt med opsamling" og "slåning hvert 2. år med opsamling" er fremadrettet samlet i én aktivitet: "slåning minimum én gang årligt med opsamling". Denne ændring vurderes nødvendig for at forhindre tilgroning og ophobning af førne og næringsstoffer. Dette er en forudsætning for at fastholde eller forbedre naturtilstanden på naturområderne. På nogle arealer kan der være behov for hyppigere slåning. Afbrænding med mellemrum er også ønskværdigt på de fleste af arealerne. Aktiviteten "slåning minimum én gang årligt med opsamling" rummer derfor mulighed for lokale tilpasninger efter behov og metodefrihed.

Da der er planlagt en indhegning med afgræsning af kvæg i størstedelen af arealet øst for Kulhusvej, bortfalder slåning, hvis afgræsning gennemføres på disse arealer. Det er nødvendigt med afstemning med militære hensyn inden igangsætning af afgræsning.

Brandbjerg ligger inden for den planlagte indhegning, men de arealer, som er lejet ud til forskningsaktiviteter, vil blive heget fra. Der skal iværksættes dialog med lejer om plejen af arealet, som ønskes genoprettet. Efter en rydningsaktivitet bør arealet, som ikke afgræsses, holdes lysåbent ved slåning eller alternativt afbrænding i det omfang, det er muligt i forhold til forskningsaktiviteterne.

5.2.4 Hegning til afgræsning

I den tidligere planperiode er der forsøgsvist planlagt og etableret et nyt græsningsområde øst og nord for Hønsbakkeskoven. Der er opsat kreaturhegn og færiste ved vejen. Der er endvidere enkelte tilkendegivelser med ønske om at udvide indhegningen mod vest i Hønsbakkeskoven.

Derfor defineres en ny aktivitet, der omfatter indhegning af en del af Hønsebakkeskoven vest for den eksisterende indhegning. Der skal opsættes kreaturhegn og evt. etableres færist ved indkørsel. Hegning foretages hensigtsmæssigt i forhold til den operative brug. Græsningsarealet øges for at sikre og øge arealet med halvåbent/åbent landskab. Det er en forudsætning for aktivitetens gennemførelse at dette er afklaret med militære interesser.

Der er ligeledes et militært behov for at få åbnet terrænet i den østlige del af øvelsesterrænet øst for Kulhusvej omkring Nygåarde. Der gennemføres derfor analyse af mulighederne for etablering af kreaturhegn og færiste ved indkørselsveje. En forudsætning ved analysen og fremtidig aktivitet er, at man fortsat skal kunne køre ind på arealerne, der ønskes ikke hegn eller låger. Hegning foretages, så militære interesser ikke begrænses. Inden for arealet ligger bl.a. et depot og forsøgsstationen på Brandbjerg, og relevante områder skal derfor frahegnes.

Der ønskes afgræsning med et lavt antal dyr til helårsgræsning. Det er et militært ønske, at afgræsningen skal ophøre, når den ideelle militære tilstand er opnået. Derefter vil der skulle indføres slåning med opsamling på alle lysåbne arealer, og sandsynligvis intensivering af bekæmpelsen af invasive arter.

For begge de nye indhegninger gælder, at hegning kun kan udvides i dialog med de militære brugere. Yderligere bør det sikres, at afgræsning kun pågår, så længe det ikke forstyrrer den militære anvendelse af terrænet, eller indtil den ønskede naturtilstand er opnået.

5.2.5 Afbrænding

Afbrænding har vist sig gavnlige for habitatnaturtyperne i området. Yderligere er det flere steder svært at gennemføre anden pleje pga. fare for ueksploderet ammunition. Derfor fortsættes afbrændinger af hele kyststrækningen vest for Strandvejen. I rigkæret vest for Troldehøj er der fortsat behov for at begrænse forekomsten af tagrør og vedplanter. Derfor gentages en årlig indsats med afbrænding af rigkæret de kommende 5 år. Af hensyn til bestanden af vindelsnegle bør afbrænding muligvis kun ske på en del af arealet hver år, eller ved en anden plejemetode nogle år. Derefter falder rigkæret ind under aktiviteten, som omfatter pletvis afbrænding af hele kystarealet.

Lyngen på hedearealer, øst for Strandvejen på begge sider af Hønsbakkevej, presses af græs- og urtevegetation. Derfor er der planlagt en ny aktivitet fremadrettet for disse arealer, jf. retningslinjerne i indsatsprogrammet i Natura 2000-planen (Miljøstyrelsen, Juni 2023). Der er mosaikforekomster af habitatnaturtypen hede på flere af overdrevene på terrænet, og på disse arealer er der ligeledes planlagt pleje i form af enten afbrænding, rydning, slåning eller en kombination.

Da afbrændingerne ikke har været tilstrækkeligt til at holde især vedplanter og rynket rose nede, suppleres indsatsen med en aktivitet om rydning af vedplanter og bekæmpelse af rynket rose ved andre metoder, hvis det er muligt.

5.2.6 Beplantningspleje på militære skovarealer

Al skov på øvelsesterrænet sigter mod at blive militærskov. Militærskov er skovområder på Forsvarsministeriets arealer, der drives ekstensivt, uden at produktion er et fokus på skovarealer.

Forsvarets skovarealer benyttes i stigende grad til øvelses- og uddannelsesaktiviteter. Da skovenes hovedformål er at skabe rammer for Forsvarets øvelses- og uddannelsesvirksomhed, drives de langt overvejende efter naturnære driftsprincipper. De naturnære skovdriftsprincipper bygger på at udnytte skovens egne processer og funktioner, så som naturlig foryngelse. Målet er at få varierede kulisseskov bestående af mange forskellige træarter blandet mellem hinanden og af forskellig alder. Disse skove vil fysisk være mere stabile og vil rumme en større strukturel variation end klassiske ensaldrende og ensartede plantager. Omstilling til de naturnære skovdriftsprincipper er en mangeårig proces.

Forsvarets skovarealer vil løbende blive påvirket af den dynamik og forstyrrelse, der opstår som følge af Forsvarets aktiviteter. Forsvarets skove bliver løbende og efter behov optimeret ift. øvelsesaktiviteter. Denne optimering indebærer eksempelvis: fjernelse af biomasse, fældning af træer efter behov og vedligeholdelse af dræn. Det er tilsvarende ønsket, at strukturhugst kan ske i alle skovområder, hvis Forsvaret finder behov for det.

Driften af skovområderne lever op til målsætningen fra Natura 2000-planen om, at skovområderne i Natura 2000-området N235 skal fremstå som urørt. Der er forekomster af habitatnaturtypen elle- og

askeskov i Hønsebakkeskoven og Troldeskoven. Der skal være fokus på ikke at dræne yderligere, samt at efterlade dødt ved i skoven, i så høj grad som det er muligt under hensyn til de militære aktiviteter.

På brugermødet blev der fremlagt et operativt ønske om etablering af nye læhegn på dyrkede arealer øst for Kulhusvej i afdeling 120 d. Der er lavet en ny aktivitet i nærværende plan, hvor læhegn kan etableres efter militært behov og ønske. Der ønskes fortsat omdrift af arealerne. Dette gennemføres efter model 1.4 planter og plantning i driftskataloget (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse, 2021).

5.2.7 Hydrologi

Der er i den forgangne planperiode planlagt og gennemført analyser af mulighederne for genskabelse af naturlig hydrologi på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Da de analyserede hydrologiprojekter enten er gennemført, eller ikke kunne lade sig gøre, videreføres aktiviteterne ikke.

Forsat arbejde med afvanding på skydebaner og øvrige skydeanlæg, da der er et stigende militært behov for træningsfaciliteter.

5.2.8 Pleje af vandhuller

Der er fortsat behov for pleje af vandhuller på terrænet, både af hensyn til naturtyper og padder og andre arter. Prioriteringen af vandhulsplejen for de 88 vandhuller på terrænet er baseret på tidligere indsatser og gennemførelse af planlagte målsætninger. Desuden er der taget højde for vandhulskvaliteten og nuværende tilstand med vejledning af Ravn Nature ApS, som har stort lokalkendskab til terrænet gennem bl.a. LIFE+ projektet 'SemiAquaticLife'. Derudover er anvendt oplysninger fra Natura 2000 levestedskortlægning.

5.2.9 Naturlig succession

På et overdrevsareal øst for Troldeskoven ændres den fremtidige drift fra, at området var udlagt til naturlig succession, til at det slås årligt med opsamling, og der sker bekæmpelse af invasive arter.

På to arealer i den sydlige del af terrænet ønskes fortsat naturlig succession, som er påbegyndt i sidste planperiode, således at opvækst kan udvikle sig til et lukket landskab af hensyn til den militære brug af arealerne. Der ønskes ingen begrænsning i forhold

til den operative brug af arealerne. Dog er de lysåbne dele udpeget som habitatnaturtyperne tør hede, tidvis våd eng og kalkoverdrev, og aktiviteten er derfor ikke forenelig med Natura 2000-planens målsætninger. Ifølge Natura 2000-planen skal arealet med lysåbne habitatnaturtyper, særligt hede, være stabile eller i fremgang, og naturtyperne og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget skal plejes hensigtsmæssigt. Indsatserne skal sammenkæde naturområder og sikre robusthed, og ikke opsplitte dem. På den baggrund anbefales det at finde et alternativt område med eksisterende lukket landskab eller mulighed for naturlig succession, hvor der ikke er udpeget habitatnaturtyper.

5.2.10 Bekæmpelse af invasive plantearter og problemarter

Invasive arter og problemarter er til gene både for de militære brugere, naturtilstanden og biodiversiteten. Jo mindre løbende indsats for bekæmpelse, jo større og mere omkostningsfuldt bliver problemet. Det vurderes, at der er et stort behov for fortsat bekæmpelse af invasive arter og problemarter.

Indsatsen skal løbende planlægges og tilpasses for de enkelte arter og nye arter, der måtte komme til i løbet af planperioden. Det er vigtigt, at bekæmpelsen ske rettidigt, kontinuerligt og vedvarende.

5.2.11 Fortidsminder

Tidligere aktivitet fortsættes, hvilket betyder rydning af opvækst og sikring af korrekt markering i en løbende 5-årig rotationsordning eller efter behov. Det skal undersøges, om det er muligt at anskaffe materiel, der kan rydde gravhøje i nedslagsområdet, hvor der kan ligge granater.

Der er behov for en ny aktivitet, som sikrer, at bevoksning på beskyttede jorddiger holdes nede, så digerne er synlige i terrænet, og ikke beskadiges. Digerne må ikke gennembrydes yderligere uden myndighedsbehandling, og skal muligvis afmærkes med pæle.

5.2.12 Ikke modelbeskrevne aktiviteter

Der er i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende plan fremkommet ønsker og behov for flere aktiviteter i den kommende planperiode som ikke er omfattet af de beskrevne modeller i

Driftskatalog Januar 2021 (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2021).

Derfor er der medtaget en række aktiviteter, som falder under ikke-modelbeskrevne aktiviteter. Det drejer sig f.eks. om etablering af et graveområde til militære graveaktiviteter. Der vil fortsat være et behov fremadrettet, da graveområder er vigtige i den operative brug. Derfor videreføres aktiviteten.

Der er ligeledes fortsat behov for mobile og fleksible skydebaner. Der afsættes et område til mulig etablering af hængsel-skydebaner ved Bøvings plads, herunder mulighed for placering af faste fundamenter. Disse defineres nærmere og etableres ud fra operative behov. Aktiviteten videreføres.

Der er ligeledes fortsat et behov for kørsel i skovene Hønsbakkeskoven, Troldeskoven og Andersons Plantage, dog uden anlæg af faste kørespor, som derfor videreføres. Mulighed for anlæggelse af op til 3 faste overkørsler af Tyskergrøften ved Smedehusene til opsiddet fremrykning.

Den planlagte etablering af fast indskydningsrampe på et areal på maksimalt 10x10 meter i sammenhæng med den bevægelige målbane og indarbejdelse af regler for brug af indskydningsrampen i blivende bestemmelser videreføres som en aktivitet.

Der er tilføjet en aktivitet vedrørende udjævning af granathuller på arealer, hvor der er behov for at kunne pleje ved slåning for at fastholde naturtilstanden i de beskyttede naturtyper og habitatnaturtyper, eller for at kunne bekæmpe invasive arter. Vandfyldte granathuller kan dog være levested for padder.

På terrænet fjernes rester af tidligere øvelses- og jagtaktiviteter mv.

Derudover er der fortsat behov for oplysninger til offentligheden om adgang og sikkerhed på Forsvarets terræner. Der er sket ændring i interne strategier vedr. oplysning om den offentlige adgang til Forsvarsministeriets arealer. Der skal fortsat løbende ske opdatering af Forsvarets hjemmeside, samt web-app Forsvarets terræner. Publikumsfolder udgår, men der er skabt en QR-kode som linker til web-app for Forsvarets terræner.

QR-koden fremgår af informationstavler på terrænet som skal holdes opdateret med oplysninger om ordensregler og sikkerhed. Det skal tydeliggøres, at hunde skal holdes i snor. Infotavler skal være enkle og uden telefonnummer. Disse aktiviteter videreføres.

I forbindelse med tilblivelsen af nærværende plan er brugerne af terrænet adspurgte om behov og ønsker for terrænet fremadrettet. Der er udtrykt behov for en større, vandfyldt kanal til uddannelsesmæssige formål, samt mulighed for etablering af skyttegrav med løbegang over jorden samt renovering af nuværende løbegange, samt kampstillinger. I denne drifts- og plejeplan er der ikke kortlagt særlige områder til denne slags anlæg. For at tilgodese et fremtidigt militært behov, og sikre, at anlæggenes placering, skal der udpeges områder for denne type aktivitet. Der skal fastsættes særlige bestemmelser for anlæggene.

Der er udsigt til behov for nye skydefaciliteter, og der er afsat et areal, hvor det muligvis kan placeres i den sydlige del af terrænet ved Seksgårde.

I lyset af de meget tørre perioder i de senere år vurderes der at være et behov for to brandbælter på kystoverdrevene.

6. Visioner

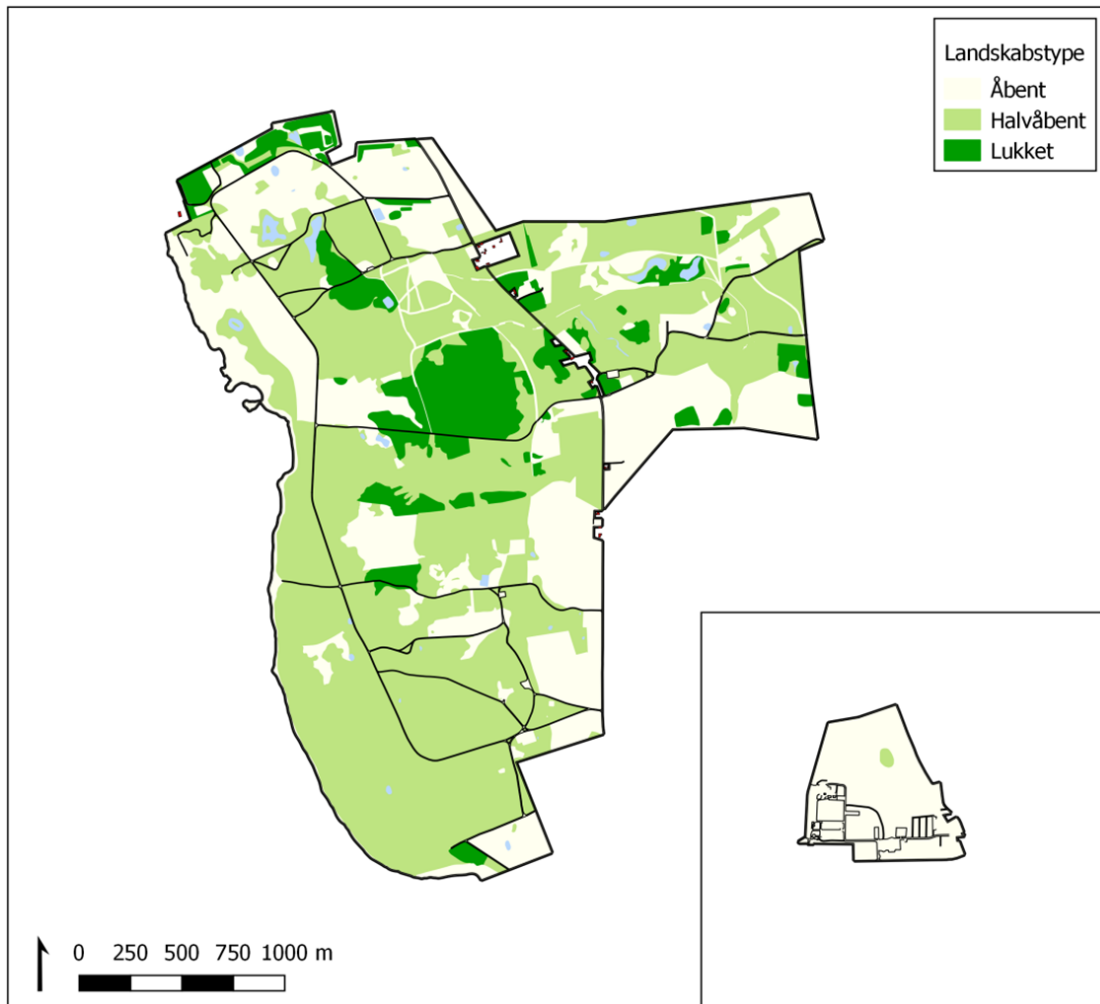
Dette afsnit indeholder en beskrivelse af de langsigtede visioner for landskabstyperne og arealudviklingen på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Drifts- og plejeindsatsen gennemføres efter en række behandlingsmodeller, der skal tilgodese, at visionerne for landskabstyperne og arealudviklingen på terrænet opfyldes.

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af de langsigtede visioner for landskabstyperne og arealudviklingen på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn. Drifts- og plejeindsatsen gennemføres efter en række behandlingsmodeller, der skal tilgodese, at visionerne for landskabstyperne og arealudviklingen på terrænet opfyldes.

Den fremtidige udvikling af landskabstyperne på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er skitseret på Figur 6 1. Naturudviklingstyperne på arealet kan henføres til enten åbent, halvåbent eller lukket landskab. Det åbne og halvåbne landskab kan grundlæggende kobles op på de forskellige naturudviklingstyper, hvorimod det lukkede landskab hænger sammen med skovudviklingstyperne, som dog er overgået til militærskov.

Opdelingen af de militære øvelsesterræner i lukket, halvåbent og åbent landskab og deres militære, biologiske og rekreative udviklingsmål er beskrevet nærmere i Arealudviklingskataloget (Arealudviklingskatalog. Et værktøj til arealplanlægningen på forsvarrets terræner, 2013). Hver landskabstype omfatter en række naturudviklingstyper, der nærmere beskriver det typiske landskab og dets naturindhold.

Figur 6: De fremtidige landskabstyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn jævnfør visionen for områdets langsigtede landskabelige udvikling, hvor der bevares og udvides store områder med åbent landskab og halvåbent og mindre arealer lukket landskab med henblik på at tilgodese et behov for mere varieret terræn.

6.1 Det åbne landskab

Det åbne landskab er uden egentlige træbevoksninger, men dog med elementer af eksempelvis levende hegn, krat mv. Det åbne landskab er kendetegnet ved lavtvoksende urte- og græssamfund samt slettearealer, som for nyligt har været i landbrugsmæssig omdrift. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er kun en mindre del af arealet et egentlig åbent landskab og består primært af det sammenhængende hedeområde og de tidligere landbrugsområder, som er i omdrift i den nordlige del af terrænet. Arealudviklingstypen er slette i den nordlige del af terrænet lige syd for Storehøjvej og hede i arealet omkring Troldehøj. En del af arealet er dog med halvlukket overdrev.

6.2 Det halvåbne landskab

Det halvåbne landskab kan have karakter af spredt bevoksning med naturlig indvandring af træer. Landskabstypen kan beskrives som skov med åben struktur eller mere spredt bevoksning med for eksempel gruppevise træer og buske. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er det halvåbne landskab det mest udbredte og er primært centreret om de store skydebaner centralt i terrænet samt i den sydlige del af terrænet, hvor de primære arealudviklingstyper er overdrev og mose.

6.3 Det lukkede landskab

Det lukkede landskab er karakteriseret ved større, tæt bevoksede skovarealer. Området vil ofte kunne karakteriseres som løv-, nåle- eller sumpskov. På Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn er der lukkede landskaber spredt rundt i terrænet. Arealudviklingstypen i den centrale del af terrænet er sumpskov. I den nordlige og i den sydlige del findes en blanding af lukket løvskov og sumpskov. Desuden findes der mindre områder med tætte elle- og askeskove (sumpskov) spredt i terrænet. I tidligere drift- og plejeplan (FBE, 2012) er der fastlagt udvikling af to skovudviklingstyper på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, SUT 94 Urørt skov og SUT 41 Birk med skovfyr og gran. I fremtiden vil alle skovområder på terrænet overgå til Militærskov.

7. Aktiviteter

Dette kapitel anviser på grundlag af målsætning, status og analyse den konkrete, praktiske realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Dette sker som en udmøntning af de modeller, der er beskrevet i Driftskatalog 2021 (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse, 2021). Hertil kommer aktiviteter, som ikke er omfattet af en model, og som derfor beskrives mere grundlæggende, eventuelt med henvisning til særskilte projektformuleringer.

Som beskrevet i afsnit 4.5.1 udgør denne drifts- og plejeplan ligeledes en Natura 2000-handleplan for Natura 2000-område nr. 235. I de konkrete aktiviteter nedenfor fremgår det, om aktiviteten helt eller delvist sker på baggrund af Natura 2000-planlægningen. Tiltag, som har til formål at opfylde mål i Natura 2000-planen bør prioriteres højt. Planperioden for Natura 2000-planer er generelt 6 år, dog 12 år for skovbevoksede fredskovspligtige arealer i Natura 2000. Denne drifts- og plejeplan dækker en periode på 15 år.

Det vedlagte aktivitetskort (Kortbilag 2) illustrerer de overordnede planlagte drifts- og plejetiltag i den kommende planperiode (15 år). De enkelte aktiviteter er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit. En del af aktiviteterne knyttes til en række modeller, der er nærmere beskrevet i Driftskatalog 2021 (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse, 2021).

For hver aktivitetsgruppe opstilles en tabel over de planlagte aktiviteter. Tabellen indeholder kolonner med oplysninger om målsætning, ID, lokalitet, afdelinger, areal, udførelsestidspunkt og aktivitetsbeskrivelser. Målsætningskolonnen beskriver hvilken målsætningstype (militær, natur, Natura 2000 eller publikum), der er grundlag for at prioritere aktiviteten. Id-nummeret fremgår også af aktivitetskortet og kobler kort og tabel sammen. I samme kolonne angives det eller de id- numre, som samme eller tilsvarende aktivitet havde i den tidligere drifts- og plejeplan.

Det bemærkes, at en række af de beskrevne aktiviteter vil kræve myndighedsgodkendelse, før de kan gennemføres.

7.1 Rydning

Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær og Natura 2000 Natur	1-1 (Tidl. 1-1)	Heder og overdrev ved den vestlige del af Hønsbakkevej, samt langs Strandvejen ned til Andersens plantage.	104 n, 107 a	19,2	2024-2029 og efterfølgen-de hvert 5. år eller efter behov.	Hel rydning Fjernelse af vedplanter (bl.a. birk, ahorn og pil, samt invasive arter). En del ryddes hvert år i de første 5 år i planperioden, og herefter ryddes hvert areal hvert 5. år.
Militær og Natura 2000-natur	1-2 (Tidl. 1-2)	Sammenhængende overdrevsområde syd for Nissebakken og vest for Strandvejen.	109	48	2025-30 og igen ved behov.	Hel rydning/delvis rydning Fjernelse af vedplanter helt eller delvist, som det er muligt, efter aftale med brugerne (bl.a. fyr, birk, ahorn og pil, samt invasive arter). Inden og efter aktivitetens gennemførelse sker drift og pleje af arealet ved afbrænding. En femtedel ryddes hvert år i de første 5 år i planperioden, og herefter ryddes hvert areal ved behov.
Militær og Natura 2000 Natur	1-2	Den nordlige del af kystarealerne, nord for Nissebakkevej.	103a, k og i, 107a og n	27,1	2026-2031 og igen ved behov.	Hel rydning Fjernelse af vedplanter (bl.a. fyr, birk, ahorn og pil, samt invasive arter). Inden og efter aktivitetens gennemførelse sker drift og pleje af arealet ved afbrænding. En femtedel ryddes hvert år i 2026-2031, og herefter ryddes hvert areal ved behov.
Militær og natur	1-3 (tidl. 1-3)	Krat på beskyttede overdrev 5 steder på terrænet.	103, 107, 108, 109	9,9	2024 og igen ved behov.	Hel rydning (Bl.a. birk, ahorn og pil, samt invasive arter). Inden og efter at aktiviteten gennemføres, plejes arealerne jævnfør (slåning eller afbrænding). Rydningen har været planlagt som en del af LIFE+ projekt. Noget er ryddet i 2020 eller 2021. Stødene skal knuses eller rykkes op med rendegraver, og der er søgt dispensation.
Militær og natur	1-4 (tidl. 1-4)	To arealer mellem Strandvejen, Troldekov og Hønsbakkeskov.	104 h og g	7,3	Ved behov.	Hel rydning. Opfølgende rydning, så arealerne holdes fri for opvækst af vedplanter.
Militær og natur	1-5 (tidl. 1-5)	Karsemosen	105c	5,3	2030 og igen ved behov.	Hel eller trinvis rydning, Vedplanter ryddes og fjernes fra området. Efterfølgende årlig slåning/rørskær.

Militær og Natura 2000, natur	1-6	Hele terrænet (Ikke angivet på kort)	103	-	Løbende ved behov, med henblik på at muliggøre slåning.	Hel eller delvis rydning. På alle andre lysåbne arealer, som skal kunne plejes ved slåning, eller på lysåbne naturtyper, som har naturlig lav græs- og urtevegetation, men trues af opvækst af vedplanter, ryddes vedplanter ved behov. Dette af hensyn til de militære ønsker om, at krat ikke breder sig yderligere, og af hensyn til naturtilstanden i naturtyperne, f.eks. habitatnaturtypeoverdrevne med orkidé-populationer i den sydlige del af terrænet. Ligeledes i indhegninger, hvor græsning ikke er tilstrækkeligt til at holde udbredelsen af vedplanter i skak.
Militær og natur	1-7	Krat ved Bøvlings Plads	103	-	Ved behov.	Hel rydning. Hel rydning af korridor/ledelinje gennem krattet ved Bøvlingsplads, som også skal ryddes helt jf. 1-2. Korridoren ryddes evt. inden pga. militært behov.

7.2 Delvis rydning

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkning
Militær og natur	2-1 (tidl. 1-4)	Brandbjerg	106 q	4,5	2024 og opfølgende rydning ved behov.	Delvis rydning. Brandbjerg er udlejet til universitetsforsøg, men ønskes ryddet og genoprettet. Forventes ryddet i løbet af 2024. Der er ansøgt om dispensation. Større træer efterlades.

7.3 Hugst og foryngelse

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkning
Militær og Natur	3-1 (tidl. 7-1)	15 arealer fordelt på terrænet	102, 104, 105, 106, 107, 108, 109	16,3	Løbende	Strukturhugst. Strukturhugst udføres for at fremme udvikling af stormstabile og robuste skove og samtidig sikre de militære behov, efter en individuel vurdering. Dødt ved efterlades i skoven i det omfang, det er muligt uden at genere de militære aktiviteter.
Natur/militær	3-2 (tidl. 7-2)	Areal nord for Troldeskovvej.	102	1,2	Ved behov.	Nyt læhegn. Etablering af nyt læhegn for at sikre militært behov for skjul i terræn.

7.4 Slåning

Såfremt der påvises PFAS koncentrationer over Fødevarestyrelsens indikatorværdier på de pågældende arealer, overgår driften til enten afbrænding eller slåning uden opsamling.

Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. Og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær & Natura 2000, natur	4-1 (tidl. 2-1, 2-2, 2-3, 2-4, 8-1, 8-2)	Lysåbne arealer på hele terrænet vest for Kulhusvej.	102-115	38	Årligt, som minimum.	Slåning med opsamling. Efter evt. gennemførelse af førstegangspleje i form af rydning, foretages der slåning med opsamling mindst én gang årligt. Ved behov flere gange. Efterårsslæt så sent som muligt, tidligst i september. Områderne slås løbende for at undgå tilgroning og for at sikre en lav vegetation på terrænet. Delområder, der er for kuperede eller på anden vis ikke kan slås/opsamles, kan afbrændes efter behov, for at sikre mod tilgroning, samt fjernelse af næringsstoffer. Arealerne i afdeling 115 er ved planens udarbejdelse forpagtet bort til hestefolde, men hvis aftalen ophører, skal arealerne indgå i slåning med opsamling. Ved slåning omkring vandhuller slås så tæt på vandhullerne som muligt, for at hindre opvækst og holde invasive arter nede.
Militær & Natur	4-2 (tidl. 2-2, 2-3, 2-4)	Arealerne øst for Kulhusvej, som skal indhegnes til afgræsning.	105, 106, (118)	29,9	Årlig, som minimum	Slåning med opsamling. Arealerne slås med opsamling indtil afgræsning implementeres, og igen, hvis græsningen på et tidspunkt ophører, for at sikre mod tilgroning. Ved slåning omkring vandhuller slås så tæt på vandhullerne som muligt, for at hindre opvækst og holde invasive arter nede.
Militær og natur	4-3	Karsemosen	105c, g	5,3	Ved behov.	Slåning/rørskær Det afklares med kommunen og de militære brugere, om der skal gennemføres slåning eller rørskær i Karsemosen, samt hvordan og hvornår.
Militær og natur	4-4	Brandbjerg	106q	1,2	Løbende.	Slåning med opsamling. Brandbjerg ligger inden for den planlagte indhegning, men de arealer, som er lejet ud til forskningsaktiviteter vil blive heget fra. Der skal iværksættes dialog med lejer om plejen af arealet, som ønskes genoprettet. Efter en rydningsaktivitet bør arealet, som ikke afgræsses, holdes lysåbent ved slåning eller alternativt afbrænding i det omfang, det er muligt i forhold til forskningsaktiviteterne.
Militær og natur	4-5	Graveområdet i den nordlige del af terrænet.	102	45	Årligt.	Slåning – evt. med opsamling. Arealerne slås årligt, evt. med opsamling.

7.5 Græsning

Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær og natur	5-1 (tidl. 3-1 og 3-2)	Hønebakkeskov og arealerne øst- og nord for.	104		2025.	Hegning til afgræsning. Den eksisterende indhegning øst og nord for Hønebakkeskov med afgræsning, udvides til at omfatte en del af selve Hønebakkeskov. Der etableres således nyt kreaturhegn, og evt. ny adgangsvej med færste (ikke port eller låge). Skal afstemmes med de militære brugere, må ikke begrænse den militære anvendelse af terrænet.
Militær og natur	5-2	Hønebakkeskoven vest for den eksisterende indhegning.	104		2026.	Hegning til afgræsning. Udvidelse af indhegningen ved Hønebakkeskoven mod vest i selve Hønebakkeskoven, med henblik på at begrænse tæt brombærkrat og anden underskogsvegetation, så skoven igen kan benyttes til militære øvelsesformål. Der opsættes kreaturhegn og evt. etableres færst ved indkørsel. Hegning foretages, så den operative brug ikke begrænses.
Militær og natur	5-3	Den østlige del af terrænet øst for Kulhusvej omkring Nygårde, med undtagelse af de dyrkede arealer.	105, 106		2026.	Analyse af mulighed for hegning til afgræsning. Der gennemføres analyse for etablering af kreaturhegn med færste (ikke port eller låge). Man skal fortsat kunne køre ind. Skal afstemmes med de militære brugere, må ikke begrænse den militære anvendelse af terrænet. Afgræsning med et lavt antal dyr til helårsgræsning. Med henblik på at åbne landskabet og underskoven op, så området bliver mere attraktivt og brugbart til operationelle formål. Depotområde og forskningsfaciliteter på Brandbjerg skal hegnes fra.

7.6 Afbrænding

Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivetsbeskrivelse
Militær og Natura 2000 natur	6-1 (tidl. 4-1)	Mose/rigkær vest for Troldehøj	103b	6,9	Årligt fra 2024 og 5 år frem.	Afbrænding For at bekæmpe tilvæksten af tagrør, pil m.m. foretages en kontrolleret afbrænding af arealet i vinterhalvåret hvert år i en 5-årig periode. Af hensyn til bestanden af vindelsnegle bør afbrænding muligvis kun ske på en del af arealet hvert år. Indgår herefter i Id-4-2.
Militær og Natura 2000 natur	6-2 (tidl. 4-2)	Arealerne vest for Strandvejen.	103, 107, 109	108,4	Minimum hvert 5. år med start i 2028.	Pletvis afbrænding Der foretages pletvis afbrænding på de arealer, hvor der i en 5-årig periode ikke har været afbrænding, som følge af nedslag m.m.
Militær og Natura 2000 natur	6-3 (tidl. 1-1)	Mosaik af hede og overdrev i den vestlige del af Høsebakkevej, langs Strandvejen ned til Andersens plantage.	104 n, 107 a	19,2	2025/2026, og ca. hvert 5. år	Afbrænding Lyngen i området er presset af græs og opvækst, og afbrænding vil hjælpe med at fastholde naturtilstanden. Arealer med lyng afbrændes derfor indledningsvist og evt. igen hvert 5. år eller ved behov.
Militær og Natura 2000 natur	6-4	Arealer på hele terrænet*	-	-	Ved behov.	Afbrænding. Afbrænding af arealer, som det af forskellige årsager er umuligt at pleje på andre måder, f.eks. hvis der er for ujævnt til rydning og slåning.

* Ikke angivet på kort

7.7 Beplantningspleje

Afsnit 1 i driftskataloget (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse, 2021) omhandler træpleje på militære skovarealer, men omfatter også modeller for f.eks. planter og plantning, som ikke er skov. Plantning af læhegn følger denne model.

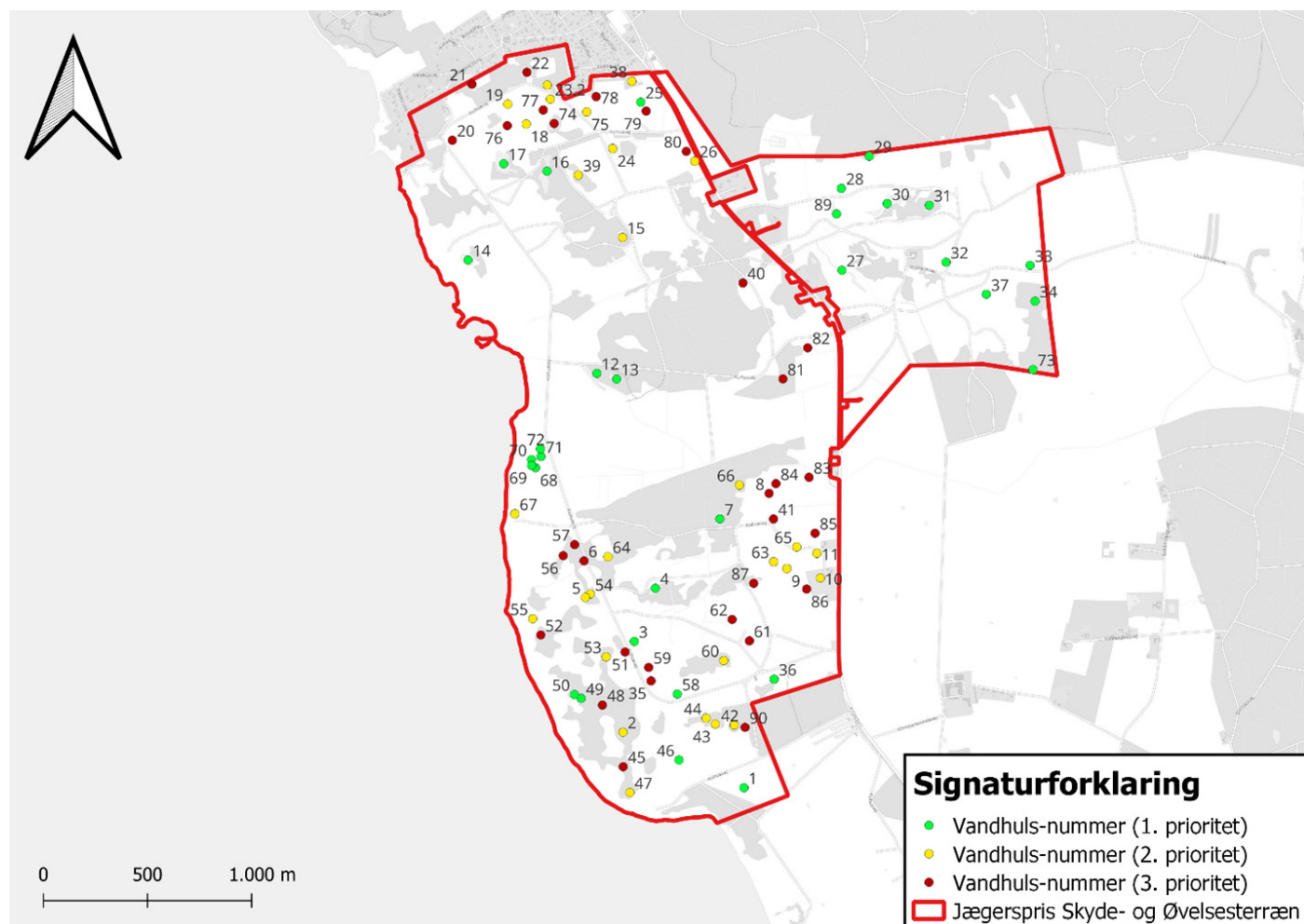
Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær	11-2	Arealer i omdrift	120d	-	Ved behov.	Etablering af nye læhegn. Etablering af nye læhegn på dyrkede arealer øst for Kulhusvej i afdeling 120 d efter militært behov og ønske. Der ønskes fortsat omdrift af arealerne. Dette gennemføres efter model 1.4 planter og plantning i driftskataloget (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse, 2021).

7.8 Pleje af vandhuller

Det tilstræbes, at plejetiltag foregår på en sådan måde, at der altid er egnede, uforstyrrede vandhuller i nærområdet, og indsatsen det enkelte år fordeles over hele terrænet. Det vil være hensigtsmæssigt, at indsatsen sker løbende, f.eks. pleje af 6-10 vandhuller hvert andet år, afhængigt af omfanget af plejen.

Af hensyn til padderne må aktiviteterne kun foretages i perioden 1. august - 31. marts. For alle aktiviteter knyttet til vandhulspleje og evt. etablering af nye vandhuller gælder det, at der skal udarbejdes en projektbeskrivelse. Aktiviteterne kan først iværksættes efter godkendelse hos kommunen.

Aktivitets-id fremgår ikke af aktivitetskortet (kortbilag 2). I stedet er vandhullerne og de tildelte vandhulsnumre vist på Figur 8.

Figur 8 Vandhuller og deres numre.

Målsætning	ID	Lokalitet/vandhulsnummer	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær og Natura 2000, natur	8-1	1, 3, 4, 7, 12, 13, 14, 16, 17, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 46, 49, 50, 58, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 89 Vandhuller placeret i nye hegninger til afgræsning prioriteres plejet inden afgræsningen igangsættes.	-	-	1. Prioritet, inden for de første 5 år af planperioden, 2024-2028	Vandhulspleje Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse.
Militær og Natura 2000-natur	8-2	2, 5, 9, 10, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23.1, 23.2, 24, 26, 38, 39, 42, 43, 44, 47, 53, 54, 55, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 75	-	-	2. Prioritet, midterste del af planperioden, 2029-2033	Vandhulspleje Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Der kan udlægges stenbunker og træstammer for at skabe skjulesteder. Bilag IV-arter.
Militær og Natura 2000, natur	8-3	6, 8, 35, 40, 41, 45, 48, 51, 52, 56, 57, 59, 61, 62, 76-88, 90	-	-	3. Prioritet, sidste del af planperioden, 2034-2038	Vandhulspleje Pleje kan omfatte både rydning, delvis rydning, oprensning, udjævning af brinker og /eller udvidelse. Der kan udlægges stenbunker og træstammer for at skabe skjulesteder. Bilag IV-arter. I sidste del af planperioden vil nogle af de først prioriterede søer muligvis behøve opfølgende pleje.

7.9 Bekæmpelse af invasive plantearter

For alle de invasive arter og problemarter gælder, at der skal ske en løbende overvågning og registrering af forekomster.

Af Natura 2000-planens indsatsprogram fremgår det, at der på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn skal iværksættes bekæmpelse af invasive arter på 5 ha af de arealer, hvor der er forekomst af invasive arter på mere end 10 % af arealet (Miljøstyrelsen, Juni 2023). Det gælder f.eks. rynket rose på de kystnære arealer.

Figur 9 Invasive arter og deres udbredelse på terrænet.

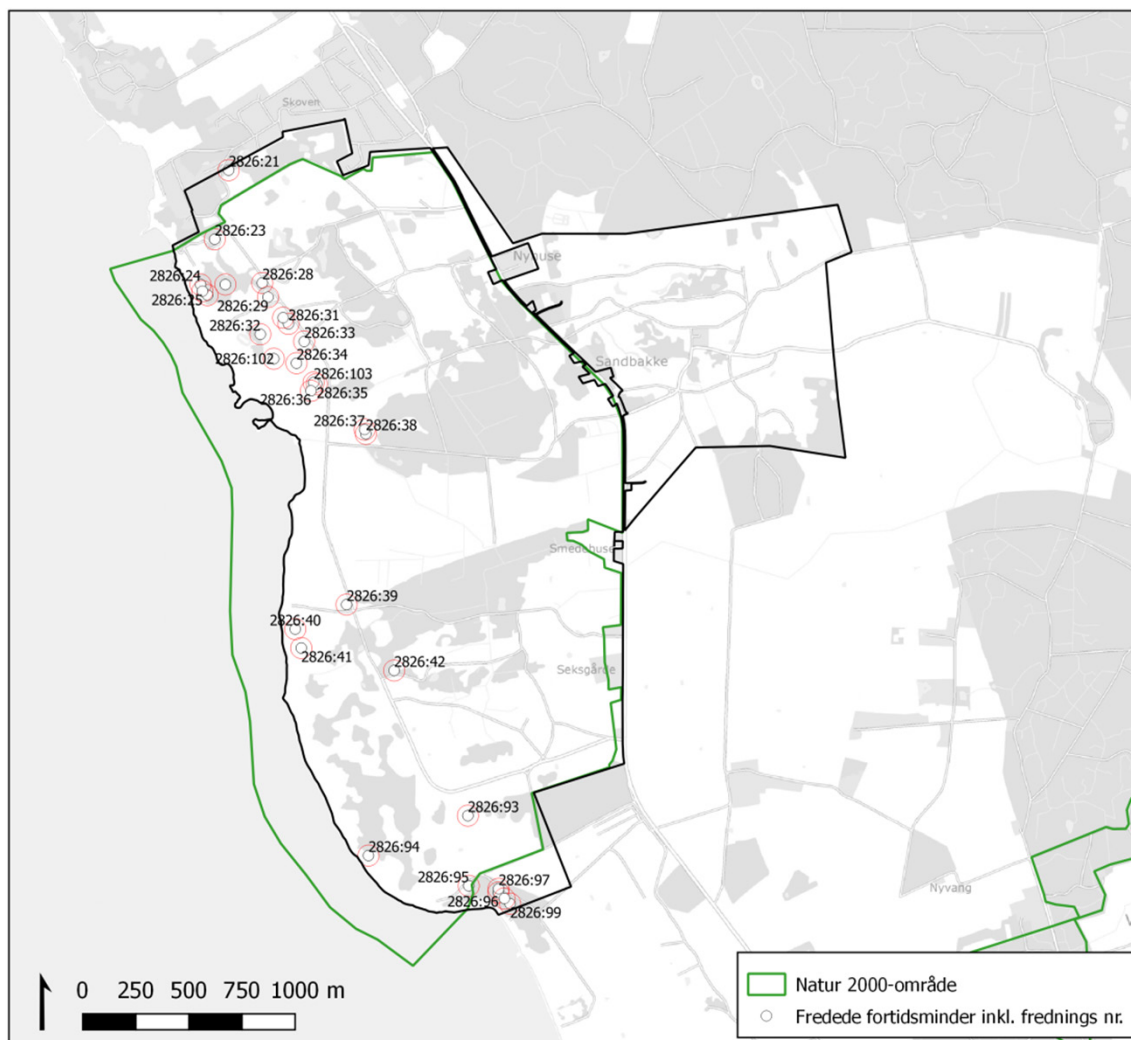
Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkning
Natur	12-1*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Rynket rose Bekæmpes ved hjælp af oprykning eller slåning eller en kombination af disse på de arealer, hvor der ikke er risiko for forsaget ammunition. Derudover skal det undersøges, om der kan gives tilladelse til brug af gift. Det undersøges, om der er mulighed for hjælp fra andre enheder i Forsvaret, som med pansrede køretøjer kan rydde rynket rose i områder med ueksploderet ammunition.
Natur	12-3*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Canadisk gyldenris Større sammenhængende områder med gyldenris bekæmpes med gentagne slåninger. Indgrebet skal iværksættes tidligt på året, inden arten sætter frø.
Natur	12-4*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Mange-bladet lupin Bekæmpes ved slåning inden arten sætter frø.
Natur	12-5*	Hele terrænet.	-	-	Løbende	Gyvel (problemart) Større områder med gyvel bekæmpes med gentagne slåninger eller afbrænding. Indgrebet skal iværksættes først på året, inden problemarten sætter frø.
Natur	12-7*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Kæmpebjørneklo Bekæmpes årligt i hele planperioden alle steder med forekomst. Arten bekæmpes typisk ved rodstikning, slåning, græsning og evt. fjernelse af skærme, før de sætter frø, alt efter antal individer.
Natur	12-8*	Hele terrænet	-	-	Årligt	Kæmpe-pileurt/japansk pileurt Bekæmpes årligt i hele planperioden alle steder med forekomst.
Natur	12-9*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Bjergfyr Bekæmpes årligt i hele planperioden alle steder med forekomst.
Natur	12-10*	Hele terrænet	-	-	Løbende	Andre/nye forekomster af invasive arter. Løbende overvågning og registrering af forekomster. Efterfølgende udarbejdes og udføres en systematisk bekæmpelse.

* Ikke angivet på kort

7.10 Fortidsminder

Sten- og jorddiger er ikke fredede fortidsminder, men er beskyttet efter Museumslovens §29. Der er mange registrerede sten- og jorddiger i Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, og disse er markeret med en signatur på aktivitetskortet (kortbilag 2). Sten- og jorddiger holdes synlige og må ikke gennembrydes yderligere uden myndighedsbehandling.

I Tillæg til drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn 2017-2022 (Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, 2017) findes i bilag 9.2 en beskrivelse af de enkelte fortidsminder og deres hidtidige pleje.

Figur 10 Oversigt over placering af fredede fortidsminder på Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn.

Målsætning	Id	Lokalitet	Afd.	Areal (ha)	Gennemføres	Bemærkning
Natur	14-1 (tidl. 10-1*)	Hele terrænet	-	-	Løbende i 5 årig rotations-ordning eller efter behov	Pleje af fortidsminder Højene ryddes for krat og opvækst og anden bevoksning. Højene afmærkes med pæle. Herefter skal tilstanden bevares og omgivelserne holdes ryddet. Skiltning sikres på alle gravhøjene, herunder skal både stenpæle og metalskilte tilses, udskiftes eller sættes op i fornødent omfang. I tilfælde af, at der sprænges huller i jordkappen, skal disse reetableres.
Militær og natur, kulturarv	14-2*	Hele terrænet	-	-	Løbende efter behov	Pleje af beskyttede sten- og jorddiger Bevoksning på jorddiger holdes nede, så digerne er synlige i terrænet. Må ikke gennembyrdes yderligere uden myndighedsbehandling. Evt. afmærkning med pæle på udsatte steder, Eller hvor der er faste gennemkørsler.

* Ikke angivet på kort

7.11 Ikke modelbeskrevne aktiviteter

Målsætning	ID	Lokalitet	Afd. og litra	Areal (ha)	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
Militær	15-1 (tidl 12-1)	Nord for Troldegårdsvej.	102	41,9	Løbende	Graveområde (militær feltbefæstning) For at bevare de åbne landskabstyper i den nordlige del af terrænet, og sikre muligheden for militært graveområde, udlægges området til dette formål. Arealerne slås og plejes efter behov, således at arealet fremstår som slette. Rammerne for graveaktiviteter indarbejdes i blivende bestemmelser.
Militær	15-2 (tidl 12-2)	Nord for Troldehøj og vest for Strandvejen.	103	-	I planperioden, ved behov	Mobile og fleksible skydebaner Der afsættes et område til mulig etablering af hængslede skydebaner ved Bøvings Plads, herunder placering af faste fundamenter. Defineres og etableres ud fra operative behov.
Militær	15-4 (tidl 12-4)	Hønebakkeskoven, Troldeskoven og Andersens Plantage.	102 , 104 , 107	-	2024	Kørsel i skov Kørsel i skovene tillades, uden anlæggelse af faste kørselspor.
Militær	15-6 (tidl 12-6)	Nord for Smedehusene, minimum 200 meter fra Kulhusevej.	107	-	I planperioden	Ny indskydningsrampe Etablering af fast indskydningsrampe på et areal på maksimalt 10x10 meter i sammenhæng med den bevægelige målbane. Regler for brug af indskydningsrampe indarbejdes i blivende bestemmelser.

Militær og Natura 2000, natur	15-7 (tidl. 12-7)	I nedslagsområder.	107	-	Ved behov	Udjævning af granathuller Udjævning af granathuller på arealer, hvor der er behov for at kunne pleje ved slåning for at fastholde naturtilstanden i de beskyttede naturtyper og habitatnaturtyper, eller for at kunne bekæmpe invasive arter.
Militær og natur	15-8 (tidl. 12-8)	Hele terrænet.	-		Løbende.	Oprydning på terrænet. Overalt på terrænet fjernes rester af tidligere øvelses- og jagtaktiviteter mv.
Offentlighedens adgang, militær	15-9	-	-.	.	Løbende.	Opdatering af information til offentligheden Forsvarets hjemmeside, samt web-app Forsvarets terræner opdateres løbende med oplysning til offentligheden om adgang og sikkerhed på Forsvarets terræner.
Offentlighedens adgang, militær	15-10	Ved indfaldsveje.	-	-	Løbende.	Opdatering af informationstavler Det er vigtigt, at information om sikkerhed og ordensregler til enhver tid er opdaterede. Særligt information om overholdelse af regler om hund i snor skal tydeliggøres. Informationstavler skal stå ved indfaldsveje og være enkle og uden telefonnummer. QR-koden til web-app skal holdes opdateret.
Militær	15-11	Endnu ikke defineret.	-	-	Ved behov.	Udpegning af arealer til nye faciliteter. I samarbejde med brugerne udpeges egnede steder til nye øvelsesfaciliteter.
Militær	15-12	Ved Seksgårde i den sydlige del Af terrænet.	108	-	Ved behov.	Areal til ny skydebane. Muligvis placering af ny skydebane.
Militær og natur	15-13	På kystoverdrevende ved den nordlige afgrænsning af afd. 107, samt i forlængelse af skydebanen syd for afd. 109.	107 og syd for 109	-	Ved behov.	Brandbælter. Der etableres ca. 30 m brede brandbælter.

8. Referencer

Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen (2013). Arealudviklingskatalog. Et værktøj til arealplanlægningen på forsvarets terræner.

Arter.dk. (Oktober 2023). Hentet fra <https://arter.dk/landing-page>

Directive 92/43/ECC. (u.d.). Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (Habitatdirektivet).

Forsvarets bygnings- og etablisementstjeneste. (2011). Arealudviklingskatalog. Forsvaret.

FES. (2022). BESTEMMELSE FOR KLIMA, ENERGI SAMT MILJØ- OG NATURBESKYTTELSE OG JAGT M.V. INDENFOR FORSVARSMINISTERIETS MYNDIGHEDSOMRÅDE. FES. Hentet fra www.forsvaret.dk

Forsvaret. (2008). Nørre Uttrup drifts- og plejeplan 2008-2022. Forsvaret.

Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste. (2012). Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste. Forsvarets Bygnings- og Etablisementstjeneste.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. (2015). Nørre Uttrup Øvelsesplads, Evaluering af Drifts- og Plejeplan 2008-2022 .

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. (2017). Tillæg til drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn 2017-2022. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse 2017.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. (2021). Driftskatalog for Militære Terræner. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrrelse.

Kjær, C. et al. (2023). Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets Bilag IV. Nationalt Center for Miljø og Energi.

Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste. (2008). Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn, Drifts- og Plejeplan 2008-2022. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste.

Miljøstyrelsen. (Oktober 2023). De invasive arter. Hentet fra <https://mst.dk/erhverv/rig-natur/artsforvaltning/invasive-arter/de-invasive-arter>

Miljøstyrelsen. (Juni 2023). Natura 2000-plan 2022-2027 Jægerspris Skydeterræn, Natura 2000-område nr. 235, Habitatområde H133. Miljøstyrelsen.

Miljøstyrelsen. (November 2021). Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 Jægerspris Skydeterræn, Natura 2000-område nr. 235, Habitatområde H133, Revideret udgave. Miljøstyrelsen.

Moeslund, J. E., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Bruun, L. D., Bygebjerg, R., Carl, H., . . . Wind, P. (2019). Den danske Rødliste. DCE - Aarhus Universitet. www.redlist.au.dk.

Naturbasen.dk. (2023). Hentet fra www.naturbasen.dk

Slots- og Kulturstyrelsen. (2023). Hentet fra <https://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/Lokalitet/166314/>

Søgaard, B og Asferg, T. (2007). Håndbog om arter på habitatdirektivets bilag IV. Aarhus: Danmarks miljøundersøgelser.

9. Bilag

Bilag 1 - Artsliste for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn - vedhæftet

Bilag 2 - Høringssvar

Bilag 1

- Indkomne høringssvar

Ejendomsstyrelsen sendte forslag til drifts- og plejeplanen i høring den 4. oktober 2024 med frist for høringssvar den 4. november 2024. I nedenstående tabel fremgår det, hvilke myndigheder, organisationer og andre interessenter der er blevet hørt, samt høringssvar:

Høringssvar fra Rigspolitiet

Til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse

Rigspolitiet har i forbindelse med denne offentlige høring af drifts- og plejeplan for Jægerspris Skyde- og Øvelsesterræn foretaget en høring af Nordsjællands Politi, Københavns Politi, Københavns Vestegns Politi, Midt- og Vestsjællands Politi, Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi samt Bornholms Politi henset til, at der i høringen blandt andet står anført, at "Terrænet er således af afgørende betydning for dele af uddannelsen ved Hæren, Flyvevåbnet, Søværnet, Hjemmeværnet samt Politiet på Sjælland".

Københavns Vestegns Politi har på den baggrund afgivet følgende høringssvar:

"Det er umiddelbart vanskeligt at gennemskue, hvorvidt den nye drifts- og plejeplan vil medføre en ændring af politikredsens muligheder for anvendelse af terrænet, men forudsat dette ikke er tilfældet, og idet vi noterer os, at der er en tydelig prioritering, hvorunder militæranvendelse er nr. 1 og naturbeskyttelse nr. 2, jf. herunder formuleringen "Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner tjener først og fremmest som uddannelses- og øvelsesområder for militæret og øvrige myndigheder i Totalforsvaret, f.eks. politiet og hjemmeværnet. Derfor skal arealerne til enhver tid være funktionsdygtige for uddannelse og øvelser i militær henseende." har Københavns Vestegns Politi ingen bemærkninger".

De øvrige hørte politikredse samt Rigspolitiet har derudover ingen bemærkninger til høringen.

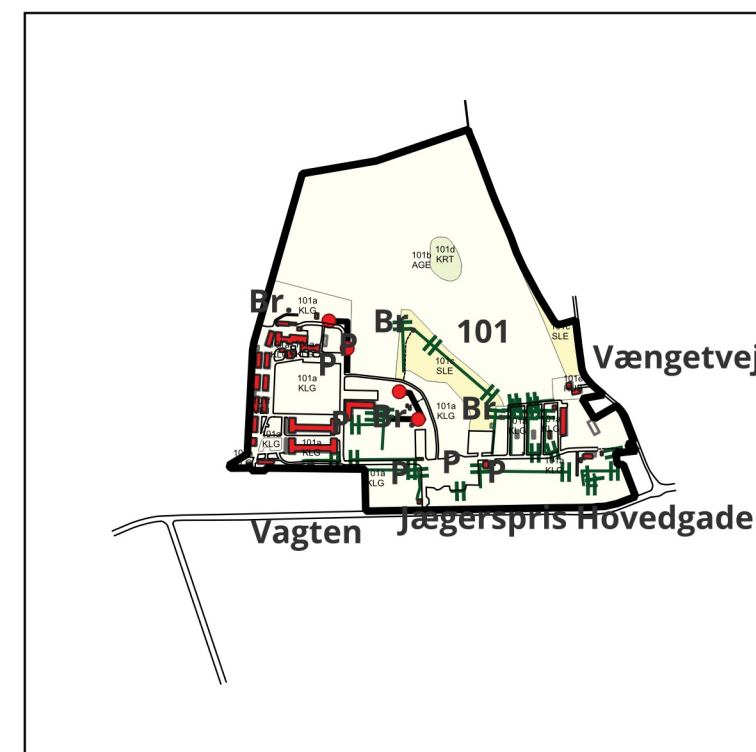
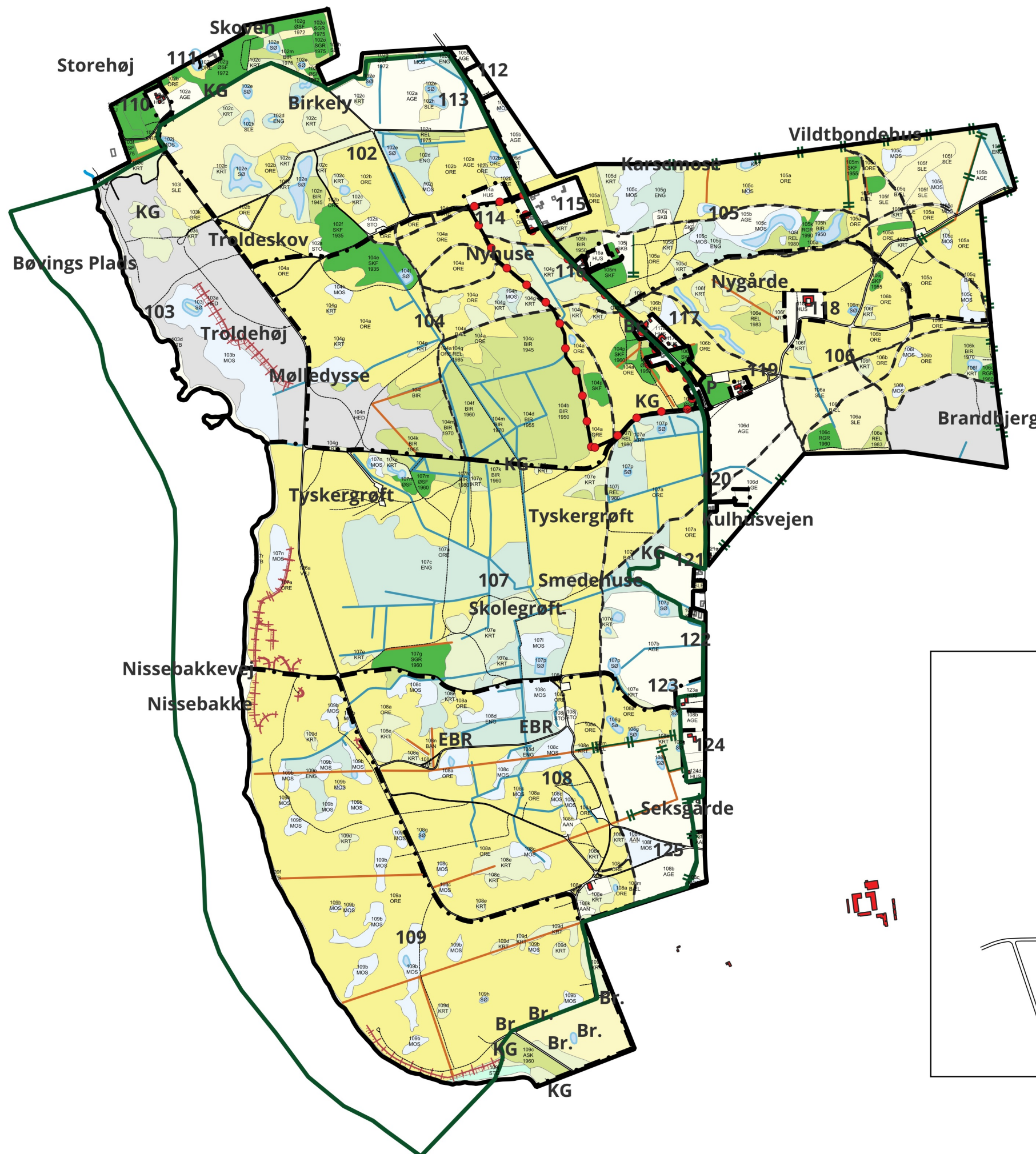
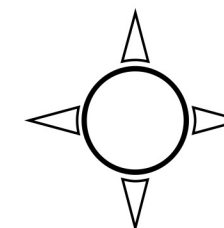
Rigspolitiets j.nr.: 2024-165816.

10. Kortbilag

Kortbilag 1, Grundkort

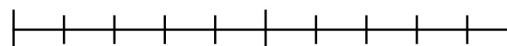
Kortbilag 2, Aktivitetskort

Kortbilag 3, Skovudviklingskort

- Natura 2000 afgrænsning
- Afdelingsgrænse
- Kystlinie
- Hegn
- Læhegn
- Grøft
- Skrænt
- Diger
- Søbred
- Bæltespor
- Spor
- Skovvej
- Vej
- Løv
- Nål
- Eng
- Hede
- Krat
- Slette
- Overdrev
- Mose
- Strandeng
- Sø/vandhul
- Øvrige ubevoksede arealer
- Bygninger

0 0,5 1 km

4 ha

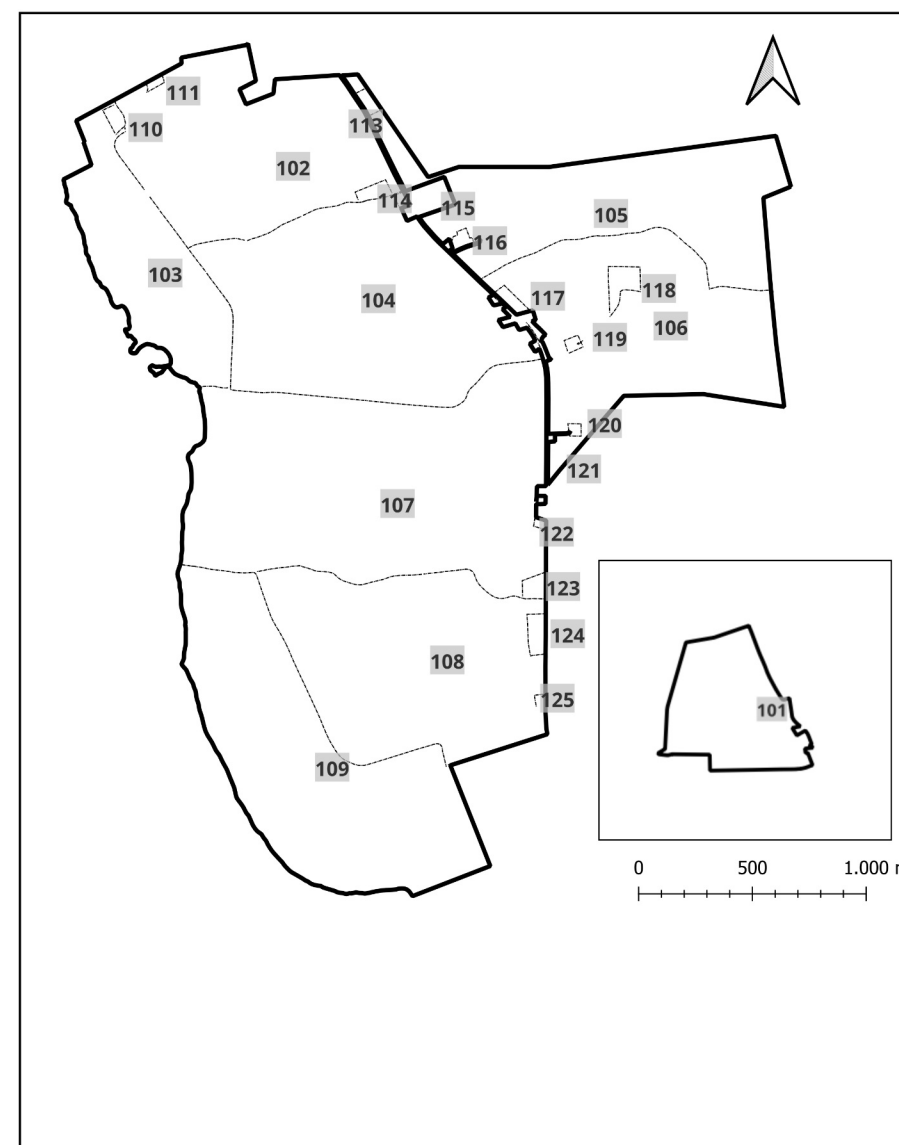
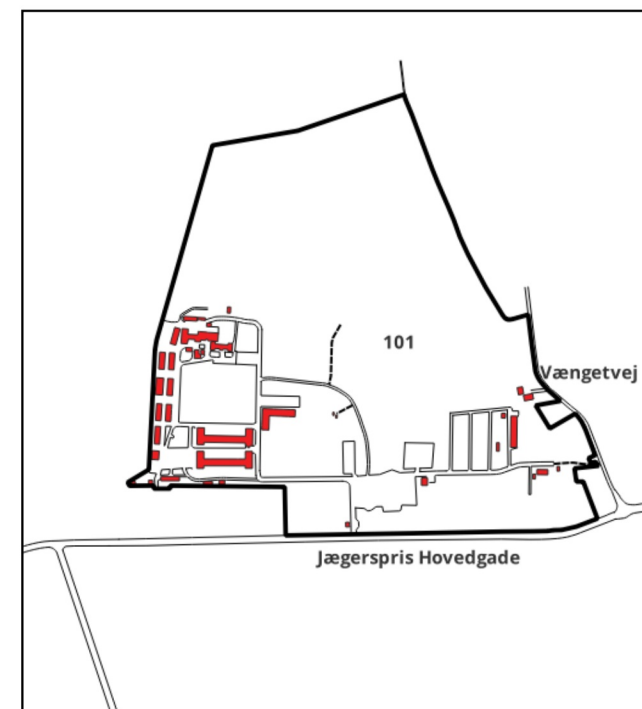
Signatur

Opdaterede data til FES

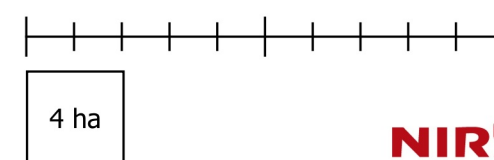
- Natura 2000 afgrænsning
- Bygninger
- Afdelingsgrænse
- Kystlinie
- Hegn
- Læhegn
- Grøft
- Skrænt
- Diger
- Søbred
- Bæltespor
- Spor
- Skovvej
- Vej
- Bygning

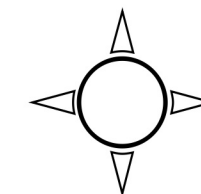
Aktiviteter

- Græsning
- Hugst
- Rydning
- Afbrænding
- Delvis rydning
- Etablering af træbevoksninger
- Fortidsminder
- Slåning

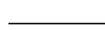

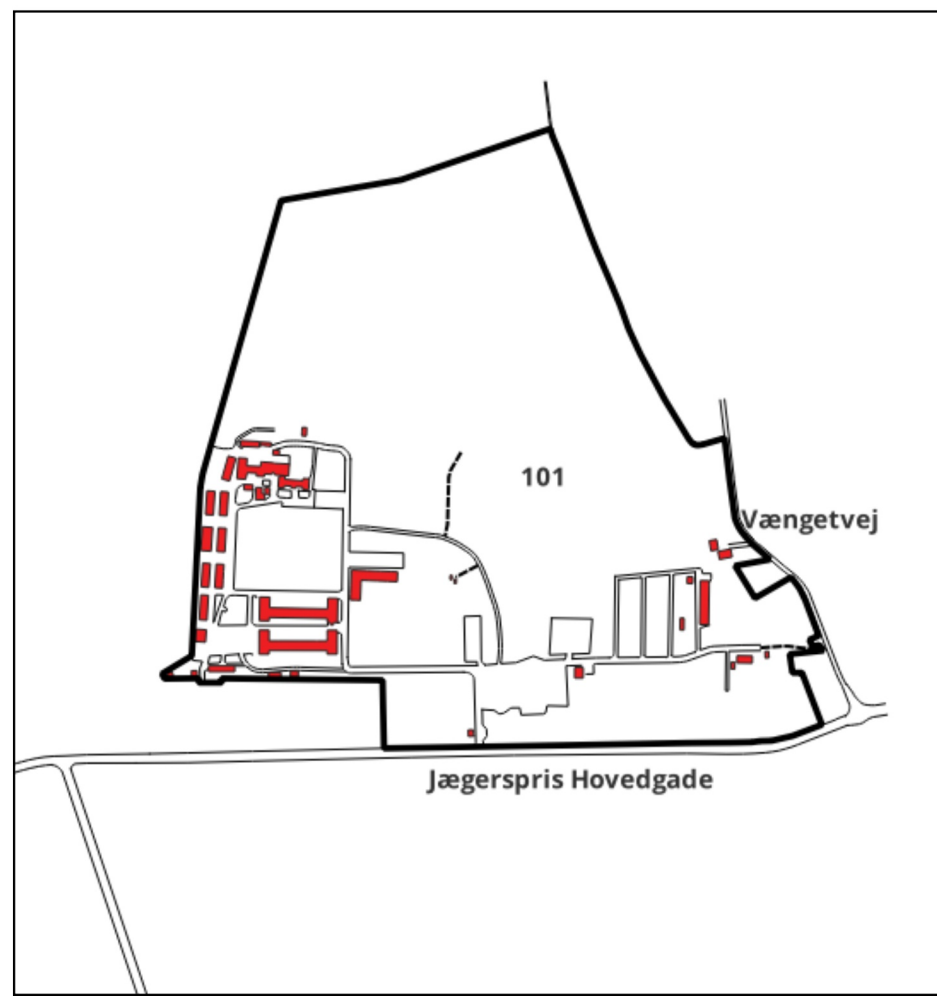
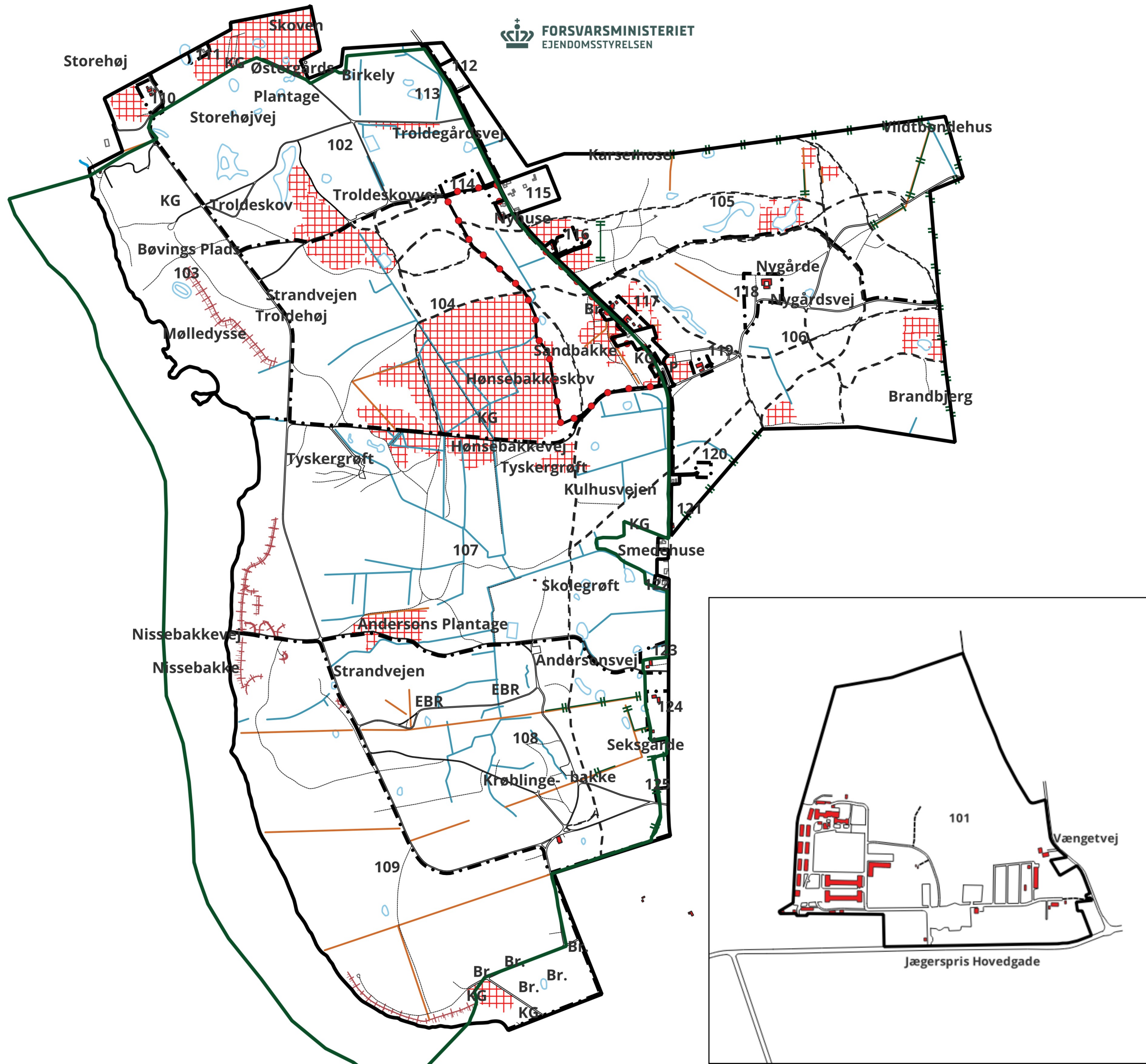
0 0,5 1 km

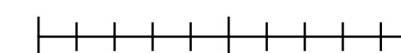

Signatur

- Natura 2000 afgrænsning
- Bygninger
- Afdelingsgrænse
- Kystlinie
- Hegn
- Læhegn
- Grøft
- Skrænt
- Diger
- Søbred
- Vandløb
- Bæltespor
- Spor
- Sti
- Skovvej
- Vej
- Militær skov

0 0,5 1 km

4 ha